

NA KRÁSNÉM SLOVENSKU.

II 40423

Napsal
K. Kálal.

• NAKLADATEL •
JOS. R. VILÍMEK •
• PRAHA •

HUSITSKÝ KOSTEL A HŘBITOV V RIMAVSKÉ BANI.

(Kreslil J. Koula.)

NA KRÁSNÉM SLOVENSKU.

KAREL KÁLAL:

NA KRÁSNÉM SLOVENSKU.

S ILLUSTRACEMI R. HARTMANNA, ST. HUDEČKA, K. KLÁRA, J. KOULY,
L. KUBY, K. LIEBSCHERA, S FOTOGRAFICKÝMI SNÍMKY.
S MAPKOU A PĚTI OBRAZOVÝMI PŘÍLOHAMI.

II. VYDÁNÍ.

NAKLADATEL JOS. R. VILÍMEK v PRAZE,

SPÁLENÁ ULICE ČÍSLO 13 NOVÉ.

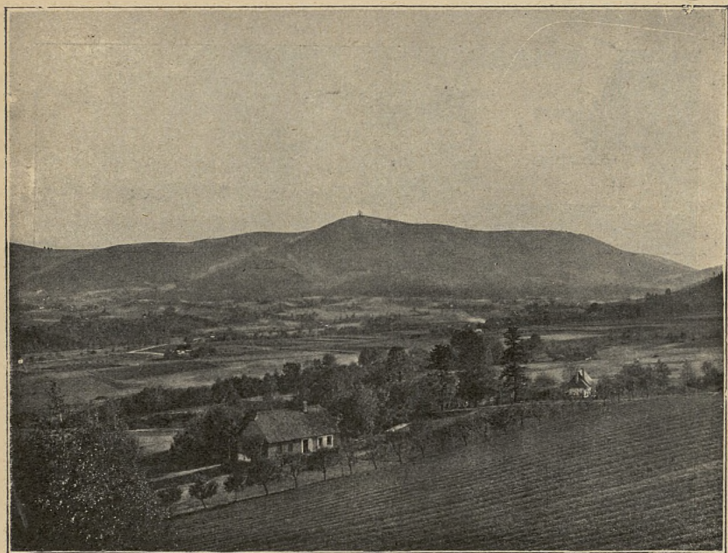

PRVNÍ KROK NA SLOVENSKOU PŮDU.

Věru mně na mysl
ustavičně tane
to moje Slovensko,
nebem malované.
A. Heyduk.

dyž jsem byl chlapec, přišel k nám jednou dráteník. Byl starý, nahrbený a dlouhé vlasy vlály mu po ramenou. Nyní už málokdy uvidím tak vlasatého dráteníka. Maminka se ho optala, jaký je ten jejich kraj, že se nemohou doma uživit. Dráteník složil své břemeno na zem, povzdechl smutně a vypravoval, že jsou tam samé hory, že se tam daří jen oves a brambory, tak že lid vytrpí mnoho hladu. A zakončil: „Kdybych jen jednou za den mohl se najíst ovesného chleba, tak bych se po světě neplahočil.“

Na krásném Slovensku.

POHLED NA RADHOŠŤ.

„Máte-li ženu a děti?“ optala se maminka.

„Mám ženu a čtyři děti,“ odpověděl dráteník, „a nevím nic, co dělají a žijí-li.“

A zase si povzdechl. Byl smutný, vychrtlý, umouněný a košili měl jak uhlí černou. Bylo mi ho líto, také těch čtyř dětí, co mají takového černého tatínka.

Ve škole jsme četli článek o poctivém dráteníkovi a já jsem si dráteníky velmi oblíbil. Později jsem si zamiloval všechny Slováky, věda, že jsou naši bratři a že mnoho trpí. Toužil jsem vlastníma očima Slovensko uvidět, zejména ten hladový kraj drátenický.

Ponejprv jsem vstoupil na slovenskou půdu o prázdninách r. 1885.

Však víte, kde je Radhošť. Je to krásná hora ve východní Moravě.

Od úpatí této hory jsem se vypravil a ubíral se pěšky do nejvýchodnějšího cípu Moravy. Dobrá silnice vedla mě krásným lesem mezi horu Smrk a Kněhyni, až jsem vyšel na rozsáhlou louku, lesy obklopenou a zase do lesův a samých lesův. Na jednom místě strouhali šindeláři šindele. Byli to šindeláři ze Slovenska. „Pomáhej Pán Bůh,“ pozdravil jsem. „Pán Boh daj,“ poděkovali. Unaven jsa sedl jsem si k nim. I oni byli unaveni, jen tak oddychovali. Pracovali s neobyčejnou zručností. Pořád jsi slyšel: struh, struh, struh... a třísky jen jen odletovaly. Varovali mě jíti dále, abych prý s nimi přenocoval. Už se stmívalo, sotva se jim bělalo dřevo v rukou, ale oni chtěli desátou kopu dodělati. Nebál jsem se jich, každému hleděla dobrota z očí, proto jsem svolil s nimi spáti. Desátá kopa dodělána, jeden po druhém odkládal poříz (stroužek) i fugáč a spokojeně si oddechl. Rozdělali oheň. Drobné třísky v ohni praskaly a kouř voněl pryskyřicí. Na dva kameny postavili hrnec vody a když vřela, zasypali moukou, posolili a míchali kouskem dřeva, které bylo nejbližší ruky. „Co to bude dobrého!“ optal jsem se. „Hm, bryja,“ řekl kuchař. Byla to kaše z kukuřičné mouky. Jedli ji z hrnce dřevěnými lžicemi; ne-

SLOVENSKÝ ŠINDELÁŘ.

maštěnou a jak jim chutnala! Já předtím cestou snědl usmažené kuře, s chutí zajisté menší. Po večeři klekli a modlili se, já s nimi. Nic nemluvili, byli unaveni, proto jsem se mnoho nevyptával. Měli tři stánky, tak zvané koliby. Na čtyřech sloupech spočívá stříška z kůry a ta chrání šindelkáře ve dne před úpalem slunečním a v noci je taková bouda ložnicí. Třískami jsme si vystlali lůžko, oni se přikryli houněnými kabáty, já se zavinul do pláště a šelest stromů a hrčící potůček nás uspávaly. Poblíž hořel oheň. Před spaním položil do něho hrubý kus dřeva, aby tak brzy nevyhasl. Větrík zanášel teplo a vonný kouř na koliby. Nebylo nám zima. Než jsme usnuli, ještě jsem se potichu zeptal: „Kolik vyděláte za den?“ „Desať krajciarov za kopu,“ odpověděl šeptem stařec nejbližší mne ležící. Usnuli jsme brzy. Já spal ponejprv v životě svém venku v přírodě, v hlubokém, široširém lese... Když jsem ráno procitl, šindeláři seděli již na stoličce (kozlu). Vstali před východem slunce, já právě oči otevřev, viděl jsem je nad hory vystupovati. Byl jsem zdravým spánkem posílněn, čerstvý jako ryba a těšil jsem se, že za krátko uvidím Slovensko, po němž od chlapeckých let jsem toužil. Rychle jsem se v potoce umyl i nohy vykoupal a očistiv šat od třísek srdečně jsem se se šindeláři rozloučil. „Šťastliví cestu vinšujem,“ říkal druh po druhu. Za malou půlhodinku dorazil jsem do Bílé. Bílá a Beskyd jsou nejvýchodnější osady na Moravě, rozházené v lese. V Bílé je kostelík i škola; obojí je ze dřeva, ale obojí úhledné a ve škole je dobrý učitel. Odtud jsem stoupal výš a výše a také blíže a blíže ku hranici. Z jednoho místa uviděl jsem Radhošť, svého to krajana, který mi v té chvíli byl zvláště milý. S Bohem, Moravěnkou, já jdu na Slovensko! řekl jsem si při zjevu Radhoště. Od Radhoště ku hranicím je asi osm hodin cesty, dobrá silnice údolím, kterým na větším díle teče potok a na všech stranách vidíš krásné lesy, někde stromy větrem vyvrácené, někde kmeny pohnilé, ptačí zpěv a skřek jde stále s tebou, inu, byla to cesta krásná.

Na ráz les končí, jako by uťal. Holé stráně trčí do výše. Dobrá silnice stává se rázem hrbolaton a hromádky kamení, u nás pěkně urovnané, jsou tu tak, jak je z vozu vysypali. Jsem to na hranicích moravskoslovenských, poblíž toho místa, kde se stýkají tři země:

Morava, Slezsko a Uhry. Leží přede mnou domovina dráteníkův! Bylo mi smutno, až se dech ve mně tajil. Dlouho jsem se rozhlížel, živě si připomínaje onoho starého dráteníka, který u nás, v kraji Tábořském, za dětských let mých byl a který v chudobné své vlasti nemohl se ani ovesným chlebem jednou za den nasytit. Nyní jsem tu jeho vlast viděl; viděl jsem lysé hory a po stráních kamenitá políčka s řídkým ovsem a brambory.

Kráčejce potom po silnici dolů, na stranu slovenskou, došel jsem brzy k člověku, jenž tloukl kamení. „Pán Boh pomáhaj,“ pozdravil jsem už po slovensku. „Pán Boh daj,“ poděkoval on, ale oči na mě nezdvihl. Byl už starý, nechťelo se mu do řeči; na hlavě měl širák, vlasy až na ramena a černá košile z hrubého plátna a se širokými rukávy kryla jeho tělo.

Za malou chvíli došel jsem ke kovárně. Z ní vyskočil kovář, malý a pružný, obracející se jako na obrtlíku a postaviv se přede mne praví: „Kam idú, paně, kam; istě niečo kupovať?“ „Nejdu nič kupovať, nejsem obchodník, nýbrž učitel, jdu si Slovensko obhlédnout,“ odpověděl jsem vlídně ruku kováři podávaje. „Aha, oni sú učiteľ! a idú len tak svet zkúšať. Hl'a, hl'a, to je náš pán učiteľ.“ A ukázal na člověka, co kamení tloukl. „Taaak — to je pan učiteľ?“ otázal jsem se udiven. „Áno, pán učiteľ; v zime učí děti čítať a písaf a v leťe tľče kamenie.“

Takový byl první můj vstup na slovenskou půdu. Byl smutný . . .

DĚDINA V HORÁCH.

První slovenská dědina na mé cestě byla Turzovka. Až potkáte dráteníka, zeptejte se ho na Turzovku; jistě ji každý zná. To je divná dědina. — Chaloupky jsou dřevěné a nemají komínů. Kouř se valí na půdu a šindelovou střechou všemi děrami ven. Okeňčka jsou maličká, že jste takových nikdy neviděli, asi jako jedna tabulka v našich oknech. A malá okna jsou vždy smutným znamením; kde je uvidíte, tam je málo i duchovního světla, totiž málo vzdělanosti. Obrázky měli vyvěšeny venku po stěnách, nikoli ve

CHALUPA V TURZOVCE.

světnici. „Proč to?“
otázal jsem se jedné
ženské. „Veď je
v izbe tma, nebolo
by obrazov vidieť,“
odpověděla.

Nerad vstupuji
do nečistých chalup,
štitím se zvláště
otravného puchu. Ale
v Turzovce jsem
tuto nechuf překo-
nal. Chtěl jsem vi-

dět bídu, jaké jsem
ještě nikdy neviděl. Otevru dvěře do jizby a v tom hup!
skočilo mi telátko na nohy. V některých příbytcích přecho-
vávají v koutě za ohradou telátko jedno, dvě nebo i prasata
a na noc i drůbež. Někdy si telátko vyběhne z ohrady a zcela volně
po jizbě se prochází a děti si s ním hrají. V jizbě uvítala mě ženská,
matka v cáry oděná, špinavá, s vlasy rozčuchanými. Puch byl ve
světnici strašný. Chtěl jsem otevřít okno, ale nedalo se, bylo do
stěny vbito, tož jsem otevřel dvěře. V koutě stálo lůžko, bez peřin,
jen černá sláma, rozmrvená na něm, stůl žádný. Podlaha byla
z hlíny, hrbolatá, na ní škopek, hrnce, hadry, na lavici při stěně
neumytá mísa a v ní černé dřevěné lžice, vedle ležel pytel, špinavá
sukně, motyka, na misce štipec mouky... Vše, co měli, bylo sem
tam naházeno v jizbě. Venku ležel chorý syn, matku drželo za
sukni špinavé a skoro nahé děvče, blbé a němé, druhé zevlovalo
jako divoch.

„Co jíte?“ otázal jsem se vlídně, dříve již děvčata desetičkem
poděliv, aby se mne nebála.

„Ach, pánko muoj, ráno sme mali kukuricu a na obed budě
zase kukurica, čo od rána zostala. Zemiaky došly nám už v zime,
teraz (nyní) žijeme len na kukurici.“

„A kde máte muže?“

„Vo svetě; je drotár.“

Obrátil jsem se k děvčeti a ukázav na okno zeptal jsem se, co to je. „To je oblok,“ řeklo děvče. Stropu pravilo povál, kamnům pec. Mnohé věci jmenovali jinak, ale já jsem jim dobře rozuměl a oni mně též.

Vyšel jsem ven a matka i děvčata za mnou. I chorý syn povstal a přistoupil ke mně. Ze všech tváří zíral hlad a bída, ale oči jejich projevovaly dobré srdce. Každému jsem vtiskl do dlaně dáreček a všickni mi chtěli ruku políbit, čehož jsem nedopustil řka, že jsou tak lidé jako já. Vyprovodili mě na cestu a hledíce za mnou volali: „Šťastlivú cestu vinšujem.“

Prohlížejme si Turzovku dále.

Horské krajiny jsou prorvány hlubokými údolími, kterými tekou potoky nebo řeky. A při potocích a řekách jsou dědiny i města. Turzovka je z části na potoce stejnojmenném, který se vlévá do řeky Kysuce, z části na Kysuci. Je to vesnice velmi rozlehlá, čítajíc asi 10.000 lidí. Tu stojí chalupa nebo dvě, potom je kamenité pole, louka, třeba i kousek lesíka a zase několik chalup, až kolem kostela je nahromaděno více stavení, jádro vesnice. Nad potokem zdvíhají se stráně a po nich též jsou dřevěné chaloupky, rozházeny. Zděné domky mají v horských dědinách slovenských z pravidla jen židé, ovšem nejlepší je fara a kostely jsou i v nejchudobnějších krajích slovenských veliké a často i pěkné. Málo však drží lid na školu. Ta bývá kolikrát v chalupě maličké a ošarpané. V drátenickém kraji mají některé děti dvě až tři i čtyři hodiny do školy. Ve mnohých školách vyučují místo učitelů tkalci, bednáři, krejčí a chalupníci, kteří sami málo umějí a učí leda číst, psát a trošku počítat. Jednou jsem v drátenické dědině pozoroval děti, any si hrály. Přistoupil jsem k nim a pravil: „Děti, kolik mám všech prstův dohromady?“ Hodnou chvíli trvalo, než nejstarší vykřikly: „Dvadsať!“ Potom jsem vytáhl z kapsy knížku, do níž si na cestách zapisuji, a řekl jsem: „Kdo umíte psát, pojďte se mi do této knížky podepsati, dostanete po dvou krejcařích.“ Polovice děti se zarazila a odvrátila, i několik velkých výrostků. Polovice dětí se podepsala, ale dosti špatně. Jindy jsem potkal ženičku, která v košíku dvě kuřata nesla. „Zač je jedno?“ optal

jsem se jí. „Za čtrnáct grošů*,“ odpověděla. „A kolik to dostanete za obě?“ To již ženička nevěděla, neumí prý rátať (počítati), neboť nechodila do školy. Děti v kraji tomto chodívají do školy obyčejně jen v zimě; jak staje sníh, opustí školu a nāvracejí se do ní, až zase nový napadne.

Horské vesnice jsou rozloženy po veliké prostoře, některou jdeme tři až pět hodin. Ovšem také mnohé čítají čtyři až deset tisíc lidí. Člověk se utrmácí, než takovou dědinu přejde a rád se sveze i na drkotavém selském voze. „Hej, gazda muoj, dočkajťe a odvezťe ma,“ zvolal jsem. Gazda (hospodář) ochotně zastaví a já si sednu na vůz na prkno k němu. Dám si jmenovati části vozu. Kolu říkají Slováci k o l e s o, zákolníku l ô n i k (čte se: luonik) nebo z a o s o k, klanici l i e v ě (čte se: ljeuč), rozvoře r á z v o r a, šlajfu š r ú b, žebřinám r e b r i n y.

Před krčmou gazda zastaví. „Iděm (jdu) sa potúžiť (posilnit) pohárikom (sklenkou) pálenky.“ Tam už gazdy nenásledují a jdu zase pěšky dále. Co jsem se už po slovenských dědinách naběhal! Kdo chce poznati lid, musí do dědin a hodně procestovati pěšky.

ŠKOLA.

Ani byste neřekli, že v kraji drátenickém jsou dvoje školy, a to nízké a vysoké. Nízké jsou dole, při potoce, vysoké na horách, na tak zvaných kopanicích.

Navštívme jednu vysokou, na př. v Makově, blízko Turzovky. Učitel této školy dochází ke mně na Moravu každého léta a já jsem ho už také navštívil. Jeho škola je chalupa jako ty druhé; též nemá komínu a okna by širákem zakryl. Je to chalupa židova a obec od ní platí 30 zl. ročně.

Vstupme dovnitř.

Musíme sklonit hlavu, abychom se ve dveřích neudeřili. Podlaha je z hlíny, strop nízký, že rukou dosáhnou a stěny černé.

*) V některých slovenských krajích počítají na groše, jinde na dudky. Groš i dudek jsou 2 krejcare.

ŠKOLA V DRÁTENICKÉ DĚDINĚ.
(Kreslil St. Hudeček.)

V koutě stojí tkalcovský stav. Hle, hle, pan učitel je tkalcem. Vlastně musíme říci: pan tkadlec je učitelem. Poblíž stavu je lůžko. Na ostatním prostoru jsou lávky pro žáky, ale jen takové na sedění, jako bývají u nás v selských příbytcích podle stěn. Děti píší na koleně nebo na obloku (na okně) nebo na štoku, kde sedí pan učitel. Neřekli byste, některé děti píší dosti pěkně, tak jako děti české. Také kreslí, ale to již není tak pěkné. V počtech jsou slabí. Až k vám přijde někdy malý dráteníček, zeptejte se ho, kolik je $6 + 4$. Nedávno jsem se tak jednoho otázel a on to nevěděl.

Školáci v Makově jsou ponejvíce oděni do šatů plátěných, a to velmi chatrných. Myslívám si: Kdyby čeští žáci viděli tyto nuzně oděné Slováčky, posbírali by mezi sebou šat obnošený a jim ho zaslali. To by bylo radosti na vysoké škole v Makově!

Poslechněme, jak se děti ve škole modlí:

Otče náš, ktorý si na nebesiach, posväť sa meno tvoje; prijď kráľovstvo tvoje; buď vôľa tvoja jako v nebi, tak i na zemi. Chlieb náš vezdejší daj nám dnes a odpusť nám naše viny, jako i my odpúšťame našim vinníkom a neuvoď nás v pokušenie, ale zbav nás od zlého. Amen.

Však jste dobře nečetli. Než opustíme školu v Makově, naučme se slovensky čísti.

1. Slováč ako repa. Remeslo má zlaté dno.

Vidíte, Slováci nemají hlásky ř.

2. Děti, nebehajte! Čte se: Děti, něbehajtě!

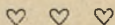
Slabiky **de, te, ne** čtou se **dě, tě, ně**, ačkolí se nad e háček nedělá.

3. Posväť sa meno tvoje; mäso, päť, deväť; ä čtete jako německé ä, ale nechybite příliš, když je budete číst jak obyčejné e.

4. Vôz, nôž, gul'ôčka: ô se čte uo, tedy **vuoz, nuož, gul'uočka** (koulička).

5. Tretia trieda; kúpili sme kozíu kožu; ia čte se ja, ie = je, iu = ju. Čtete tedy: Tretja trjeda; kúpili sme kozju kožu.

A tak již umíte slovensky číst. Pro dnešek je školy dost; jděte. domů.

DĚTI.

Ve Vysoké — to je také drátenická dědina na řece Kysuci — našel jsem krajana z Moravy. Je tam hostinským. Procházeli jsme se spolu po vesnici a on mi všelicos vysvětloval. Slovenský lid nedůvěřuje člověku po městsku oděnému, ale protože jsem chodil s jejich spoluobčanem, nebáli se mne. Brzy jsem se seznámil s lidmi v sousedních chalupách. V jedné bylo čisto a měli tam malé děti, s kterými jsem si rád porozprávěl. Kolébce říkají Slováci k o l í s k a a místo spinkej! říkají b ú v a j! Maminka kolísala Janíčka a potichounku mu zpívala:

Bůvaj že mi, bůvaj, len sa nĕnadůvaj;
pôjďem ta (tam) do pol'a, chytím ti sokola;
chytím ti sokola na zlatú stužtičku,
hajaj že mi, hajaj, mój milý Janičku!

Zuzička měla také svou kolébku, ale jinou; byl to podlouhlý truhlíček jako jesle a visel na provázcích na trámě. Takové kolébce říkají hynta nebo hyntačka, někde hojdáč. Cestující po Slovensku často uvidíme v poli k o l e m b a č k u. Tři hůlky u vrchu spojené se postaví, na ně se přiváže plachta a do ní se vloží dítě. Když je maminka učičiká, odběhne do práce a děfátko si pěkně v přírodě bůvá.

V poledne si otěcko s Janíčkem pěkně hráli. Janíčko si sedl otěckovi na koleno. Otěcko praví: „Teraz (teď) pôjdĕme (pojdĕme) jako sedliáčik.“ A pomalu pozdvihuje koleno říká:

Hijo, Mišo, *) kým (dokud) si živý,
a keď (když) zdochnĕš, budĕ iný.

Po chvíli praví: „A teraz pojdĕme jako žid.“ A rychleji potřásaje kolenem říká: „Hep, hep, hep — hep, hep, hep...“ Janíčko se směje a křičí: „Dost! dost!“ „Ešĕ nie dost,“ praví otec, „teraz pojdĕme jako cigáň.“ Janíčko se chápe rukou otěckových věda, že nastane jízda tuze rychlá. „Kádeš román, kádeš román...“ „Dost! dost!“ „Ešĕ nie dost, teraz pojdĕme jako husár.“ „Cválom, cvá-

*) Jméno konĕ.

lom — cválom, cválom . . .“ A Janíčko hopsá vysoko nad koleno, až najednou spadne a unaven smíchem a jízdou leží na zemi.

Otec napomínával Janíčka, aby nelezl pod stůl, že se udeří do hlavy. Jednou Janíčko přece zas pod stůl lezl a aby se do hlavy neuhodil, pravil otci: „Otěcko, hlavu sdělať (sundat).“ To bylo potom smíchu.

Po vesnici v létě běhají děti v plátěných košilích, bosé a prostovlasé. Větší chlapci nosí plátěné kalhoty, děvčata vigan. Vigan je z kartonu, je to oděv v celku od krku až dolů. Někde mají děti ten špatný obyčej, že za cizincem volají: „Prosím si krajciarik.“ Na Slovensku a po celých Uhrách je mnoho cikánův. Děti cikánské zvlášť dotěrně žebrají, někdy i kotrmelce před cizincem dělají, aby spíše krajciarik dostaly.

V podvečer sběhl se na prostoru před hostincem houf dětí, větších i menších, a hrály si. Nejprve na šibenici. Zatloukli do země dvě hůlky, malý kousek od sebe, a přes ně položili třetí. Potom přes to chlapci i děvčata skákali. Kdo o hůl zavadil, za tím se ostatní sběhli a bili jej.

Jiná hra.

Chlapci i děvčata tahali se za prsty. Jeden natáhl ruku a skrčil prostředníček nebo malíček. Druhý se postaví proti němu a natáhne touž ruku a týmž prstem chytí za prst prvního. Teď se přetahují. Kdo se pohne s místa nebo kdo pustí prst, ten prohrál. Staří lidé, kteří šli vedle, dívali se na to a mnozí z nich se chytili a též přetahovali. Byla to milá podívaná.

V jizbě jsem viděl hráti na sekaničku

Chlapec položil před sebe louč, vzal nůž a sekaje do dřeva říkal:

Sekám, sekám sekaničku, nasekám si šestnást;
kto něverí, něch sem beží, že jich veru šestnást.

A skutečně bylo na louči šestnáct vroubků. Některý jich nadělal dvakrát šestnáct.

MECHÚRIK.

V nedeli odpoledne pršelo. Děti se sešly ku hrám do jizby. Sedly si na zem do kola a rozpravač do prostředka. Nastrčil kloubouček a posluchači dávali mu do něho kousek chleba, gombičku (knoflíček), jablíčko a j. a on jim za to vypravoval pohádky. První byla o mechúriku (měchýříku).

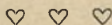
Bol vám raz (jednou) jeden mechúrik. Ten sa vybral do sveta. Ako tak ide, stretne sa s jednou slámkou. „Pán Boh daj šťastie, mechúriku,“ pozdravila slámka. „Pán Boh daj i tebe,“ poďakoval mechúrik. „Kdeže ideš, kde?“ „Nuž hl'a, idem dakde svetom.“ „No, keď (když) svetom ideš, tak poď so mnou, veď (vždyť) i ja ta (tam) idem.“

Tak sa pohnul milý párik vo meno božie ďalej. Veselo jim bolo, čo krok, to smiech. Hrdý mechúrik sa len (jen) tak s boka na bok valil cez mesta a dediny a slámka išla jako na strunkách a na všetky strany sa klaňala. Mechúrik sa smial na ňu a ona zas na neho. Ako tak prešli hodný kus sveta, stretli sa s jedným uhlíkom. „Pán Boh daj šťastie, dobrí l'udia.“ „Pán Boh daj i tebe; kdeže ideš, kde?“ „Veru idem svetom.“ „Tak sem ruku, s námi poď, veď i my ta ideme.“ A uhlík hneď hotový dal se jim do kamarátstva.

Tak idú všetci traja pekne krásne tým svetom. Išlo jim to ako po másle. Iba (leda) jeden raz prijdú k jednej veľkej vode. Boli by radi na druhú stranu. Mechúrik so slámkou by bol len prešiel, preplaval, ale neborák (nebožák) uhlík! Tomu bolo tesno lebo vedel, ak pôjde cez tú vodu, že sa tam zaraz (najednou) zatopí. Začal on lamentácie spievať, prosil tých dvoch: „Kamaráti moji, veď ma len dáko (nějak) prepravte!“

Mechúrik nič, ani nepočúval, len si hrdo preplával oka kačica na druhý breh. Ale slámka sa smilovala nad ním, vzala ho na chrbát (hřbet) a pustila sa s ním na vodu. Pluje, pluje, horko, ťažko, ien tu ako prijdú na prostried vody, milá slámka prehorí a uhlík, cup do vody, hneď sa tam zatopil. To vidiac mechúrik na brehu, tak sa nad tým rozrehotal, že sa zaraz tam od smiechu rozpukol.

Radosť nad nešťastím druhého zle sa vypláca.

DRÁTENÍCI.

Najděte si na mapě řeku Kysuci. Ta teče drátenickým krajem. Kraji při řece té říká se Kysuce (míní se číslo množné: ty Kysuce) nebo na Kysucích a obyvatelé jmenují se Kysučané. Ústředí Kysuc je městečko Čaca, kde je sotva několik městských domů, většinou jsou tu vesnické chaloupky bez komínův.

Když na Kysucích cestujeme, vidíme skoro jen samé ženské a děti. Na polích a na lukách ženy, po vesnicích ženy a z kostela hrnou se skoro jen samé ženy. Kde jsou chlapi (muži)? Ve světě za zárobkem (výdělkem). Nejvíc je dráteníků, ale i za jinými pracemi Kysučané chodí do světa. Jde podruh, jde chalupník, jde i sedlák nebo jeho syn. Obvykle z každé rodiny je někdo ve světě; buď otec nebo syn nebo dva synové nebo syn a dcera neb otec s jedním synem. Jednou hrabalo na židově louce osm ženských a jeden chlap. Dal jsem se s nimi do řeči, otázkav se žen, kde mají muže. I pravila jedna: „Mám chlapa už půl roka přeč.“ Druhá: „Ja už tři roky.“ Třetí: „Ja už pět roků, je až v Americe.“ I ty ostatní měly muže ve světě. Ze světa posílají domů peníze a největší část zárobku vezou s sebou domů se vrací. Na poště v drátenické dědině scházejí se dopisy téměř z celého světa: z Německa, Švýcar, Francie, Nizozemska, Dánska, Ruska, Ameriky i z Asie a Afriky. Jednou večer seděl jsem v krčmě a pozoroval lid. Přišli dva chlapi a dali si nalít kořalky; po chvíli jali se mluvit světovou řečí francouzskou. A když se potom více chlapův sešlo, mluvili někteří rusky, jiní německy, jiní anglicky. V žádném pražském nebo vídeňském hotelu tolik evropských řečí jsem neuslyšel, jako v této krčmě. Dráteníci lehce se cizím řečem přiučují a když se domů navrátí, rádi se jimi pochlubí.

První starostí, než se dráteník odebere do světa, je připravit si kabelu. Do ní

DRÁTENÍK.

CHALUPA V ČACI V KRAJI DRÁTENICKÉM.

si vloží: nožnice (nůžky), kladívko, babku, pajku, sekyrku, přídržku, kleště, přetínku a láhvičku na kyselinu solnou a salmiak. Drát a plech kupují dráteníci ve světě. Přes rameno je řemen s gombíky (knoflíky) a obyčejně na něm bývá i křížek a Panna Maria. Řemen má na obou koncích háky, na jeden se zavěsí kabel, na druhý výrobky. Každý dráteník nese si do světa pátríčky (růženec) a umí-li číst, vezme si též modlitební knížku.

Když je všechno připraveno, nastane loučení.

Postaví se na jizbu a žena smete kolem něho smetí. Potom namočí léčivé zeliny ve svěcené vodě a pokropí ho. Otec pak napomene všechny v rodině, aby na Pána Boha pamatovali, aby se zaň modlili a děti aby matku poslouchaly. Podá všem ruku a obyčejně bez pobožkání (líbání) odejde. „Šťastlivú cestu!“ volají za ním žena, děti a sousedé, ale on se již neobráť, aby za domovem netesknil. Jde se sklopenou hlavou, jakoby lhostejný, ale srdce se mu svírá úzkostí. Co na něj čeká? Co na rodinu bez otce? Smutný a těžký je život dráteníků! „Vypravujte mi, co vás na cestách potkalo?“ požádal jsem jednou dráteníka. A chudák starý vypravuje, jak spává v chlévích, jak mu kolikráte, spícímu ve chlévě, dlouhé vlasy přimrzly ku dlažbě; jak se třese zimou, když spí ve

VATRA A PÍSEŇ.
(Kresbil St. Hudček.)

Na krásném Slovensku.

stodole; jak mu jednou ve spánku pytlíček s penězi, 80 zl., zlý člověk odřízl, jak plakal a zoufalý a odstrojený již nad rybníkem stál, aby se v něm utopil; jak jej v Německu uvěznili za to, že jednou jedinkrát zaprosil o skývu chleba; jak mnohý den 20—24 hodiny cesty musil ujít, že tedy i v noci musil cestovati; jak v lese a v poli přespával; jak celý den nejedl a zemdlený zůstal na silnici ležeti atd. Nejšťastnější chvíle jeho bývá, když se po půlletém plahočení blíží své hladové domovině a když z nenadání vstoupí do své chatky a najde všechny zdravý, když svůj zárobek a skrovné dárečky vyloží na stůl nebo na lávku . . . Jak to všechno otěčka obskakuje a hladí, jak všickni najednou se vyptávají, jak se mají všickni rádi! V královském paláci nebývá tolik radosti, jako je v této chvíli v drátenické chaloupce. Ale radost ta netrvá dlouho. Už druhý den spěchá dráteník k notárovi (obecnímu tajemníkovi), aby zaplatil daně, odtud jde k židovi, aby mu zaplatil úrok a aby od něho koupil kousek plátna na košile, kousek kartonu děvčeti na vigan, něco kukuřice, ba koupí trošku kávy a cukru i bochník chleba, aby měli co přikusovati. Myslí si, ať se jednou má dobře také i rodina drátenická! Jak chutná krajíček chleba! Kdy už ho v ústech neměli! Toho si dopřávají jen na boží hody a když otěčko přijde ze světa. Ve světě žije dráteník chudobně, málokdy si dopřeje něčeho teplého do žaludku. V městě si koupí půl bochníku chleba, kousíček slaniny a zapije to sklenkou kořalky; to měl panský oběd. Často žije jen na chlebě. Až k vám dráteník přijde, dopřejte mu talíř teplé polévky nebo miskou nějakého jídla. Dráteníci neradi žebrají, ale když jim sami nabídnete, přijmou vděčně. Dráteníci, kteří po našich zemích chodívají, přinesou za půl roku domů 80 zl. výdělku; kteří jsou dovední, přičinliví a hodně šetrní, uhospodaří až 150 zl.

Kromě takovýchto chudobných dráteníků jsou také dráteníci zámožní. Ti jdou do světa s několika tovaryši a učni, najmou si dílnu třeba v Polské Ostravě nebo v Brně nebo v Praze, oznámí úřadu živnost a už pracují. Dělají plechy na koláče, bábovky, nálevky, samovary, plechové hrnce, cedáky, pokličky, struhadla, lopatky na smetí a j. Z drátu dělají pasti na myši, háčky na klíče,

košíčky, lišty, metličky na cukrový sníh, drátěné lžice, vytahovky na zátky, vařečníky, drát pod žehličku a j. Někteří tovaryši pracují doma, někteří se s učni v pondělí rozejdou s výrobky po kraji a v sobotu večer se s utrženými penězi navracejí. Mnohý, vede-li se mu v cizině dobře, píše domů pro ženu a děti a pobudou tu několik roků, posílajíce domů daň a dluhy židovi splácejíce. Někteří se už vůbec domů nevrátí, ačkoli dráteníci svou hladovou domovinu milují velmi. Dráteníční mistři v cizině šatí se jako jiní řemeslníci nebo měšťané, mají pěkné příbytky, mnohdy krámky a v nich vyložené výrobky; také ženy jejich a děti šatí se po městu. To jsou tedy jiní dráteníci, než jaké vy znáte, to jsou páni dráteníci. Ba vězte, že jsou též někteří dráteníci i továrníky. Krutošík a Hunčík z Vysoké mají v Moskvě dílnu s 80 rozličnými stroji a pracuje v ní na sto drátenických dělníkův. Jejich samovary a jiné plechové a drátěné zboží mají odbyť po celém Rusku i na Sibíři. Když se Hunčík ženil, byl tak chudobný, že si musil kabaniči vypůjčit. Neumí ani číst, ani psát, ale je rozumný a příčinlivý. Jednou jsem cestoval v kraji drátenickém a v horách nad Vysokou našel jsem v lese pěkný zděný dům a poblíž velkou kapli. Před domem stál veliký tlustý pán, na rukou měl prsteny, na vestě zlatý řetěz. Byl to Hunčík. Pozval mě k sobě, nalil čaje z ruského samovaru a podal chléb s máslem. Potom jsme šli do kaple; on si klekl před oltář, já rychle vystoupil na kůr a potichoučku na veliké a krásné harmonium zahrál: Bože, před Tvou velebností! Hunčíka jsem pozoroval od zadu, ale přece jsem poznal, že se modlí nábožně. Odehráv dvě slohy klekl jsem si vedle něho. Po chvíli jsme povstali a přátelsky na sebe pohledli. „Povězte mi, pane Hunčíku, zač jste se modlil?“ „Paně muoj, mnoho rokův o tom přemýšlam, aký to máme osud, že sa tak musíme svetom potulovať. To len drotári, nikto iný na svetě. Keď stě takú nábožnú organovali, prosil som Pána Boha, aby nám dal vezdější chlieb tu doma, vo vlasti. Veď je to strašný osud: vždy len v cudzině... A začo stě sa modlili vy?“ otázal se Hunčík zase mne. „Zamyslíl jsem se nad tím, jak i ti chudobní, černí dráteníci roznášejí po celém světě krásnou pověst o svém národě. Celý svět ví, že jste poctiví. To platí mnoho! I prosil jsem Boha, aby tuto poctivost

PLTNÍCI.
(Kreslil St. Hudeček.)

v srdcích vašich zachoval. Maďar má bohatství, Slovák poctivost. A poctivost na věčnost.“

Hunčík mi srdečně ruku stiskl. „Sprevádzaj vás milý Pán Boh,“ řekl s vroucností.

Jak často si vzpomínám na kosteliček v drátenických horách!

♡ ♡ ♡

♡ ♡ ♡

VATRA A PÍSEŇ.

Z Vysoké jsem přišel do Rovného, největší drátenické dědiny. Večer jsem se procházel podle potoka poslouchaje lid na různých stranách zpívati. Několik šuhajcův stoupalo na vysokou stráň a cestou si zpívalo. Byli to dráteníci, kteří se domů ze světa navrátili. Píseň jejich hlaholila do noční tmy a s výšky působila dojemně. Na vrchu si udělali oheň, jenž brzy zmohutněl a z dola se zdálo, jako by k samým hvězdám šlehal. Tak se mi zachtělo tam býti, přikládati syrovou chvoj a se šuhajci si zazpívati! Spěchal jsem k nim. Však jsem já také z hor, umím po stráních lazit.

Už jsem mezi nimi, už s nimi zpívám!

Eště som maličký pacholiček,
stúpil mi koníček na maliček:
ach, Bože môj, však ma boľí,
tuším sa mi nikdy nĕzahojí.

U nás si dělávají v přírodě oheň jen děti, a to v chladném podzimku. Ale na Slovensku si dělají oheň i lidé dospělí, a to i za teplého léta. Vyjdou si na příklad v neděli odpoledne, mladí i starí, někam ven, sednou si, vyprávějí a po chvíli si rozdělají oheň. S velikou zálibou naň pohlížejí. Příkládají syrovou chvoj, aby oheň hodně dýmil. Kotouče šedého dýmu je milo pozorovati. A když už mají oheň, pustí se do zpěvu. Což tu je krásných písní!

Příkládali jsme a zpívali dlouho. Naproti na stráni též byl oheň a též tam zpívali.

Ohni venku rozdělanému říkají Slováci vatra. Od jara do podzimka vidíme zvláště za večera po horách pláti vatry, jež rozněcují pasáci na salaších, sekáči přes noc na horských lukách spící nebo rúbači v lesích a mnozí lidé jen pro zábavu.

Vatra a při ní zpěv, to patří k milým slovenským obrázkům.

ISKOLA.

Mi atyánk, ki vagy a menynekben, szenteltessék meg a te neved, jöjjön el a te országod; legyen meg a te akaratom; miképen mennyben, azonképen itt a földön is; mindennapi kenyerünket adjad nekünk ma és bocsásd meg a mi vétkeinket, miképen mi is megbocsátunk ellenünk vétetteknék és ne vigy, minket a kísértetbe, de szabadíts meg a gonosztól. Amen.

Vím, vím, nerozuměli jste. Děti slovenské také nerozumějí a přece se tak musejí modlití. To je maďarský otčenáš. Iskola čte se iškola a je to po česku škola. Takový nápis najdeme na šesti domech v Turzovce; je tam šest maďarských škol. Děti mají na-

řízeno pozdravovati (píši, jak se vyslovuje): Dičirtešik a Jézuš Kristuš (Pochválen buď Ježíš Kristus). Nebo pozdravují: Jó napot kivánok (Dobry večer). Nebo též: Alá solgája (ponižený služebník). Jednou jsem pozoroval, jak šly děti z maďarské školy. Mluvily slovensky, vždyť maďarsky neumějí, leda to, co ve škole napapouškovaly. Učitel šel za nimi a vzkřikl zlostně: Nem szabad tótul beszélni (nedovoleny slovensky mluvit). Učitelé nadávají slovenským dětem buta tót (hloupý Slovák). Často musejí slovenské děti vyslechnouti ve škole: Kása nem étel, tót nem ember (Kaše není jídlo, Slovák není člověk).

Do opatroven chodí děti ode tří let a tam neuslyší ani slova slovenského. Ani otčenáš nemodlí se tak, jak je dobrá matička neučila.

Ubohé, nešťastné děti slovenské!

HORE VÁHOM, DOLU VÁHOM.

Kysuce vlévá se u Žiliny do Váhu. Váh je řeka překrásná, jakých je málo na světě. Znam jej skoro celý. Kolikrát jsem jej překročil, kolikrát přiskočil, kolikrát přešel, kolikrát přeplaval, kolikrát přešel. Má dva hlavní prameny. Hledejte je na mapě. Ze Zeleného plesa (jezera) na Kriváni vytéká Bílý Váh a na Králově Holí prýští Černý Váh. U Hrádku se sbíhají. Oba prameny jsou z počátku uzoučké, proto jsem je mohl překročit a přiskočit. Ve Váhu je voda studená i za největšího horka. Víte proč? Váh prýští na vysokých horách, kde v děrách a roztokách je i v létě sníh nebo led, se stran padají do Váhu potoky a řeky rovněž s hor vysokých a proto je voda tak studená. Až pojedete na Tatry, pojedete podle Váhu. To je podivná, člověk neví, na kterou stranu dříve pohlednouti. Po obou březích vysoké hory, po většině porostlé lesem, někde též lysé a strmé jako hrady a věže.

Na Váhu jsou města: Liptovský Sv. Mikuláš, Ružomberok, Žilina, Trenčín, Píšťany.

Do Ružomberka často si zajedu a v podvečer procházívám se s přítelem Karlem Salvou po březích Váhu. Co jsme si toho tam už narozprávěli! Obyčejně o tom, že Češi a Slováci jsou jeden národ, že se musíme milovati a navzájem si pomáhati. Mnoho článků jsem si na těchto místech do zápisníku načrtnul, tu jsme umluvili se Salvou sepsati československý slovník, tu jsem také Salvovi slíbil, že napíši tuto knížku pro českou mládež, aby si trpící Slovensko zamilovala.

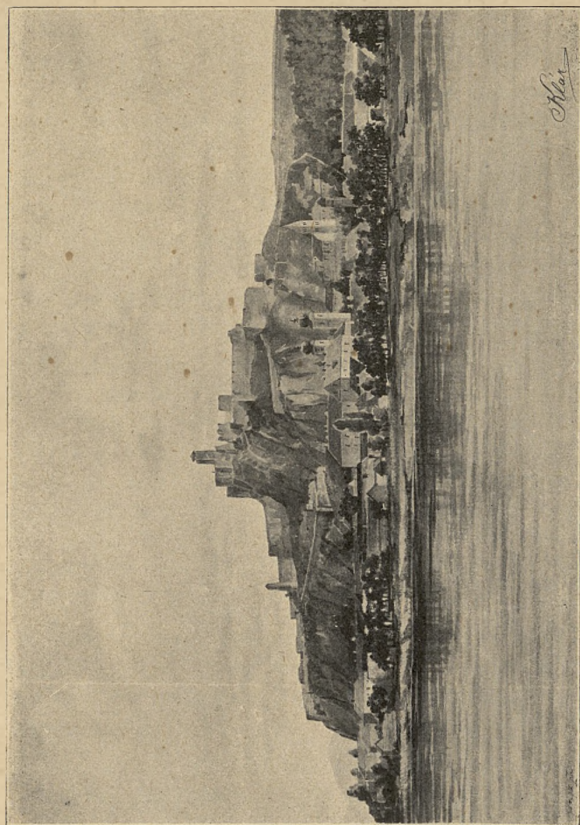
PLTNÍCI.

Při Váhu je živo. Jdeť podle něho silnice a dráha. Co chvíli zahrčí vůz a zahučí vlak. Dole pak na Váhu pluje plť (vor) za plť. Na pltě se dívám rád; nic pod nimi nevrže, neskřípe, nerachotí, plynou lehce, kolíživě . . . Proti Ružomberku je dědina Likava. Odtud podruzi, chalupníci i sedláci chodí na pltníci.*) Ale i v jiných povážských dědinách je mnoho pltníkův. Plují až do Komárna, někteří potom po Dunaji do Pešťbudína i do Bělehradu v Srbsku a ještě dále na Balkán. V čele pltě vesluje predník. Ten řídí plť, aby vyhnula skaliskům a krútnavám (vírům). V zadu vesluje učeň, třeba chlapec čtrnáctiletý. Ten má s plavbou práce málo, proto má na starosti též oheň, vaření a umývání várníkův (hrncův). V zadu pltě se nasype zhruba zem, udupe se a na ní se rozdělává oheň. Uprostřed pltě bývá někdy koliba, tak jednoduchá, jako měli šindeláři, t. na čtyřech sloupcích stříška z kůry. Pod kolibou mají potravu, také tam pltníci spávají nebo za dešťů se ukrývají.

Nejnebezpečnější je plavba před Žilinou. Tam je na pravém břehu obrovská skála Besná,*), na niž voda prudce naráží a opět se ve velkých vlnách odráží. Kolikrát jsem tu postál, když pltě pluly a viděl jsem pltníky vždy napjatě pozorný. „Pán Boh daj

*) Tak se říká veškeré práci s pltěmi.

*) Besný = vzteklý.

TRENČÍN.
(Kreslil Karel Klár.)

šťastia,“ volal jsem na pltníky a oni vděčně přikyvovali: „Pán Boh daj.“ Malý kousek pod Besnou je Margita, též obrovské skalisko, které zase s levého břehu sestupuje do řeky, skála vedle skály, většinou ukryté pod vodou a plť mohou jen na jednom místě mezi skalami proplouti. Hukot vody je strašný, zvláště když je velká voda; lidského slova neslyšeti. Když je voda malá, pltníci tady dobře proplují, ale je-li Váh rozvodněný, strach a úzkost pojímá je u Besné i Margity. Narazí-li plť na skálu, klády se lámou jako sirky. Mnoho pltníků již tady zahynulo. V poslední době se přihodilo, že u Margity se plť na dvě půlky roztrhla. S přední predník odplul, zadní půlka se opřela o skálu, postavila se kolmo a zadního pltníka smetla voda na skálu, která z vody vyčnívala. Ubožák držel se na skále a teprv za hodnou dobu dostavili se jiní pltníci s provazy a tyčí, aby jej, už zcela vysíleného, zachránili.

Jednou jsem zašel do hospůdky při Váhu, abych vypil hrnek mléka. V hospůdce byl právě křest, povyšovali totiž zadního pltníka na předního. To se dělo takto: Hlavní pltník, zvaný faktor, smekl klobouk a za ním ostatní pltníci. Faktor řečnil: „Uvádzam v známosť, že Jano Ondruš, poctivý občan z Likavy, bývalý zadní pltník, postúpil za predníka, čo sa dnešnieho dňa potvrdzuje jeho krstom. Týmto krstným listom *) všetkým pltníkom na známosť sa dáva, aby Janovi Ondrušovi žiaden nikdy nepovedal: Ty si nie ešte predním pltníkom.“

Na křestním listu je podepsán faktor, křtěnec a svědci. Faktor dá ještě křtěnci naučení, jak má veslovati u Besné a Margity, jak v krútnavách (vírech) při ústí Kysuce atd. Povýšený platí pltníkům něco jídla a nápojů, což stojí až 5 zl.

Rád si s pltníky porozprávím, majíť mnohé zkušenosti. Jednou pluli a já na ně zavolal: „Hej, priateľia, povedzte, kol'ko je hodín?“ Pltníci pohledli na slunce, na skály a na jejich stín a pravili: „No, no, asi dšsať.“ Vytáhl jsem z kapsy hodinky a bylo deset a pět minut. „Dobre, priateľia moji, vy skutečně hodín nepotrebujeť.“ „Veru nie,“ křičeli, nebo plť byla již daleko.

*) Ten jest přibit na stěnu.

Jednou v Ružomberku pltníci zastavili. Vstoupil jsem na plť a dal se do řeči. Pozvali mě, abych plul s nimi. A já bych opravdu rád několik hodin na plti prodlel a rozhlížel se po krásných stráních i po žblunkajících vlnkách. Už vícekrát jsem zamýšlel na plť vstoupit a plouti, ale pokaždé jsem krok zadržel. Strašné divadlo jsem viděl. Šel jsem totiž jednou s jistou stařenkou podle Váhu. Plula plť. Pohlednu na předního, pohlednu na zadního, mladíčka to pod velkým širákem, i on pohlížel na nás a v okamžení zmizel — spadl do vody a již po něm nebylo stopy, leda širák po vodě plul. Plť s předním, rukama lomícím, uháněla dále. Stařenka klekla, křížovala se, já stál zoufalý, ale na pomoc nebylo pomyšlení. Voda hluboká a prudká.

Jak se to stalo? tážete se.

V těch místech je převoz. Přes Váhu je nataženo drátěné lano, ku kterému se připoutává prám, aby ho proud nestrhl, když se lidé nebo povozy převážejí. Mladík se zapomněl sehnouti, nebo se lano náhle snížilo, zachytil za ně a již byl v hluboké vodě... Nikdy na to nezapomenu.

Ubohý lid slovenský, hledaje si výživu, často vysazuje život svůj v nebezpečí.

Dva pltníci, plující z Ružomberka do Komárna, dostanou dohromady 10—12 zl. a plují při dobrém počasí a bez nehod pět dní. Nazpět jedou po dráze a hodný díl ze svého výdělku dají železnici.

Také po jiných řekách plují pltě a pořád je dříví dost. Slovensko je hornaté a hory jsou porostlé lesem. Po celých Uhrách se rozváží slovenské dříví, ba i na Balkán po Dunaji a také na sever do Německa. Veliký tento obchod dřevem vedou ponejvíce židé.

LOKTIBRADA.

Vzpomínám si na pěknou pohádku, kterou mi pltník z Likavky pověděl. Bylo to při Ružomberku na břehu Váhu. Žena mu přinesla oběd. Když snědl, lehl si na trávu a já k němu. Byliť jsme staří známí. Začal:

Jeden chudobný človek mal od svojej prvej ženy dcéru. Ne-
zadlho, ako mu tá prvá žena umrela, vzal si druhú ženu. a tá tiež
mala od svojho prvého muža dcéru, rovesnicu tamtej. To dievča,
čo od tej prvej ženy mal, bolo veľmi statočné (řádne); ale toto
druhé nedobre sa správalo a nikdy nič robiť nechcelo. A predsa
tá macocha vždy len tú svoju dievku vychvalovala, že aká to ro-
botnica, aká to statočná dievka; a tú svoju pastorkyňu bila a nahá-
ňala a ustavične ju hrešila, že aký to daromník, aký leňoch.

Chodievaly tieto dievčatá spolu na priadky (přástky). Tá ma-
cochina dievka na veky na priadkach len smiech a shon robila a
nikdy vreteno nenapriadla; táto druhá zase vždy ticho sedela,
priadla a domov aj po dve aj po tri plné vretená donášala. Ale
macocha i pri tých priadkach len svoju vychvalovala a ukazovala
si mužovi tie vretená, čo tá jeho dievka napriadla: „Pozri,“ povedá,
„tvoja dievka nič nevie a moja akú peknú pradzu (přízi) má.“ —
A tak aj pred druhými ľuďmi svoju chválila a tamtú ohovárala
(pomlouvala) a hanobila.

Raz (jednou) išly tieto dve dievčatá večer z priadok do domu.
Len tu ako už mali pri dome cez lesu (lísku, plot) prekráčať, pred-
behne tá macochina dcéra túto a skoro prekročí cez lesu. Ako už
bola za lesou, povie ku nej: „Ach, sestrička moja drahá, dajže, daj,
zadržím ti tie tvoje vretená, kým (než) prejdeš cez lesu, aby si
dáko (nějak) nespadla a na nej (ní) nepreklala.“ — Táto nič zlého ne-
myslela a podala jich. Sotva boly vretená v ruke, hybaj tá po-
predku k materi aj k otcovi a začala sa chváliť, že koľko ona na-
priadla a jej sestra že nič.

Ešte len teraz nastal krik a svada pre neborkú (nebohou) si-
rotu! „Vidíš,“ povedá macocha k mužovi, „tá tvoja chýrečná (pro-
slavená) dcéra je len taká daromnica. Dobrou sa stavia a neurobí
ani čerta. Ja ti takého hniliaka viacej v dome trpeť nebudem. Urob
si s ňou, čo chceš, zajtrá ráno ti ju vyprávím z domu.“

Ráno ešte za tmy naviazala macocha do starých handár a
mieškov (pytlíků) miesto múky popola, miesto kaše piesok, miesto

slaniny kusy z dosák (prken), miesto chleba skál'a (kamení) a povedala si mužovi: „Tu som ti jej nahotovila strovy, slaniny a chleba na cestu, pakuj mi s ňou s očí a daj ju dakde do služby, kde môžeš, nech ju viacej nevidím.“

Otec vzal sekeru na plece, pobral sa aj s dcérou preč a zaviedol ju do hory (lesa). Tu nazotínal stromov a vystavil jej jeden domček. A neďaleko na buku pripravil jedno kladivce, aby klopalo, keď naň vietor zaveje. Potom jej povedal: „No, ostaňže, ty dievka moja, len tu a ja ti ešte idem (jdu) dreva narúbať, čo si pri ňom jiesť uvariš. Veď ma ty počuješ (uslyšíš), kde budem rúbať.“ — A on ju tam nechal a sám odišiel domov.

To kladivce na tom buku vietor neprestal pohybovať, nuž ono na veky klopalo: klop, klop! A milá dievka sa vždy nazdávala, že to otec to drevo rúbe a čakala, kým s narúbaným sa vráti. Len tu veru raz už večer prichodí a milý otec sa ešte nevracia. Vyjde von obzrieť, či ho dakde nevidí, tu počuje kladivce na strome: klop! klop! — Vtedy sa neborká vzpomätala a poznala, že ju to otec oklamal. Bola už aj lačná, nuž išla dnu (do vnútri) ten svoj batožok rozviazať, že si aspoň kus chleba zaje (zají, sní). A tu miesto chleba skaly, miesto múky popol a miesto kaše piesok.

Rozžalostila sa, neborká, a začala veľmi plakať. V tom ako tak plače, príde jeden starý zarastený žobrák ku nej do chyže.

„Pán Boh daj šťastia, dievka moja!“ — rekne ku nej staručký žobrák.

„Pán Boh daj i vám starý otče!“ odpovie dievča. „Vitajte pri nás, vitajte!“

„Ďakujem pekne, dievka moja; či by si ma trochu nezmyla, aj večeru či by si mi nedala?“

„Ach veru by som vás vďačne aj (i) zmyla aj nachovala (nasytila); ale vidíte, ja tu ani vody nemám, ani do čoho naberať, keby aj bola. A moja macocha mi miesto múky popola, miesto kaše piesku do batožku (uzlíčku) naviazala.“

„No, nič to, dievka moja; len ty choď von na dvor, najdeš tam studničku.“

Ona ide na dvor; tu tam studnička a pri nej vedierce. Načrela (nabrala) vody a niesla dnu (do vnútri). Príde dnu; tu tam po stenách

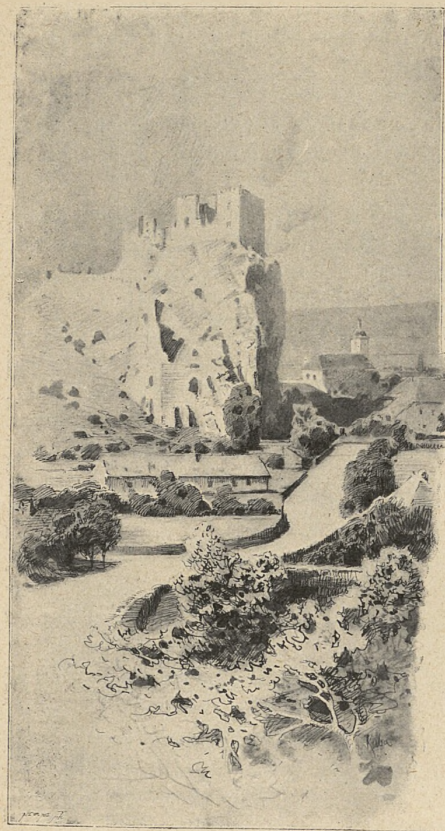
tanieriky (taličky), aj misky nakvačené a na polici hrnce. A starý žobráčik už bol za ten čas ohňa rozduchal. Ani dobre svojim vlastným očiам neverila. Ale chytré len postavila tej vody, aby oletnela (oteplela). Rozviazala ešte ten svoj batožek, či ešte dač (něco) v ňom nenajde a tu miesto popola múka, miesto piesku

kaša, miesto dosák polty slaniny a miesto skál'a (kamení) chlieb. Hneď postavila večeru. — Potom staričkého pekne poumývala, obriadila, nachovala a do tej svojej komôrky na tie svoje handričky uložila. Sama si l'ahla do izbičky na lavičku a usnula.

O polnoci klope vol'ač (něco) na dvere a volá:

Na píaď chlap, na píaď chlap,
na lokeť brada:
otvor mi, otvor mi,
dievčička mladá.

Ona skočí a otvorí; tu vidí jednu L o k t i b r a d u pred sebou. Loktibrada prišla dnu a veľa (mnoho) dukátov a zlata jej doniesla. „Toto ti,“ povedá, „za to, že si ma tak dobre vyslúžila. Bo ten starý žobrák to som ja. A teraz

HRAD BECKOV.
(Kreslil Ludvík Kubá.)

choď, l'ahni si sama v komôrke do postele.“ — A v tom Lokti-brada zmizla. — Ona šla do komôrky a tu miesto starých handár pekná postel' odpravená a jedna truhla, plná šatami! — Nikdy sa jej ešte tak sladko nespalo ako tejto noci.

Ne tretí deň ju šiel otec z domu opáčiť (obhlednouti). Myslel si, že lebo od hladu skapala alebo že ju tam divé zvery roztrhaly a tak že aspoň kosti z nej posbiera. Tu príjde ku dievke a tá v peknej chyži sedela a priadla.

„No, ako že sa tu máš, dievka moja?“ — „Dobre, otče môj: veru ste ma do lepšej služby nemohli zaviesť;“ hneď sa mu pochválila a začala rozkladať, ako sa jej vodilo. Potom mu dala obrus dukátov so sebou.

Milý otec ide s dukátmi domov. Ešte len z ďaleka išiel, už ho doma sučka (čupka) zazrela a začala štekať: *P r e d n í m i d e c e n, c e n; z a n í m i d e c e n, c e n!* — „Nie tak, sučko moja,“ ozve sa macocha; „ale pred ním ide hrk, hrk; za ním ide hrk, hrk.“ Ale suška neprestala: *Pred ním ide cen, cen, za ním ide cen, cen!* — Tu príjde gazda (hospodár) do chyže a povie: „Ženo, daj košiar (košík).“ — A ona: „Ešte by ja na tvojej dievky kosti dala košiar?“ — Iba keď začne dukáty z obrusa sypať, vtedy žena chytila košiar a sbierala, čo sa bolo rozsypalo.

*

*

*

„No aleže už teraz aj moju dievku odvedz slúžiť, keď si tvoja tak dobre vyslúžila,“ hovorila macocha. A hneď začala tú svoju dievku vyprávať. Dala jej peknú novú postel' so sebou; aj šiat od výmyslu sveta aj strovy aj omasty, kol'ko len stačila uniesť. A s tým šiel i s touto milý tatko do hory; vystavil jej domček aj komorku a nechal ju tam.

Sedí ona, sedí v tej chyži a rozmýšľ'a, čo si bude variť. Večer príjde dnu starý žobrák: „Pán Boh daj šťastia, dievka moja. Či by si ma nezmyla?“ — A ona vezme metlu: „Ešte som len teraz prišla a už ťa čert doniesol!“ A vybila ho von. — „No, veď je nič, dievko, moja!“ povedal žobráčik a ťašiel (tam šel). Ona si navarila, najedla sa a l'ahla si do postele a spala, len tak odľukovala.

Selka od Trenčína.

Selka od Prešova.

Selka od Štávnice.

KROJE SLOVENSKÝCH DĚV A ŽEN.

HRAD LIETAVA.
(Kreslil Karel Liebscher.)

O polnoci prijde Loktibrada a volá:

Na piaď (píď) chlap, na piaď chlap, na lokeť brada;
 otvor mi, otvor mi, dievčička mladá.

Ona sa zl'akla a skryla sa za pec do kúta. Tu Loktibrada dvere vylámaval a stal si na prostried chyže a zase tak kričal. Potom ju chytil, z kože ju vytriasol a kožu zavesil na dvere. Potom vzal hlavu, vybil jednu šibu na obloku a tam zastrčil tú hlavu. .

Na tretí deň ide otec z domu pre dcéru. Žena mu nový novu-
 čičký obrus dala. Prichodí ku domčoku a tu vidí hlavu a
 zuby z obloka trčať. „Ěj,“ povedá, „musí jej dobre byť; ešte len
 z ďaleka idem, už sa mi usmieva.“ — A tu prijde dnu; tam iba kosti
 na jednej hĺbke (hromádce) a koža na dverách zavesená a hlava
 v obloku zastrčená. Nepovedal nič, len sobral, čo našiel do obrusa
 a pojd'! domov.

Prichodí ku domu, tu ho zazre sučka a začne: Pred ním ide hrk,
 hrk; za ním ide hrk, hrk. — „Nie tak, sučko moja,“ ozve sa mater,
 „ale ide pred ním ide cen, cen; za ním ide cen, cen.“ — Ale mňa
 sučka neprestala: Pred ním ide hrk, hrk; za ním ide hrk, hrk. —
 Žena vzala metlu a odbyla ju.

Otec prišiel do chyže a — žena skoro doniesla koš, že sa jej
 budú sypať dukáty. Tu sa vysypú — samé kosti.

H R A D Y.

Ještě jsem vám všecky krásy Váhu nepověděl.

Při váhu a poblíž Váhu je čtrnáct hradů. Naproti Ružomberku,
 nad vesnicí Likavkou, jsou zříceniny hradu Likávy. Jedouce z Ru-
 žomberka po dráze, pořád s Váhem dolů, dojedeme k Besné a nad sa-
 mou Margitou vjedeme do jasku,*) z jasku pak na most nad Váhem.
 Jaké to překvapení! Vyletiš ze tmy na den, pod sebou vidíš blyštět
 se Váh, na pravo a na levo krásné stráně, příkré jako stěny a na nich

*) Slováci říkají tunelu jask.

dva hrady: na pravo Starý Hrad, na levo Strečno.*) Lituješ, že vlak tak rychle ujíždí. Já si tam jednou zašel pěšky, oba hrady slezl a s podražním hlídačem po mostě přešel pěkně pomaloučku, abych se pohledem nasytil.

Jižně od Žiliny, asi půl druhé hodiny, jsou velikánské zříceniny hradu Lietavy. Ten vypadá od východní strany jako letící pták a snad se proto jmenuje Lietava.

Nejmohutnější je hrad Trenčín nad městem Trenčínem. Člověk se až zachvěje, když ho vlak ponejprv pod tyto obrovské zříceniny zaveze. Hledíce na obrázek Trenčína jedno oko zavřete, k druhému přiložte dlaň do trubky sevřenou a dlouho se na obraz dívejte. Obrázek vám poroste víc a více, až uvidíte obrovské zříceniny a pod nimi ještě zachovalou a obydlanou část hradu. Na levo pod dřevěnou stříškou je studna nesmírně hluboká. Až tam někdy přijedete, průvodce vám poví o ní zajímavou pověst. S věže hradu je viděti daleko; vidíš velkou část Váhu, pohraniční horstvo moravskoslovenské a množství jiného horstva, vidíš hrady, kostely, dědiny a pod nohama pěkné město... těžko je se rozloučit s rozhledem tak vzácným. Zase brzy přijdu, řekl jsem si, s věže scházeje.

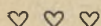
Při Trenčanském hradě povíme si kousek slovenských dějin.

R. 1301. zvolili si Uhři za krále dvanáctiletého Václava, syna českého krále Václava II. Mladičský král uherský dal r. 1302. hrad Trenčín Matoušovi, jenž se potom zval Trenčanským. Václav se v Uhrách neudržel, za to Matouš Trenčanský skoro celé Slovensko opanoval a vládl na něm jako samostatný kníže. Vedl knížecí dvůr, rozdával statky, měl svého palatina,razil vlastní peníze, bez ohledu na krále vedl vojny a uzavíral smlouvy se sousedními panovníky. Byloť tedy Slovensko opravdu samostatným knížectvím. Matouš zemřel r. 1321., ale ještě dlouho po jeho smrti bylo Slovensko v uherských zákonech jmenováno Matoušovým okolím. —

Níže na Váhu jsou zříceniny hradu Beckova a ještě níže opodál Váhu jsou Čachtice. To jméno vyslovuje se na Slovensku s hrůzou. Vládl v Čachticích na počátku XVII. století maďarská dračice Alžběta Báthoriová, zvaná též paní Čachtická. Jednou ji komorná

*) Hledej na mapě.

česala a škrábala ji. Rozhněvaná paní dala jí políček, až jí vystříkla krev, a právě paní do tváře. Když paní po chvíli krev smyla, zdálo se jí, že jest na tom místě jemnější pleť. Připadlo jí, aby se koupala v dívčí krvi. I dávala si svým služebníkem chytati mladé dívky a dvě babice je rozličným způsobem vraždily. Asi 650 dívek bylo tu zavražděno. Jistý otec šel ztracenou dceru Milušku hledati. Napadlo mu, že by mohla býti na hradě. Jde tam a uslyší ji ze sklepa sténati a volati: Tatičku můj! matičko moje! Tak byla dračice vyražena a z nařízení palatinova (místokrálova) souzena. Soud ji odsoudil, aby byla uvězněna a ve vězení po hlavu do země zahrabána, až by — při tom jísti dostávajíc — zemřela. Spoluvinníci byli hned upáleni.

NA STRÁNÍCH.

Chodíš-li v létě hornatými kraji slovenskými, slyšíš stále zvonit, slyšíš časté výkřiky, výskání, zpěv i štěkot psův. Taková je hudba slovenských hor. Kdykoli se ze Slovenska navrátím a doma se po kraji procházím, stýská se mi po této slovenské hudbě.

A kdo zvoní, kdo vyzpěvuje?

Pasáci pasou na okrajích lesa nebo na lysinách horských. Dobytek má na krku zvonky z hrubého plechu, větší i menší, každý má jiný zvuk, některý hodně hluboký, a při každém pohybu dobytek zvonky zaznívají. Do tohoto zvonění vměšují se pokřiky pasákův. Čerňuša, ideš sem! Belaňa, ružaňa, rohuša, kešul'a ...! Dunčo, belko, lapaj, bodrík (jména psů) štěkají nebo vrčí. Na Slovensku jinak výskají než u nás, i ženské na lukách a na polích si rády zavýskají, začínajíce hodně s vysoka a po půltonech dolů sestupující. Tu a tam slyšíš pískati na píšťalu. Mně ovšem bývá nejmilejší, slyším-li se stráně pěknou píseň.

Jednou k večeru procházel jsem se v údolí Váhu. Po obou stranách řeky pasáci pásli na stráních.

„Jano, čuješ (slyšíš)?“ křičel Ďuro (Jiří) s pravého břehu.

NA STRANI
(Kreslil St. Hudeček.)

„Hej, čujem,“ odpověděl Jano s břehu levého.

„Jano, pozri, akú mi mama dala slaninu!“

„Hia, daj kúštik.“

Oba scházeli k řece dolů, aby si byli blíže.

„Len pozri, aký rezeň,“ dělá Ďuro laskominy Jankovi.

„Hia, Ďuríčko môj, kúštik, kúštičok, daj, daj . . .“

Ďuro by dal, ale je mezi nimi řeka.

„Čo robíš?“ praví Janko.

„Veď plávať vieš,“ odpovídá Ďuro, „pojď len, budeme ju spolu piecť. Máš švíbalky?“

Jano sáhl do vrecka (kapsy) a sirky měl. Rychle se svlekl, sirky nastrkal za pentličku na širáku a už byl ve vodě. Já ležel tiše na kraji houští. Janko šel, šel, až měl vodu po krk, potom ostatek přeplaval. Jaká radost! Už byl u slaninky. Vytrhl ji Ďurovi z ruky a odskočil s ní, jako by mu ji chtěl vzít. Najednou si milý Jano vzpomněl, že je nahý. „Jaj, jaj, čo robíš?“ hořekuje Jano a ohlíží

se za gatěmi a košilí, jež nechal na levém břehu. „Nič to,“ praví Ďuro a svlekl košili a hodil ji Jankovi. „Ty maj košel'u a ja gatě.“ Tak byl každý zpola oděn a hajdy do kopce ku statku (dobytku). Janko honem rozdělal vatru a Ďuro ostrouhal větvičku smrčiny. Slaninku napíchli na větvičku a nad ohněm ji opíkali. Když mastnota kapala, nastavili chléb. Slaninkou prosáklý chléb a opečená a vonným kouřem začaděná slaninka: co si myslíte, žádný král si tak nepochutná!

Slováci velmi rádi slaninu v přírodě opíkají. Mají k tomu zvláštní rožně. Také připevňují slaninu nebo maso na železné kolo, jež nad ohněm pomaloučku otáčejí, až se slanina nebo pečínka opeče. Potom posedají kolem a s chlebem pojídají. Když po Slovensku cestují, přátelé rádi mě seznamují se slovenskými obyčejí a tak jsem už nejednou i slaninu opíkal. A chutná mi jako Slovákům, i slovenské halušky, bryndza a oštěpky mi chutnají. A když se po jídle pustí společnost do zpěvu, hned jsem ve slovenských písničkách, zrovna tak jako v českých. Ani byste nepoznali, jsem-li Čech nebo Slovák. Věru Čech a Slovák jedno jest; od Šumavy až za Tatry jeden jest národ.

Ale kde je Janko?

Posilnil se, přeplul zase Váh, gatě a košili našel na pravém místě, oblekl se a sehnal se stráž krávy sedí už nyní při večeři doma. Má kapustnici (zelí) a švábku (brambory); též mu chutná, a kdyby jen toho bylo!

Někde jsou po stráních lučiny. Potůčky hrčí všude, zavlažují loučky, proto je travička bujná. Ale je ji těžko sklízeti, neboť s vozem na stráně nelze. Po takových lučinách bývají senníky, totiž maliloucké dřevěné stodůlky. Do nich se uloží seno i otava a v zimě to lidé na sáňkách svážejí. Kde nemají senníků, svážejí seno a otavu sáňkami i v létě. Někde z kotlin mezi vrchy vůbec nelze seno vynést. I shánějí tam hospodáři v zimě na nějaký čas ovce, aby seno pojedly. Jednou mi průvodce můj takovou kotlinu ukázal a vypravoval, kterak před několika roky nesli mladí chlapi (muži) do kotliny potraviny a kterak spouštějíce se dolů strhli za sebou závěš sněhu, jež dolů padajíc shrnula i sních níže ležící a mla-

díky zasypala. Jen jednoho, méně zasypaného, pes vyčichal a odehrabal, ostatní zahynuli a teprv po jaru, když sníh roztál, byla těla nešťastníků pohřbena. Procházeti se za léta horami je věru příjemno, ale dobývati si tam chlebiček je věc těžká.

Někde na stráních vysekali kus lesa, vystavěli chaloupku a obdělávají políčka. Kousek dále je opět chaloupka a kamenitá políčka kolem ní. Na některá pole na stráních nelze vyjeti s pluhem, tož si je místo orání kopají a hnůj vynášejí na ně v nůších. Říká se takovým políčkům kopanice nebo lazy. Rostou tu brambory, ale droboučké někdy jako ořechy a hrášky, potom oves, někde žito i ječmen. Obilí je řídké, klasy drobné, tak že kdo míru zasel, sotva tři míry sklídí. Mnohdy nesklídí ani osev. Přijde-li liják, splaví prst i úrodu. Ptejte se na to dráteníkův, ti to znají ze zkušenosti. Tak si už sami pomyslíte, jak je na kopanicích život krušný. Panský pes by nejedl, co tito ubožáci jedí. Neomaštěné brambory a zelí, posušky (placky) jak uhel černé a ovesný chléb jest jejich potravou. Ale kdyby jen toho bylo! Už jste dříve četli, že v prostřed zimy úrodu svou dojedli a žijí potom na kukuřici, kterou na dluh od žida kupují. Vzdělání je na kopanicích poskrovnu, málo jen lidí umí tady číst a psát. Pátričky (růženec) mají všude, modlitby někde, kalendář málokde, časopis nikde. Ale lid je zbožný, dobrosrdečný, skromný, pracovitý, a to jsou přece nejdražší poklady člověčenstva. Miluji kopaničáry z celého srdce; čím více trpí, tím bližší jsou srdci mému.

STOLICE ČILI ŽUPY.

Knížka tato není pro zábavu, nýbrž pro poučení. Na českou mládež čeká těžší úkol než na mládež jiných národů. Hrajte si, ale též pracujte; čtěte povídky, ale též se s láskou ponořujte ve čtení poučné. Jen tak z vás budou lidé vzdělaní a důkladní, kvádr vedle kvádrů, jak toho potřebuje národ náš.

Je mi těžko o Slovensku vám vypravovati, pokud neznáte stolic. Tedy s chutí do toho.

STREČNO.
(Kráľ Karol Klár.)

Celé Uhry i se Sedmíhrady se dělí na 63 stolice čili župy. Ty jsou tak veliké jako Korutany nebo Slezsko nebo Solnohrady nebo ještě menší. Mnohé jsou ohraničeny horami a řekami. Čtete zároveň z mapy.

Za Moravou a jižně Těšínského Slezska je stolice *Trenčanská* (1); v ní je stoličné město Trenčín. Jižně Trenčanské je *Nitranská* (2). Ta též sousedí s Moravou. Trenčanská je oddělena od Moravy pásmem Karpat, kdežto z Nitranské je na Moravu volný přechod.

Toho si važno a hodně se na těch místech spojujme. Stoličné město je Nitra na řece stejnojmenné. Na východ od Dolních Rakous je stolice *Prešpurská* (3); stoličné město Prešpurk. Za stolicí Trenčanskou na severu je hornatá stolice *Oravská* (4). Jí protéká řeka Orava, mající krásné údolí, zvláště u Královan, kde se do Váhu vlévá.

Dále hleďte stolicí *Turčanskou* (5). Je malá a ohrazena kol dokola horami, proto se jí říká Turčanská zahrádka. Jižně od Turčanské je *Těkovská* (6) a jižně Těkovské *Ostřihomská* (7). Pojďme zase na sever a hledejme *Liptovskou* (8), potom *Zvolenskou* (9), *Hontanskou* (10), *Novohradskou* (11), *Gemerskou* (12), *Spišskou* (13), *Šarišskou* (14), *Abauj-Torňanskou* (15), *Zemplínskou* (16) a *Užhradskou* (17).

Všimněte si, kterými stolicemi teče Váh? Kterými Nitra? Kterými Hron? Kterými Ipel?

Začnouce od Prešpurka všimněte si dobře hranice mezi Slováky a Maďary. Také jsou Slováci v malých i velkých újezdech na území maďarském. Plocha Slováky obývaná je asi tak veliká jako Čechy. Slováků je přes 2,000.000 možná že půltřetího milionu, v Americe asi 430.000.

Hlavou stolice je župan. To je velký pán. Jest jmenován od císaře a jeho úřad je podoben úřadu našich místodržitelů.

Každou stolicí spravuje stoličný výbor, který v malých stolicích čítá 120 osob, ve velkých až 600. Polovice jsou největší poplatníci, polovici si volí lid. Několik úředníků ustanovuje vláda, většinu však volí si ze sebe stoličný výbor. Stolice se dělí na

okresy. Hlavou okresu je služný. Služnovský úřad koná asi to, co u nás hejtmanství a okresní výbor dohromady. Služným jsou konečně podřízeni rychtáři (starostové). Každá obec nebo několik menších obcí dohromady mají písaře (tajemníka), jemuž se na Slovensku říká notář.

O prázdninách r. 1899. nahodil jsem se do Trenčína, když tam právě očekávali vjezd nového župana. Celé město bylo vyzdobeno, 300 jezdců na koních, vojenská hudba z Pešťbudína a veliké zástupy lidu jej očekávali. Já z toho radost neměl, nebo vím, že župani jsou služebníky Maďarův a nepřáteli Slovákův. Šel jsem z toho ruchu a hluku ven za město, v tu stranu, odkud měl župan přijeti. Po silnici byly slavnostní brány a zástavy (prapory), jinak byla silnice prázdná. Byloť zakázáno po silnici v tu chvíli jeti nebo dobytek hnáti. Ani lidé nechodili. Jsa asi hodinu za městem zasllechl jsem zahrčeti vůz. Župan! Jel, spíše letěl na čtverce *), máje zvláštní šlechtický oděv. Mnou netrhlo. Jmenuje se Ostrolucký, je z krve slovenské, ale cítí se Maďarem a slouží Maďarům, pomáhaje jim potlačovati vlastní svůj národ. A lid slovenský provolává mu po maďarsku: éljen! (sláva!) a slaví jej jako krále nebo jako slavného vůdce národa, slaví jej řečí cizí, řečí svých škůdcův. Až se mi hlava točí. V jedné písni Slovák zpívá: Jak je ten svet zmotaný!

TATRY.

Byly to krásné zlaté časy! Člověk si vyšel do hor a do lesů a najednou — kde se vzal, tu se vzal — stál před ním zlatý zámek a kolem něho háj skleněných stromečků. Krásný je život pohádkový, krásný, ale škoda, není pravdivý.

Avšak já přece znám jednu pohádku pravdivou.

Jděte do Tater!

Hory nesmírně vysoké, příkré, křivolaké, špičaté, lysé, jedna vedle druhé... A jděte dovnitř, tam — kde se vzalo, tu se vzalo

*) Štvorka (česky: čtverka) je kočár se čtyřmi koňmi.

TATRY OD POPRADU

— zaleskne se před vámi jezero, otevírají se před vámi hluboká údolí s pralesem, kmen na kmeni převalený, balvan na balvanu shora do údolí sesutý . . . Vejdete do úzkých roztok a tu máte příkré stěny nad sebou, vysoko, jakoby dvacet věží na sebe postavil, potom se rozevře před vámi rozsáhlá kotlina, vysokými horami omezená, potom přijdete k vodopádům a zase k jezerům, až konečně vyjdete na nejvyšší bod, s něhož uvidíte ohromné, nikdy ještě nepoznané divadlo.

Buď vaši vroucí tužbou spatřit Tatry!

Vyšel jsem si nejprve ke Štrbskému plesu (jezeru), a to s chotí svou a redaktorem Salvou. Vlak nás zavezl na stanici Štrbu pod samými Tatrami. *) Odtud jsme šli po pastvisku a lesem vzhůru, někteří výletníci jeli po voze. Na očích nám byly štíty: Kriváň, Solisko, Bašta, Tupá, Končistá a Gerlach. Další štíty na východ jsme s této cesty neviděli. Stáda ovcí zvonila a my jsme si s chutí

*) Štrbu najdete si v Liptovské stolici (8).

zazpívali. V lese na jednom místě s hukotem padal se šikmém stráně potok; takovým potokům říkají Slováci riava. Najednou jsme uviděli jezero. Jezero v horách, skoro 1400 m. nad mořem a nad ním zase hory strmící ještě 1000 m. nad hladinou jezera, toť je obrázek úchvatný; nic krásnějšího jsem do té doby v přírodě neviděl. Celá hodina uplynula, než jsme jezero obešli. Při jezeře jsou villy, hotel, kavárna, bazar a od několika let pošta a železniční stanice. Vězte, že nyní jede k samému plesu vlak. V poledne nás ve velikém sále obědvalo přes sto lidí a cikánská kapela nám hrála. Po obědě jsme se projížděli po jezeře. Kol samého jezera jest jehličnatý les, teprv kus dále vystupují holé štíty. S boku jednoho štítu řítí se do strašné hloubky vodopád. Všichni, kolik nás bylo, byli jsme veselí, ani jedna tvář nebyla smutná. Samý hovor a smích, stále slyšíš v různých řečech údiv: To je krása!

Obcházeje si jezero znovu našel jsem něco zajímavého. Ze Štrbského plesa můžete poslati psaníčka do dvou moří. Na jihozápadní straně odchází potůček do Váhu, ten se vlévá do Dunaje a Dunaj do Černého moře. Na jihovýchodní straně pak odchází z jezera voda vykopanou stružkou a padá do Popradu, ten do Dunajce, Dunajec do Visly a ta do Baltického moře.

Večer bylo při jezeře dost chladno. Slunko zapadlo za Kriváněm. Tatry černaly se v šeru a působily tajemně. Přenocovali jsme v hostinci při jezeře, uloživše si, že časně vstaneme, abychom uviděli východ slunce. Vstali jsme ještě za šera a postavili se na místo, s něhož prý je východ slunce zvláště krásný. Ostatní návštěvníci ještě spali. Z dálky bylo slyšet hukot vodopádů a riav. Pleso se lesklo, vlnky lehounce laškovaly a v zadu trčeli černí obři, Slovenska strážci. Najednou jsme zahledli vrcholy Tater osvětleny. Očekávali jsme brzký zjev slunka. Za Gerlachem, u jeho úpatí, zjevila se zář. Nikdo jsme nepromluvil. Ve mně se, v očekávání krásy, tajil dech. Zář za Gerlachem se zjasňovala víc a více, až se nám objevil zlatý proužek, jenž v malé chvílce vzrostl na zlaté kolo — sluníčko bylo venku! Vyšlo nám z dola a my na ně hleděli s výše... Divadlo krásné! Bezpočtukráte jsem je viděl, ale nikdy tak krásné, jako na jevišti tatranském. Za chvílku byly v jasů celě Tatry, hladina jezera i širý kraj, jenž se nám pod nohama, na

stranu jižní rozkládal. Zazněly zvonky na hrdlech ovčích stád a štěkot psů i písně pastevcův nesly se lesem.

Návštěvníci plesa už také vstali a přicházejí se rozhlednouti. Jedni mluvili maďarsky, druzí německy, třetí rusky, čtvrtí polsky, pátí rumunsky, šesti francouzsky, jen slovensky nikdo! To nás zarmoutilo. Byli tady též Slováci, znali jsme je, ale mluvili maďarsky. Až tu přistoupil vesnický oděný muž, průvodce po horách, a pravil slovensky: „Som chudobný, dožičťe mi zárobku.“ Slovensky tady mluvili jen služební lidé. Po chvíli vedl tady, cestou dole, četník šuhaje na rukou spoutaného a po maďarsku mu spílal. Šuhaj měl širák do čela stáhnutý, plakal a velmi se hanbil. Zastřelil srnce v horách, proto ten trest.

Salva se ke mně obrátil a dojat jsa pravil: „To si za niekoľ'ko minút uzrel obraz celého Slovenska: príroda Slovenska je krásna, ale l'ud' je chudobný, jazyk jeho pohrdaný a celý národ je ako by v putách maďarských.“

Když po Slovensku cestuješ, na dlouho se oko tvé nerozjasní, neboť bolest Slováka bolí i Čecha.

Po snídání šli jsme pohodlně k plesu Popradskému a tu se nám přihodila milá věc. Trošičku pršelo, jen tak mžilo, že jsme ani deštníků nad sebou neroztáhli a když jsme přišli nad Mengušovské údolí, objevila se nám krásná veliká duha — pod nohama. Byli jsme opravdu jako v pohádce. A brzy jsme se octli v pohádce nové. Od Popradského plesa vystoupili jsme na horu Ostrev (1926). Bylo jasno a slunko i v této výšce příjemně pálilo. Na jihu byly černé mraky. V nich se zablesklo, zahřmělo, opět zablesklo a zahřmělo a tak jsme měli potěšení viděti bouřku — pod nohama. A když jsme s vrchu pohledli do jezera, zdálo se černé, jako by se olovo nad ohněm tavilo. My na hoře cítili jsme se šťastni jako vítězi. Zazpívali jsme si hlasně: „Hej, Slováci, eště naša slovenská reč žije!“ a po ní hned „Kde domov můj?“ A písně naše rozletly se po dalekých Tatrách. —

Navrátili jsme se ke Štrbskému plesu a odtud po svačině jsme jeli Klotildinou cestou do Smokovců. To jsou lázně na samém úpatí Tater, a sice pod širokým štítem Slavkovským. Jsou ukryty v jehličnatých lesích, z dálky je viděti jen věžičky a vrcholky vill

a dělí se na tři skupiny. Starý Smokovec, Nový Smokovec a Dolní Smokovec. Sem se scházejí lidé ze širé Evropy, nejvíce boháči. Tu se dílem léčí čistým horským vzduchem a železitou kyselkou, dílem přicházejí, aby užili Tater. Muži i ženy jezdí na koních, kteří opatrně do kopce krácejí a kam již nechce kůň, stoupají lidé sami. Na jiné tu člověk nemyslí nežli na radost. A v radostech, nádhernou přírodou vznícených, změkne a zjemní srdce, tak že tu lidé, z různých končin sešli, obcují srdečně, ano důvěrně a chovají se uhlazeně, jako by chtěli chování své přizpůsobiti krásné přírodě. Když se dva cestovatelé na horách potkají, z pravidla na sebe jako staří známí pohlednou a obyčejně i porozprávějí, třeba si někdy ani nerozumějíce.

My jsme si zašli ke Kolbovým vodopádům. Zpěněná do stříbra voda padá do hloubky s hukotem velikým a o kousek níže dělá skok nový a opět nový. Mně nedá voda pokoje, musil jsem si v ní aspoň, ruce schladit. Byla přímo ledová, neboť před krátkou ještě chvílí sousedila sněhu a ledu. Na vrcholech Tater nejsou ledovce a sněhová pole jako na Alpách, ale v děrách a roztokách je sníh a led i za největšího parna.

Ze Smokovců jsme šli do města Popradu. Odtud je nejlepší pohled na Tatry. Nejzápadněji vidíme Kriváň (2496 m.), největší je Gerlach (2662 m.), za Smokovci je Slavkovský štít (2453 m.) a dále na východ Lomnický štít (2633). Tyto čtyři štíty jsou největší, mezi nimi je mnoho menších, do předu i do zadu rozestavených.

Z Popradu jsme jeli po dráze domů, na úpatí Radhoště. Od té doby byl jsem na Tatrách několikrát a vždy mě to tam táhne; půjdu zas ... Ale na příštích výletech doufám se sejíti s vámi.

PO ŽELEZNICI.

Na Tatry jezdívám přes Těšínské Slezsko. Ze Slezska se vjíždí na Slovensko dlouhým tunelem. Prvá slovenská stanice je v Čaci. Jednou jsem tam přijel a před nádražím stálo asi sto

KROJE SLOVENSKE MLÁDEŽE.

ŠTRBSKÉ PLESO.
(Kreslil Karel Liebscher.)

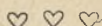
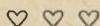
mužů, starých i mladých. Byli tak oděni, jako vidíte drátenísky. Byli veselí, někteří si poskočili i zavýskli. „Hoj!“ vzkřikl na bujníka žid, jenž stál před zástupem a udeřil jej holí po zádech, zpola žertem, zpola doopravdy. Pojednou dal žid znamení a lid se hrnul do vozu, avšak nikoli do vozu pro lidi, nýbrž do vozu pro dobytek. Sám si usedl do druhé třídy, kde jsou měkká sedadla. Dávati lidi do vozů pro dobytek viděl jsem tady ponejprv. Nastrkali je těsně vedle sebe. Lidé, kteří se mnou jeli, vysvětlili mi, že jsou to dělníci a že jedou do Pešťbudína. Stavitel v Pešťbudíně dopíše prý některému Israelitovi na Slovensku, aby mu obstaral sto dělníků. Ten je obstará a dopraví je tam ve voze pro dobytek. Dělníci dají Israelitovi za dopravu jistě dvakrát tolik, než dal on a stavitel mu zaplatí také. Israelita přiveze si domů čistých 150 zl., které lehce za týden vydělal. To jest jeho obchod. —

Jednou vstoupil ke mně do železničního vozu pltník. Byl oděn v šat plátěný, širák na hlavě a kol prsou měl navinuto dlouhé lano. Konduktér skočil za ním, chytil ho za límec a se slovy: „Čo sa sem trepeš, potvoro huncútská!“ strhl ho dolů, až na zem upadl. Se-skočil jsem za pltníkem, zdvihl jej a vzal jej zpět k sobě. Byl čistý, celý vypraný, nebyl opilý, nevím, proč bych se ho štítil. „Roz-právajte mi niečo o pltnici,“ řekl jsem mu a on byl velmi potěšen mou vlídností. Mnoho mi pověděl o plavbě po Váhu, o radostech i trampotách, což mě velmi zajímalo. Rád si s dělným lidem slovenským porozprávím, od něho se mnoho dovím a vždy se ho na železnicích ujímám, když do něho konduktéři ždurají nebo mu nadá-vají. Věru se s obecným lidem zachází na Slovensku špatně. Nejen konduktéři jsou k němu hrubí, ale i páni se ho štítí a neradi s ním sedí v jednom voze.

Kdysi — bylo to v Ilavě, severně Trenčína — vystoupili z vlaku ženci s kosami. Jeden si po chvíli vzpomněl, že si ve vlaku kosu nechal. Běží rychle pro ni, leč v tom, co na stupeň vozu skočil, parní stroj pískne a vlak se pohne. Však v okamžení letí naproti kosci konduktér a prudce ho sestrčí dolů, tak že se pozpátku s trati dolů kutálí. Byl to člověk obstarlý, kdo ví, neutrpěl-li škodu na zdraví. —

Stanice mají nápisy toliko maďarské, konduktér oznamuje stanice také jen maďarsky. Rovněž nápisy kancelářů a záchodů jsou jen maďarské, jízdní řády též, tak že slovenský lid je na železnici jako v Babyloně. Při pokladně bývá často kasíř nebo kasířka, kteří slovenského slova neznají. „Nem tudok tótul“ (neumím slovensky), osopují se na lidi. Někteří kasíři slovensky umějí, ale dělají se, že nerozumějí. A Slováci jsou měkčí; kdo jen trošku umí, kupuje si lístek po maďarsku. Mně jednou v Novém Městě nad Váhem nechtěl kasíř na slovenskou žádost lístku vydati. I řekl jsem mu ještě jednou po česku a jakmile zaslechl zařinčet české ř *), hned mi lístek vydal. Čecha cení Maďaři výše než Slovák a vůbec jsou k cizincům přívětivější, chtějí si za hranicemi Uher dobrou pověst zachovati. Ovšem někteří maďarští konduktéři jsou hrubí i k cizincům. Koli-krát se ode mne konduktér odvrátil a zlostně cosi zabrbal, jen proto, že jsem k němu slovanskou řečí promluvil. Maďaři milují jen sebe a všechny ostatní národy nenávidí. My Češi jich v tom následovati ovšem nebudeme; milující sebe važme si i cizích národů a věrme tomu pevně, že sobeckostí a bezohledností žádný národ se nepovznese, nýbrž že jen mravnost a vzdělanost dává národům sílu.

Takto si přece nemyslete, když po Slovensku jedete, že vás stihá hrubost za hrubostí. O hodně hůře se zachází s lidem nežli u nás, jazyk slovenský je potlačen, nicméně mnohdy též ujedu hodný kus cesty, aniž jsem jakou hrubost uviděl. Něco člověk musí na cestách strpěti.

OD MĚSTA K MĚSTU.

I.

Rozevřete si mapu!

Na Trenčín jsem byl zvědav už od dětských let, protože dráteníci říkali, že jsou od Trenčína. Je to pěkné město, čisté a výstavné a nad ním obrovské zříceniny hradu. V celém městě není

*) Lístek třetí třídy.

NITRA.

jediného nápisu slovenského, všecko je maďarské. Ale nemyslete si, že jsou v Trenčíně Maďaři. Nikoli, jsou to Slováci, buďto odrodilí, buďto k národnosti své lhostejní.

Po Trenčíně procházel jsem se se svým synáčkem Miroslavem. „Víš-li, Miroslávku, že po těchto ulicích procházel se kdysi František Palacký?“ „Opravdu, tatínku?“ „Ano, Palacký studoval v Trenčíně a tady také přišel k vědomí, že je Čech. V Trenčíně začal národní život otce Palackého.“ Miroslávek se hned s větší radostí po městě rozhlížel. Už hodně o Palackém ví, kolikrát jsme byli v jeho rodném domku, ba Miroslávek se v něm, jsa ještě malíčký, i vyspal.

Zastavil jsem jistého občana slovy: „Prosím vás, je v Trenčíně ještě meno Bakoš?“ Občan se rozmyslil a zakroutil hlavou, že nikoli. „Proč se ptáš, tatínku?“ „Inu, Palacký chodíval k Bakošovi, to byl otec jeho nejmilejšího spolužáka. A tento Bakoš měl mnohé české knihy, dal je též Palackému čísti a ty probudily v Palackém vědomí, že je Čech, probudily v něm i lásku k národu a jazyku českému.“

Blízko Trenčína jsou Teplice. I tam jsme byli. Prýští se tam teplá voda, proto tam zřídili lázně a jezdí tam množství lidí nemocných reumatismem. My jsme se tam též vykoupli. Dali nám každému košili, dlouhou až na zem a tak jsme s ostatními vlezli do teplé vody. Když jsme se dost vykoupli, dali jsme si, já i Miroslávek, vylit konev studené vody na záda, což nám bylo velmi příjemné.

Z Trenčína se jede po dráze do Píšťan. I tady jsou lázně s teplými prameny. Našli jsme tady dost Čechů, právě jako v Trenčanských Teplicích.

Z Píšťan jsme si zajeli do Nitry. Podívejte se na obrázek. Nad městem se zdvíhá kopec a na kopci je zámek. Tady před tisíci roky sídlili slovenští knížata. Nyní tu sídlí biskup Bende, velký nepřítel slovenské národnosti. Stoupal jsem k zámku s truchlými vzpomínkami, asi s takovými, které jsou v této písni:

Nitra milá, Nitra, ty vysoká Nitra!
Kde že sú tie časy, v ktorých si ty kvitla?

Nitra milá, Nitra, ty slovenská mati!
Čo pozrem na teba, musím zaplakati.

Ty si bola niekdy všetkých krajín hlava,
v ktorých tečie Dunaj, Visla i Morava.

Ty si bola sídlo kráľa Svätopluka,
keď tu panovala jeho mocná ruka.

Ty si bola sväté mesto Methodovo,
keď tu našim otcom kázal božie slovo.

Teraz tvoja sláva v tóni (v stínu) skrytá leží,
tak sa časy menia, take íento svet beží.

V bráne stál na stráží vyšňořený hajdúch. Salutoval a pustil nás beze všeho na nádvoří. Obhlednuvše si vnějšek zámku, dívali jsme se dolů po městě i kraji. Pod zámkem teče lučinami řeka Nitra, teče velmi zdlouha. Za řekou, severovýchodně města, zdvíhá se nevysoké pohoří.

Dole v městě zašel jsem si koupit ke knihkupci fotografii města i zámku. Miroslávek viděl, kterak se mi knihkupečtí mládenci za zády vysmívají. A víte, proč se vysmívají? Protože jsem mluvil slovensky. Lidé v panském kabátě nemluví v odrodilých městech slovensky leda se selským lidem. Kdo přece i s pány slovensky mluví, toho považují za ztřeštěnce a vysmívají se mu. Optal jsem se, mají-li nějakou slovenskou knihu, že bych si ji koupil. Usmáli se a řekli, že nikoli. V Nitře je z celého Slovenska odrodilství nejhorší! A tu bývalo sídlo slovenského knížete! Tak sa časy menia!

Z Nitry jsme se vrátili zase k západu, a to do T r n a v y, která je už ve stolici Prešpurské. V Trnavě se nám velmi líbilo. Město je veliké, pěkné. Nápisys jsou také všude maďarské a když jsme přišli do hostince, hostinský nás pozdravil maďarsky a všickni hosté mluvili maďarsky. Mluvil jsem k hostinskému slovensky a to se hned všickni hosté po nás obraceli. Maďaři a odrodilci považují slovenštinu za řeč sprostou, která se do pěkného hostince nehodí. Po ulicích slyšeti nejvíce maďarštinu. Ale v neděli dopoledne panovala slovenština. Sta lidí hrnulo se do četných kostelů Trnavských, lid to pěkně urostlý a oděný v krásný národní kroj. Z kostelů vyhrne se lid na náměstí a do ulic a hlaholí všude jadrnou slovenštinou, tak že maďarština „pánův“ úplně zaniká. To pocítíš, že je slovenské síly přece jen více a pomyslíš si: Daremné je všecko namáhání maďarské, Slováci nevyhynou! Jen více osvěty a zmužilosti do nich!

V jednom kostele je tak zvaný zázračný obraz Panny Marie. Je za mříží. Na mříž lidé zavěšují jednotlivé údy těla, a to z vosku nebo i ze stříbra. Koho bolí srdce, zavěsí tu na nit voskové srdce, koho oči, ten oči, koho na prsou, ten zavěsí kus těla od pasu nahoru. Nejvíce tu visí nohou. Stál tam vysloužilý voják, který ztratil ve válce podkolení. „Pomůže to?“ otázal jsem se ho. „O hej, voláky (někdy) pomůže.“

Lid slovenský jest ještě hodně pověřčivý.

Na náměstí koupil Miroslávek plný klobouk hroznů. Byly velmi laciné, neboť v celém tom kraji jsou rozsáhlé vinice. Tady je už jiný kraj než u Turzovky a Čace. Od Trenčína se údolí Váhu šíří víc a více, až vyjedeme na rozsáhlou a úrodnou rovinu. Už u Tren-

čina, ba i nad Trenčínem jsou lány řepy, která obsahuje více cukru než řepa česká a moravská, neboť je tady tepleji. Kolem Trnavy a dále na jih k Dunaji jsou pole pšeničná, prosná, fazolová, kukuřičná a rozsáhlé vinice a lid je tu zámožný.

Jinak v horách, jinak v pláni,
v horách žebráci a dole páni.
(A. Heyduk.)

Do Trnavy jezdí mnoho moravských obchodníků na trhy, Trnava i kraj její má stálé spojení s Moravou a je tady také čilejší duch. V Trnavě byla i universita, která za Marie Terezie byla přesídlena do Budína, později do Pešti. A tak nynější maďarská universita má svůj vznik na Slovensku.

Z Trnavy jede se po železnici do M o d r y. Tady všude roste víno a výborné ovoce. Když jsme se po Modře procházeli, Miroslov si všiml, že před některými domy stojí židle. Co to znamená? ptali jsme se lidí. I pravili nám, že v těch domech mají na prodej mléko, že i nám prodají, chceme-li. Vešli jsme a vypili jsme každý hrnek mléka. Před některými domy stála židle a na ní talíř; to znamená, že v těch domech mají na prodej huspeninu. Kde je židle a na ní překlopený talíř, tam mají na prodej vepřové maso. Kde stojí židle a na ní překlopená slaměnka, tam je na prodej husacina. Židle a na ní syto znamená třešně; Miroušek hned zaskočil a koupil jich velký kornout. Jinde ležela na židli okůrka, jinde v obloku (okně) homolka nebo fazole, jinde visela na vratech otýpka sena, jinde ležela před domem otýpka slámy. Když tak člověk světem putuje, pozná všeliké nápady lidské. Nasmáli jsme se dost chodíce po dlouhém náměstí modranském, ale na konec jsme uznali, že vynálezy modranské jsou vtipné a praktické.

Na modranském hřbitově jest pochován L' u d e v í t Š t ú r, buditel a spisovatel slovenský. Ten byl přesvědčen, že bude pro Slováky lépe, budou-li psáti svým slovenským nářečím. Před tím Slováci psali česky. Ale nemajíce středních českých škol, nemohli se v češtině dokonale vycvičit a tak hlavně na povzbuzení Štúrovo vydávají si už přes padesát let knihy a časopisy v řeči slovenské. Mohou-li psáti česky, když neumějí? A mohou-li uměti,

když nemají českých škol? I při dvou spisovných nářečích jsme jeden národ. Milujme nářečí slovenské a oni ať milují naše, však se v budoucnosti zase na jednom jazyku dohodneme.

Než jsme Modru opustili, navštívili jsme ještě slovenskou knih-tiskárnu, která teprv nedávno založena byla.

Z Modry je blízko do Prešpurka. Nad samým městem je

PREŠPURK.

kopec a na něm veliké zříceniny královského hradu, kde v dobách tureckých válek sídlívali uherští králové. Sem jsme si vyšli nejprve. Odtud viděli jsme Dunaj. Jaká to velikánská řeka! A pod nohama bylo nám veliké a výstavné město. Miroslávka zajímal zvláště Dunaj, neboť u nás máme jen malé horské bystřiny. Viděli jsme, jak se tu Dunaj dělí ve dva proudy. Také parní lodi po něm pluly. Na zříceninách hasiči měli právě cvičení. Jeden lezl po kolenu a po ruku po široké římse od okna k oknu. Na jednom místě se kus řimsy sesulo, právě pod rukou, tak že dále nemohl a pozpátku se bál. Přivázán nebyl a tak dlouhého žebře neměli, aby jej

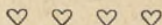
mohli až k němu opřít. Diváci, obstupující ono místo dole, křičeli, hasičské signaly zněly. Nás pojala úzkost; už jsme na Dunaj ani nepohledli. Pojednou se hasič rychle vzpřímil a v tom skočil dolů. Diváci vzkřikli. Běželi jsme blíž a přes hlavy diváků jsme uviděli, an hasič právě vyskočil z ochranné plachty. Všecko se rozesmálo. Dole pode hradem cvičili se vojáci od honvédů (zemské obrany). Desátník velel jim maďarsky a po slovensku jim nadával.

Prešpurk prý je ráno slovenský, v poledne maďarský, večer německý. Ráno totiž přijde do města vesnický lid na trh s mlékem, drůbeží, ovocem atd. a s lidem tím mluví Prešpurčané slovensky. V poledne panuje po hostincích řeč „nóbl“, t. j. maďarská. Večer mluví podle své přirozenosti, totiž německy; jsouť Prešpurčané ponejvíce Němci, z Dolních Rakous do Uher se vtisknuvší. Po jaru r. 1902. společnost Národního divadla v Brně zpívala v Prešpurku české opery. Obecenstvo bylo českou hudbou nadšeno a hlučně volalo: sláva! hoch! éljen! Tři řeči najednou velebily české umění; však také v Prešpurku bydlí tři národy, t. slovenský, německý a maďarský.

Z Trenčína šel Palacký na studie do Prešpurka a tam také studie dokončil. Na tuto poznámku dodal Miroušek: „To je pěkné: na Moravě se narodil, na Slovensku studoval, v Praze žil a zemřel.“ „Tak, můj synáčku, on v sobě spojil Moravu, Slovensko a Čechy; připojme k tomu ještě Slezsko: na celém tom území bydlí jeden národ.“

Z Prešpurka jsme jeli po dráze do U h e r s k é S k a l i c e. Při řece Moravě viděli jsme lány písčité, neúrodné. Skalice je blízko Moravy, sem chodí Moravané na výlet; i moravská muzika tady; hrává. Skaličan říká: Šošovica, cícer — to je muj nepřítel. Kdežto ve spisovné slovenštině se řekne: Šošovica, cícer — to je môj nepřiatel'. V jihovýchodní Moravě a v jihozápadním Slovensku lidé stejně mluví, stejně se šatí a ti i oni říkají si Slováci.

Tu byl konec mé pouti s Miroslavem. Ze Skalice jeli jsme po dráze rovnou domů, na úpatí Radhoště.

O VETRNOH KRÁL'OVÍ.

Jeden král' kdesi kedysi mal jedného syna a jedno dievčatko. Bol to párik: šuhaj ako slnce a dievča ako zora! Mal sa na čom starý otec tešiť, mal sa na čo celý svet dívať, keď sa ruka v ruke brat so sestrou po zahrade prechodili. Raz ale, ako sa král' s tou svojou dcérou za mestom vozí, preváža: zafučí vietor — a princezna z koča zmizla. Král' sa díva, pozerá na všetky strany, ale o nej ani chýru; rozpošle svojich sluhov po celej krajine, tí hl'adajú — hl'adajú ako ihlu (jehlu), ale nikde nič! Vtedy sa len král' pustil do nariekania, do žalovania! „Ach, otče môj!“ prerečie jeho syn k nemu, ktorému tiež nebolo l'ahšie okolo srdca, „nermútžte sa tak, nesmúť, netrať nádeju; idem (jdu) ju ja ešte hl'adať a Pán Boh dá, že ju najdem.“ Král' požehnal svojho syna a vypravil dobre ozbrojeného vo meno Božie.

Ide on cez vršky, cez doliny, volá, spytuje (vyptáva) sa — a o sestre nikde ani chýru ani šl'aku. Ako tak chodí horami dolinami, sem i tam, príde raz k jednému jazeru, kde sa kŕdel' (houf) kačiek pl'achtal. Strhne flintu s pleca a namieri do tej najväčšej; v tom „Hop, šuhaj, hop! nestriel'aj do mňa, ver, budem ti na dobrej pomoci!“ zavolá tá kačka naň; „viem, kde ideš, dobre ideš; tvoja sestra je na vetrnom zámku!“ On zadivený zakvačí flintu na plece a ide ďalej. Onedlho nadišiel k jednému veľkému kopencu mravcov (mravenců), práve mu boli v ceste a on sa zastaví a začne palicou do neho pichať. Mravce sa začnú hemžiť, až raz vyjde jeden veľký s krídlami a povie mu: „Nebúraj môj palác, nebúraj, veď ti je nie v ceste; obídi ho na pravo, budem ti na dobrej pomoci.“ Milý král'ovič sa len usmial nad touto rečou a nechal kopec v pokoji. Tu raz zase príjde do jednej húšťa; tak sa zamotal, že neznal už ani sem ani tam. Práve zkaďe (odkud) by sa bol mohol vytiahnuť, tam mu zavádzal jeden suchý peň a ten bol plnučičký plný včelami. Vytiahne šabl'u, že ho ide vyť; vyjde von kráľovna: „Nerúbaj, veď ti je môj dom nie v ceste; obídi ho len na pravo a ja ti budem na dobrej pomoci.“ Poslúchol ju, nechal tak ten peň a kliesnil si ďalej cestu.

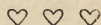
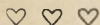
Ako sa raz prefal cez tú húštinu, vidí pred sebou na holom vršku jeden vysoký zámok. „No, chvala Bohu, predsa som už raz tu!“ — a pustí sa hore vrškom. Ale tu bolo ešte to najhoršie: taký vetor fúkal dolu, že sa vo štvornožky akosi po psote len mohol hore (vzhŕu) dostať. Prijde do zámku, klope — nič; ide do izby jednej, druhej, tu ani živej duše; iba v tej tretej najde pána kráľ'a, ako si von oblokom hvízda. Ako vetrný kráľ' prichodzieho zazrel, hneď sa obrátil k nemu: „Vítaj,“ povedá, „môj dobrý priateľ'u, vítaj!“ — Tento ale hneď len prikročil k veci a pýtal (žádal) si svoju ukradenú sestru nazpät. „Ej,“ povedá, „aký si ty chytrý. Počkaj si málo; teraz si v mojej moci.“

V tom ho pojal so sebou na breh mora, stiahol si s palca prsteň a zahodil do mora. „Teraz, ak mi ten prsteň do rána donesieš, tak ti ju vydám; ak nie, pôjdeš, odkiaľ' si prišiel.“ — Milý kráľ'ovič ťen mrzol od strachu a nepovedal nič. Kráľ' vetrov ho so smiechom tam nechal a len to doložil, že sa ráno uvidia. — Tak on tam chodí, chodí okolo toho mora ako umučený. Tu zrazu priletí k nemu jedna kačka: „Ej,“ povedá, „bračok, ty si mne život daroval, nič sa ty nesmúť, len si ty l'ahni spať a ja ten prsteň donesiem.“ Za svitania sa zobudí a vidí si už prsteň na palci (prstu). Ako sa tak teší, pritrieli (připádí) k nemu ten jeho švagor. „No,“ povedá, „čo je, ako je, kde prsteň?“ „Tu je!“ Ukáže mu ho princ. „Tak! dobre, no ale ešte jedno; pojdže ty so mou, švagríku môj drahý.“

Zaviedol ho na tú najvyššiu zámockú vežu, vyniesol so sebou hrsť máku a ztade dolu vetrom rozsypal. „Hl'adže, keď mi do rána tento mák posbieraš, tak si svobodný aj s ňou!“ — Smutný princ pozerá dookola na ten rozsiaty mák a vzdychlo sa mu. V tom, kde sa vezme, tu sa vezme ten krídlatý mravec a povie mu: „Nič sa ty netrap, choď, lahni si, veď my ti do rána všetko posbierame!“ Vtedy princovi troška odl'ahlo a šiel spať v dobrej nádeji. Ráno, keď prišiel vetrný kráľ', už bol mák všetok do jedného posbieraný a na vežu vynosený. „Dobre, no teda, švagre, keď si ty taký hodný chlap, tak si ju len maj; ale si ju medzi dvanástimi paničkami musíš poznať.“ „No, to by bol za brata, čo by si sestru nepoznal,“ pomyslel si kráľ'ovič, „daj mi, Bože!“ Len keď mu ich predstaví,

tu všetkých dvanásť ako jedna, každá sa naň jednak usmieva a hovorí: „Vítaj, braček, vítaj!“ Vtedy sa mu začalo meniť pred očima. vtedy len zbadal, že je na l'ade.

Ako tak dumá, priletí jedna včela a pošepne mu do ucha: „Počuješ, braček, nič sa neboj; na ktorú si sadnem, to je sestra tvoja.“ Zaradovaný pozeral, kde si včelka sadne a keď videl, na ktorej sedí, išiel k nej a objal ju hovoriac: „Táto mi je sestra moja!“ — „Tak je,“ povie nafúkaný kráľ vetrov, „teraz choďte s Bohom!“ — A oni sa aj nedali dlho ponúkať — šli s radosťou ku svojmu zarmútenému otcovi. Vtedy sa otec ešte len potešil, keď ich zazrel, ako si idú ruka v ruke brat so ztratenou sestrou — vtedy sa ešte len mal na čo dívať širý svet!

JARNÍ POCHOD.

Trará, trará!

Jaro sa otvára!

Trará, trará!

jaro je tu!

Slniečko prihrieva,

vetříček povieva,

trará, trará,

jaro je tu!

Trará, trará!

Lístoček z konára *)

trará, trará,

pučí už von!

Chyťme sa za ruky,

na pole, na lúky

trará, trará,

pojdme tiež von!

Trará, trará!

Volá hlas horára, **)

trará, trará,

do hory***) nás!

Ohníka skladieme,

bavíť sa budeme,

trará, trará,

do večera! —

Trará, trará!

Vatra už dohára,

trará, trará,

večer je tu! —

Po hračke ku práci

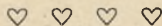
berte sa, školáci,

trará, trará,

učíť sa zas! —

Rehoř Uram Podtatranský.

*) z větve. **) lesníka. ***) do lesa.

MALÝ DROTÁR.

Keď išiel tatko do sveta,
pri tomto kl'akol buku,
na hlavu moju položil
tú svoju ťažkú ruku;
i pomodlil sa otčenáš
so slzou v starom oku.
Šiel — — viacej sa mi nevrátil...
i matičku som utratil *)
v tom samom smutnom roku.

Nuž s Bohom, rodná dedino!
Už ranný vetor dýše;
jak ladno kynie kostol náš
zo svojej lipnej skrýše.
Ten chodník biely, haditý

*) ztratil.

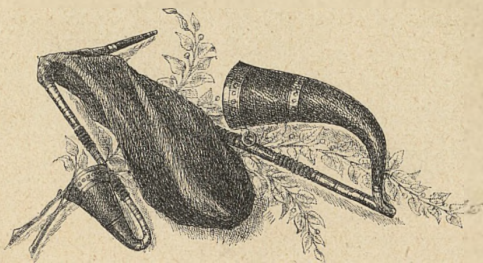
rád by ma volal zpiatky:
 „Hoj, nechoď, šuhaj, z dediny,
 niet v svete druhej otčiny,
 vrať sa do pustej chatky.

Ten svet je veľký, drsnatý —
 tys jako kvapka v mori:
 tys jako lístok z javora
 v tom huští veľkej hory.
 Veď sa tá kvapka rozplynie,
 list búrne vetry skmasnú,*)
 hoj, vrať sa, šuhaj, v dedinu,
 chraň srdce, bodrosť, nevinu,
 i dušu svoju krásnu.

Ach, a ja musím, neborák,**)
 tým širým blúdiť svetom,
 veď rodná naša dedina
 chlieb nedá svojim deťom!
 Nuž, pomodlím sa otčenáš
 pri tomto starom buku:
 Blesk slnka kraje ožiari,***)
 ja cítim slzu na tvári,
 na hlave — otca ruku.

Svetozár Hurban Vajanský.

*) strhnou. **) ubožák. ***) ozáří.

ACH, NEHAŇTE . . .

Ach, nehaňte mi moju slovenčinu,
 ach, nehaňte mi rodnej mluvy zvuk!
 Veď nad tej mluvy sladké, drahé znenie
 mne v širom svete krajšej hudby nenie
 a vaša hana — pre mňa peklo múk!
 Veď l'úbim si ju od útleho decka,
 veď ňou mi rástla radosť moja všecká,
 ňou piesne moje vyrážajú, plynú . . .
 Ach, nehaňte mi moju slovenčinu!

A nehaňte mi ani l'ud môj drahý,
 ten holubičí, tichý, dobrý l'ud;
 veď neznáte ho, neznáte ho ani
 a valíte naň zlostné staré hany —
 jak vlastnej káže svevole vám blud.
 Vraj chudý je — a srdce neceníte?
 vraj slabý — nie, on silný v zbožnou cite,
 vo viere jeho sila, jeho túžby, snahy . . .
 Ach, nehaňte mi l'ud môj, l'ud môj drahý!

A nehaňte mi ni Slovensko moje
 a chalupočiek rodných chudobnosť!
 Že chatky sú to prosté, bezo ceny?
 Mne láska k rodu chalúpkky tie mení
 v rad *) palácov, v nichž všetko samý skvost:
 tu diamant viery, perly: čisté mravy,
 tu piesne — každá drahokam je pravý
 a všetky ducha bohotstva sú zdroje . . .
 Ach, nehaňte mi to Slovensko moje!

Nuž, nehaňte nám drahé naše skvosty,
 reč, l'ud môj zlatý, ani rodný kraj.

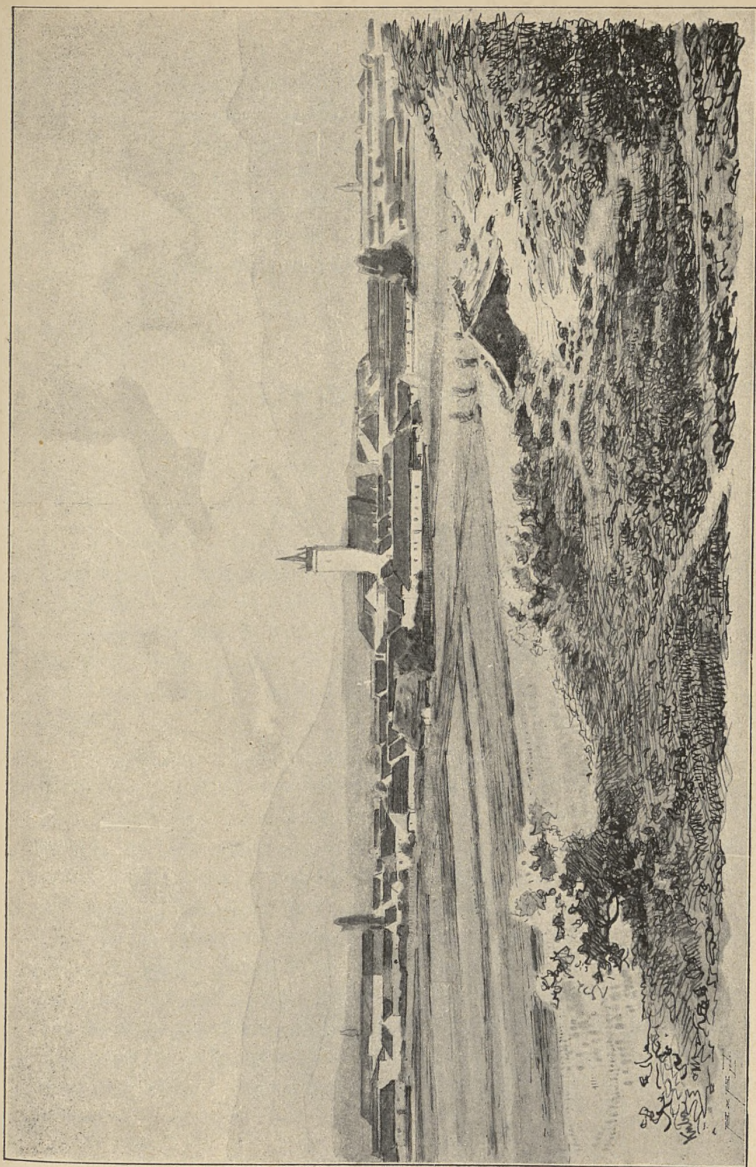
*) v řad.

Sklár.
Drotár.

Sklenkár.
SLOVÁCI VE SVĚTĚ.

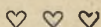
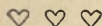
Handrář.
Klobukár.

TURČANSKÝ SV. MARTIN.
(Kreslil Ludv. Kuba.)

Vy máte moc — ač zbabelí ste v činu —
 my iba *) sladkú našu slovenčinu
 a s ňou v chalúpkach rodných — celý ráj!
 Vy máte moc — nás nádej silní iba,
 že žije Boh, že vidí, čo nám chýba;
 vy máte zbraň — my odpúšťanie zlostí . . .
 Ach, nehaňte nám drahé naše skvosty!

L'udmila Podjavorinská.

OD MĚSTA K MĚSTU.

II.

Vraťme se zas k milému Váhu.

V Liptovské stolici stojí nad Váhem L i p t o v s k ý S v a t ý M i k u l á š, město malé, takto hlavní město stolice. Zde se schází z celé stolice stoličný výbor a radí se o záležitostech stolice, na př. o silnicích, o zdravotnictví, o stoličné dani a j. Radí se po maďarsku, ačkoli je celá stolice čistě slovenská. Teprv v poslední době připuštěno, že mohou slovenský mluvit ti, kteří maďarsky neumějí.

Vzpomínám si, když jsem byl v Mikuláši ponejprv. Chodil jsem sám rozhlížeje se v pravo v levo, ale při nesrozumitelných nápisech bylo mi, jako bych se procházel po některém asijském městě. Až jsem zabloudil před kostel a v levo na jednopatrovém domě uviděl jsem nápis: Nechte maličkých přijíti ke mně. Bylo mi tak mile, jako bych mezi samými nepřáteli našel najednou vlastního bratra. Domyslíl jsem si, že je to evangelická škola. Na této škole učí Řehoř Uram, velmi plodný spisovatel slovenský. Rychle za ním! Rád mě uviděl, neboť Slováci mají Čechy rádi. Dal mi několik knih, které sám napsal. Potom mne doprovodil do velikých koželužských a kožešnických dílen; výrobky těchto dílen jsou hledány ve Vídni i v Pešťbudíně, také za hranicemi říše, zvláště

*) leda.

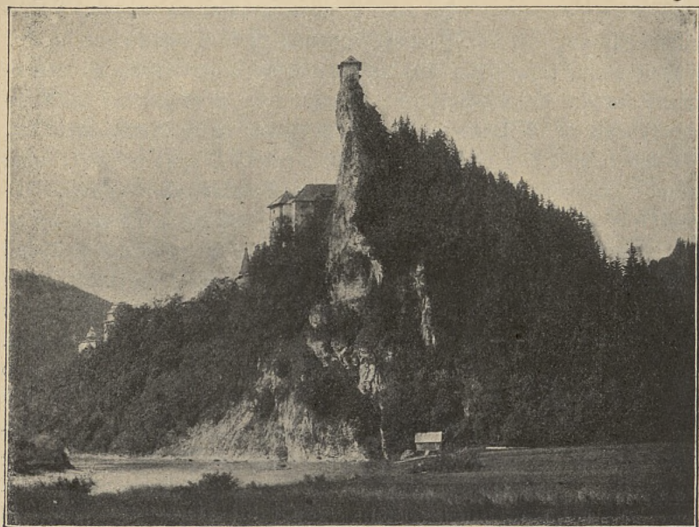

RUŽOMBEROK.

Poprad.

v Rusku. Byl právě týdenní trh. Rohlíku říkají rožek a stojí groš (2 kr.). Bylo tu na prodej mnoho kuchyňského řiadu, totiž konví, škopíčků a van, vše velmi laciné, neboť je tu dosti dříví a dědinský lid sám to vyrábí. Se dřevem umějí Slováci znamenitě zacházeti. Sedláci přivezli na vozích jehňátka, běloučká jako sníh a měšťanské paní kupovaly je po zl. 1.30—1.50. Přesvědčil jsem se, že dědinský lid, zvláště ženičky, nehrubě v počítání se vyznají. Koupíš jednu drobnost za 7 kr., druhou za 8 kr. a vidíš, jak je ženička v rozpacích nevědouc hned, kolik dostane. Pětkrát šest je už těžký úkol pro mnohého vesnického člověka. R. 1890. umělo na Slovensku číst a psát 56% lidí. Nejméně vzdělaný lid je ve stolici Trenčanské, Zemplínské, Šarišské a Užhradské. Takto lid je nadaný, všemu by se naučil, kdyby se stát více o jeho vzdělání v jazyku slovenském staral. Ale stát se stará hlavně o to, jak by Slováky pomaďarštil.

Níže na Váhu je Ružomberok. Tam už není tolik národovců jako v Mikuláši. Avšak od několika let jich přibývá, oč má

ORAVSKÝ ZÁMEK.

největší zásluhu Salvova knihtiskárna, v níž se tisknou slovenské knihy a časopisy. Salva byl učitelem. Pro národní působení Maďaři zbavili jej místa. Rodina byla na mizině. Salva šel do Osieka a připjav si učňovskou zástěru učil se sazečství. Zatím jeho ženu a děti četníci vyhnali ze školní budovy a nábytek vyházeli ven. Chorá matka bydlila potom s dětmi v černé komůrce. Salva, vyučiv se a vypůjčiv si něco peněz, zřídil si knihtiskárnu. Je nejhorlivějším pěstitelem československé vzájemnosti, můj nejlepší pomocník.

Jaká jsou na Slovensku ještě podivná města! Na náměstí v Ružomberku je vyšší gymnasium, tedy stánek vyšší osvěty, ale na témž náměstí jest ještě dosti dřevěných chaloupek bez komínův, s okenečky jako dlaň. Bydlil jsem v Ružomberku přes celou zimu. Bývalo mi trudno, když jsem studující mladíky potkával. Byli to Slováci, ale mluvili maďarsky, musili, měli to přísně nařízeno. Ani

jeden nezářil štěstím v oku, jako to jinde na mládeži vidíme. Tváře jejich byly smutné, bezvýrazné, většinou tupé. Palma chce horko, lišejník zimu, řepa půdu těžkou, zemák sypkou, člověk chce mateřský jazyk. Nedáte-li tvorů, co chce jeho přirozenost, zakrňuje i znetvořuje se. Tak působí i maďarská škola na slovenské mladíky.

Jeden studující vždy přede mnou smekl a šel-li sám, i ústně mě po slovensku pozdravil. Jednou pozdě večer mě navštívil. Dověděl prý se, že jsem dobrý Slovan, on že je též a že si chce se mnou porozprávěti. Rozželen žaloval mi, že jim profesori zakázali mluvit slovensky i doma, ano i modlit se mají maďarsky. Dal jsem mu několik slovenských a českých knih, jež si pečlivě ukryl a tajně přečítal. Potom mi pravil, že byl jako na jiném světě, jako v ráji, když ony slovenské a české knihy četl. Pro slovenskou knihu bylo již mnoho slovenských studujících ze škol vyloučeno.

V Oravské stolici je stoličné městečko Dolní Kubín. Ne-daleko je Oravský zámek. Skládá se ze tří částí; nejvýše je tvrz, strmící nad řekou na skále převysoké, že jsem něco podobného nikdy neviděl.

Na věži, kterou na obrázku vidíte, je pavláčka a z ní krásný rozhled; vystoupil jsem na ni, ale hned se zas vrátil, neboť mě po-jala závrať, ponejprv v životě. Ve střední, nižší části zámku je zachovalý kostelík. Průvodce ukáže ti hlubokou studnu, ve které se utopila dcera pána Thurzy. V nejnižší části zámku je dosti bo-haté museum. R. 1440. dobyl zámku Jiskra z Brandýsa.

V Turčanské stolici je župní město Turčanský Sv. Mar-tín, jenž je Slovákům tolik, jako nám Praha. Zde je slovenská knihtiskárna, v níž se tiskne sedm slovenských časopisův; zde je pěkný národní dům, v němž je bohaté museum. V Martině je dále výborný spevokol (zpěvácký spolek), tu se hrají slovenská di-vadla, je tu sídlo ženského spolku Živeny, kasina (čtenářského spolku), národní banky Tatry. Tu bývá v srpnu každého roku ná-rodni slavnost, k níž se sjíždějí národovci z celého Slovenska, také Češi i Poláci. Tu bylo sídlo učeného spolku Slovenské Matice, která vydávala knihy a která byla r. 1875. od maďarské vlády zru-šena i majetek její na 100.000 zl. zabaven. Tisa se jmenoval onen ministr, jenž tento ústav a tři slovenská gymnasia zrušil. Každý

Slovák s bolestí to jméno vyslovuje. V Martině je veliká národní továrna na nábytek z ohýbaného dřeva a právě r. 1902 se zbudovala továrna na buničinu (cellulosu), jež je majetkem českých a slovenských podílníkův.

Jižně Martina jsou Mošovice, rodiště velkého básníka Jána Kollára (* 1793., † 1852.). Rodná chaloupka, dřevěná a maličká, s jedním okénkem na náměstí, shořela. Pozemek po ní je majetkem českého spolku Svatoboru v Praze, je nyní proměněn v zahrádku a ohrazen pěknou mříží. Někdy tam bude stát krásný pomník. Od chlapeckých let jsem o Kollárovi slyšel a básně jeho četl, i pomyslete si, jak mi bylo milo prodletí na tom místěčku, kde stávala jeho kolébka. Byl jsem tam r. 1893., tedy právě za sto let po jeho narození. Vynořovaly se mi jednotlivé básně ze Slávy Dcery. Jedna znělka začíná: Pracuj každý s chutí usilovnou... Jaký to význam v každém slově! Pracuj! Pracuj každý! Pracuj s chutí, s úsilím! Kollár byl apoštolem myšlenky, že všickni Slované máme držeti dohromady. A to tak, že se máme navzájem poznati, že se máme milovati, že se máme podporovati, národ národu zastávati, aniž bychom při tom neslovanským národům ubližovali. Jdu po stopě Kollárově: učím vás milovati Slováky, ale nevzbuzuji ve vás nenávisť k Maďarům. Pravím-li, že Maďaři hrubě Slováky utlačují, pravím to proto, že je to pravda. A všickni jsme povinni pomáhati pravdě na vrch, nebo náprava všech věcí začíná od pravdy. Nenávisť se nic nenapraví, Slovákům nepomůžeme nenávisť k Maďarům, nýbrž láskou k Slovákům. Až se my, Slované, naučíme lásce mezi sebou, potom pokročíme s láskou svou k ostatním národům. Od rodiny k národu, od národu ke Slovanstvu, od Slovanstva k národům neslovanským, to je přirozený postup lásky.

Tak učil Kollár. —

Z Turčanské stolice přijedeme, k jihu se ubírajíce, do stolice Těkovské. Cesta je rozkošná. Hory v pravo, hory v levo, jask (tunel) za jaskem, až najednou uvidíš v hloubce pod sebou město, které ti po chvíli zmizí a znovu se objeví. To je Křemnice. A pod městem v tajemné hloubce jsou tmavé ulice a náměstí, kde lidé po mnohé už věky hledají — zlato. Čtenář mi rozumí: v Křemnici jsou zlaté doly. Kdysi tam bylo tolik zlata, že je i slepicím ve

voleti nacházeli. Ty doby minuly, ale dosud se v Křemnici doluje zlato i stříbro. Před roky stál na náměstí kostel; dnes ho není. Počaly se bortit zdi a tak musili kostel zbourati. Je totiž celé město podkopáno a vrstva země nesnesla tíhy kostela.

V Křemnici jsem měl dobrého přítele Pavla Křižka, slovenského dějepisce, který mě provedl velikým křemnickým archivem; nejprve mi ukázal listinu od Jiskry z Brandýsa, takto psanou rukou písaře.

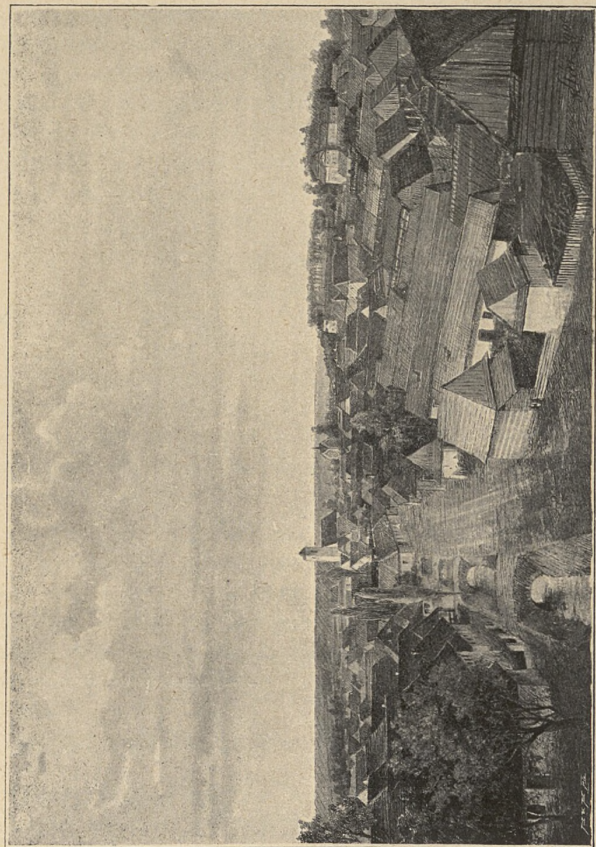
V Křemnici se razí peníze; poznáte je podle písmen K. B.

Na jih od Křemnice jest Š t á v n i c e, už ve stolici Honfanské. Je také ukryta v hlubokém údolí. Když vychází slunce, okolní hory jsou v záři a ve městě jest ještě šero. Na 8.000 horníků spouští se každodenně do zlatých a stříbrných dolů. *) Je tu hornická akademie, která bývala německá a chodili do ní žáci z celé střední Evropy; nyní jest maďarská a má žáky toliko z Uher. Nad městem na severovýchod je Kalvarie. To se jde do kopce a je v pravo a zase v levo kaplička, v každé obraz z křížové cesty. Kapliček je čtrnáct a nejvýše je kostelík. Takových Kalvarií je na Slovensku hodně. Mnozí lidé, místo aby šli, šoupají se od kapličky ku kapličce po kolenou. Ve Štávnici jsem viděl, jak si jeden člověk našil na kolena hrubé kusy látky, aby si při šoupání nerozedřel nohavice.

Jižně Štávnice je hora Sitno, v níž tak jako v Blaníku spí rytíři.

O s t ř í h o m je na Dunaji. Je to město většinou maďarské, ale domluvil jsem se po slovensku. Nad městem je kopec, tak jako nad Prešpurkem, a na kopci je arcibiskupský palác a krásný arcibiskupský kostel. S vrchu jsem se díval na Dunaj. Ach, to je řeka široká! A co peněz stojí most přes takovou řeku! V Uhrách jsou tři arcibiskupové, ale Ostřihomský je první, on korunuje krále; arcibiskupství Ostřihomské je nejbohatší ze všech biskupství v našem státě. V kněžském semináři vyučuje se jen maďarsky, slovenského slova tam neslyšeti. Jen potají někteří bohoslovci čtou

*) Slováci říkají dolu nebo lomu b a ň a, v množ. čísle baně; baník = horník; baňské mesto = hornické; banictvo = hornictví.

MOŠOVCE.
(Kreslil Karel Kládr.)

slovenské knihy. V Ostřihomě jsem se s jedním takovým bohoslovcem seznámil. Zeptal jsem se ho: „Kolik je vás v semináři?“ „Sto sedmdesát,“ odpověděl. „A kolik z vás cítí se býti Slováci?“ „Jen třicet pět.“ Kněží z takového semináře jsou k slovenskému národu lhostejní nebo nepřátelští a jen malá troška miluje svůj národ. Je to neštěstí, když se i kněží národu odcizují. Kolikráte, jsa na kázání ve slovenských kostelích, jsem se přesvědčil, že mnohý kněz neumí ani tolik slovensky jako čeledín. Chodil jen do maďarských škol a když potom národ nemiluje, tak se ani jeho jazyku sám nepřiučí. Jsou případy, že dali do slovenské dědiny maďarského kněze, který se i otčenáš modlil s papírku.

Potom mi mladý bohoslovec vypravoval, když byl na gymnasiu, jak ho profesor přemlouval, aby si dal maďarské jméno. Říkalť profesor, že mateřská řeč je taková, jaká je vlast. „Poněvadž jste se všickni narodili v Maďarorságu, tož jste všickni Maďaři*) a měli byste si dáti maďarská jména.“ Jeden žák mu namítl, že může býti Maďarem i při slovenském jméně. Načež profesor odpověděl: „Ano, ale to vám nikdo neuvěří. Já jsem se jmenoval Ptáček, byl jsem Maďarem a nikdo mi to neuvěřil. Tož jsem si dal jméno Bártoš.“

V Uhrách je už statisíce lidí, kteří si svá jména pomaďarštili. Jednou byl uveřejněn úmrtní list, kterýmž otec Háček a syn Heltai oznamovali, že jejich žena (matka) Pénteky, rozená Pipiška, zemřela. Tady vidíme, že otec podržel jméno slovenské, ale matka si pomaďarštila; syn si též pomaďarštil, ale jinak než matka. V jedné rodině otec se jmenoval Puc, jeden jeho syn Kürtösi, druhý Fényes, třetí Petenyi.

Odrodilství jest nejen špatné, ale i směšné.

*) Uhry jmenují se maďarsky Magyarországon = maďarská země. A na školách učitelé učí, že kdo se v maďarské zemi narodil, je Maďar.

JANOŠÍK.

Nejen při Váhu, nýbrž po celém Slovensku jest mnoho hradů. A pamatujte si: čím více hradů, tím hůře se vedlo lidu obecnému. Na hradech bydlili všemohoucí páni a lid musil na ně pracovati. Snad nikde v Evropě nebyla robota tak zlá jako na Slovensku. Pronásledování vyvolává vzdornou sílu a tak i na Slovensku vyskytovali se mstitelé trpícího lidu. Nejznamenitější jest Janošík, rodem z Těrchové v Trenčanské stolici. Otec dal prý jej učit na kněze. Ale tu jednou pán ze zámku chtěl poplatek a otec neměl. Syn Janošík prosil pána, ale ten přikázal čeládce, aby Janošíka spoutala. Rozželený Janošík porazil čeládku do prachu. Za některý den otec šel do města, aby tam voly prodal a na zámku zaplatil. Na cestě z trhu někdo ho přepadl a peníze mu vzal. Doma naříkal si otec na zbojníka. Syn přistoupil a podal otci peníze řka: „Já jsem byl ten zbojník. Už mne ani čert nepozná, když mne vlastní otec nepoznal.“ I pojal úmysl křivdy po světě napravovati, zastávati se nešťastných, bráti bohatým a chudým rozdávati. Přibral k sobě ještě deset nebo jedenáct mladíků, z nichž někteří byli i z hor moravských. Říkali jim horní (lesní) chlapci. Skrývali se v Tatrách, na Králově Holi, která je naproti Tatrám, potom při pramenech řeky Oravy, Kysuce, v horách kol Turčanské stolice, na Polaně ve Zvolenské stolici, při pramenech Hronu i v horách Gemerských. Nosili prý zelené košilky, opasky, bílé nebo sivé kabátky, na nohou krpce, na hlavě širáky, pušku na rameně a válašku (sekerku) v ruce. Po celém Slovensku vypravují, co dobrého Janošík lidu chudobnému vykonal. Ve Vážci, vesnici to pod Tatrami, plakal sedlák, že mu hrom voly zabil; Janošík mu dal peníze na druhé. Nikdy nikoho nezabil. Jeden kněz pil ze studánky a druh Janošíkův jej zastřelil. Janošík vraha potrestal a nad smrtí kněze hořekoval. Přicházejíce do zámků oznámili, že se jdou mstit za porobený lid a brali, co chtěli. Bohaté pocestné přepadnuvše hromovým hlasem vzkřikli: „Stoj, tisíc hrmených (hromův) daj Bohu dušu a nám peníze!“ Když se jim nebránil, neublížili mu. V Křemnici se už tenkrát razily peníze. Když jednou vezli odtud dukáty do královské komory, Janošík

sám vozy provázel, nebo královští průvodci byli slabí a bázlivi. Ale jindy jim dukáty a tolary bere a káže je sypati do jam pod stráně, aby z nich ani páni ani zbojníci nic neměli. Po celém Slovensku ukazují místa, kde prý jsou Janošíkovy poklady zakopány. Studenty měl v lásce, protože kdysi sám studoval. Brával je k sobě do úkrytů horských. Nejprve si dal od nich kázati. Jednou jeden kázal o boží spravedlnosti, o božím soudě a horoucím pekle. Spolužáci kazatelovi se báli, co z toho bude. Zatím horní chlapi si poplakali a Janošík se hluboce zamyslel při kapitole o smrti. Po kázání sám ještě napomenul druhy své, aby nikomu bez příčiny neubližovali a aby křivdy po světě napravovali. Potom nasypali kazatelovi plný klobouk tolarův a dukátův. Všem pak naměřili sukna, každému kus od buku k buku. Janošík napomínal studenty, aby nepřicházeli na oči neslušně ošacení. Jednou studenti přišli a on je vzal na zkoušku. Privil: „Mojí chlapi už dávno nebyli u zpovědi; kdo nás vyzpovídáte?“ Jeden se po chvíli přihlásil, že se i na to dá. Janošík jej přísně pokáral, neví-li, že se jen knězi zpovídáme a Bohu? Chce-li, že mu zamkne ústa valaškou.

V horách nemohli Janošíka chytit. Chytili ho jednou v zimě v jizbě. Baba, ležící na kamnech, poradila panským sluhům, aby nasypali na zem hrachu. Janošíkovi klouzaly na hrachu nohy, drábové jej porazili a spoutali. To se stalo v Kokavě v Gemerské stolici r. 1713. Souzen byl v Liptovském Sv. Mikuláši. Nevyzradil ani jednoho společníka, nepověděl, komu dal a kde ukryl nabrané poklady. I odsouzen k oběšení. Pověsili jej na žebro a on třetí den skonal. Než vypustil ducha, zdvihl prý hlavu a naposled rozhledl se po milých svých horách. Ještě v den smrti přišel list s pečeti od císaře, že Janošík usmrcen býti nemá.

Už bylo pozdě.

ŠKOLA.

II.

Jsou na Slovensku také dobré školy se řádnými, zkoušenými učiteli. Navštívme školu v Lipt. Sv. Mikuláši, kde vyučuje Řehoř Uram. To je škola evangelická. Vyučování začíná českým otčenášem. Také české nábožné písně zpívají, a to doma, ve škole i v kostele, evangelium čtou české, i katechismus bývá většinou český. Ostatní vyučování je slovenské, částečně i maďarské.

My si povšimněme nejprve slovenské mluvnice.

Žena volá na muža a ide (jde) s mužom. To je pekná ulica. Hl'ad' na ulicu. Choďme ulicou. Šiel som so sluhom. Bol som u Salvu (česky: u Salvy). Jedno slovo, tri slová, jedno delo, tri delá, jedno pleco (rameno), dve plecía, jedno srdce, tri srdcia, jedno pole, tri polia. To je pekné obilie; stál som vedl'a obilia; prišiel som k obiliu.

Boží dar, božia pomoc, božie poželnanie.

Otcov kabát, gombička (knoflík) s otcovho kabátu.

Stojíš vedl'a mňa, ja vedla teba. Ten muž, tí muži.

Ja nesíem (česky: já nesu), ja vezíem, ja viem, ja rozumiem, ja pijem, ja hrabem, my hrabeme.

Nyní rozevřeme Bežovu čítanku pro evangelické školy. Tam jsou pěkné články o Mistru Janu Husovi a o Českých bratřích. My si přečteme báseň.

VERNÝ SLOVÁK.

Ja som malý, ale Slovák, Slovák s dušou aj s telom;
kto Slovákov nenávidí, nie je mojím priateľ'om.

Jeden pán mi pred nedávnom pekný dukát prisľúbil,
aby som reč nie slovenskú, ale cudziu zal'úbil.

Hej, panáčku, málo l'udi statočných ste vídaval,
keď myslíte, že by Slovák reč za zlato predával.

Pěkný je ten váš dukátik, ale krajšia moja reč,
ktorú si ja nie za dukát, ani za svet nedám preč.

A tak je nič z našej čary,* ostaňme len pri svojom:
ja svoju reč — vy svoj dukát zadržme si s pokojom.

Pěkná básnička. Ale už ji slovenské děti nebudou deklamovati. Právě pro tuto básničku byla čítanka Bežova r. 1902. vládou maďarskou ze škol odstraněna.

Jednou jsem chodil pod okny evangelické školy. Učitel mě zahledl, otevřel okna a jal se se žáky zpívati píseň: „Hej, Slováci, eště naša slovenská reč žije . . . Kde to bylo, to v této knížce nepovím. Je to asi jediný učitel, který se odvážil ve škole tuto píseň zpívati. Takto musím spravedlivě říci, že v evangelických slovenských školách je více národního ducha a více jádra než ve školách katolických. Jsouť evangelíci slovenští dědici Husitů a Českých bratří.

V ŽELEZNÉM.

Jihovýchodně od Ružomberka, asi čtyři nebo pět hodin, je Železné. To jsou lázně. Z Ružomberka jdeme k jihu údolím řeky Revúce, potom zatočíme k východu. Kráčíme stále horami a lesy, výš a výše, až když jsme ve výšce asi 1200 m., rozevře se před námi kotlina, rozsáhlá to louka, jejíž dno je asi 1000 m. nad mořem. Prýští tu železitý pramen, podle něhož lázně mají své jméno. Je tu jen několik dřevěných stavení pro lázeňské hosty, ovšem též dobrá koupel. Kolem louky zdvihá se znenáhla věnec hor a za ním vidíme věnec druhý, vyšší, dostupující až 1900 m. Na míle cesty je samá hora a samý les. Vzduch jen pryskyřicí voní. Na smrčínách loupali jsme si veliké kusy pryskyřice. To už je dvanáct let, co jsem tam prázdniny prožil, ale podnes si rád vzpomínám. Rozbíhal jsem se na všechny strany. Nejraději jsem vystupoval na vrcholy hor. S jakou radostí jsem se blížil ke každému temeni, věda, že

*) výměny.

uvidím krásné divadlo. Tatry se ti v tomto kraji objevují stále. A jaký úchvatný je pohled do hlubokých roztok! V jedné je dědina Magurka, kde se dobývá zlato. I tam jsem zabloudil a uviděl, kolik je to práce, než se několik kilogramů zlata do rukou zlatníkůvých připraví. V horském kraji, kam se obrátíš, hrčí potůček. A já mám horské potůčky tak rád! V jednom se napiji, v druhém schladím ruce i čelo, v třetím se pobrodím nebo vykoupám. Na takové vycházce duch osvěží a když se domů navrátíš, pochutná ti jíst a v noci spíš, jako by tě do vody hodil.

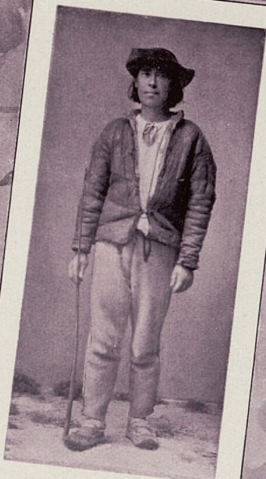
V Železném jsme mnoho rozmlouvali. Slováci poučovali mě o Slovensku, já zase je o Čechách. Poznal jsem, jak je důležité, aby se Češi se Slováky osobně scházeli. Železné je takový pěkný koutek, kde Češi a Slováci mohou mít dostaveníčka. Už několikrát jsem to napsal a skutečně každého roku několik Čechů do Železného přichází. Budeme na Slovensko nejen cestovati, ale též si vyhledávat lázně a letní byty. Slováci by zase měli cestovati po českých krajích a navštěvovati české lázně. Opakuji: musíme se navzájem hodně navštěvovati.

V Železném je uprostřed louky besídka. Není tam nadarmo. Co chvíli sem někdo přijde a volá do hor, od nichž se mu vrací ozvěna. Zavoláš: Tatry! A z útroby lesa slyšíš zřetelně: Tatry! Rozesměješ se tomu: Hahaha! A ten tam v lese po tobě: Hahaha! To je krásné! mluvíš dál a z lesa zazní: To je krásné! Zatleskáš a v lese ukrytý posměvač zatleská po tobě.

Hosté v lázních, nemajíce práci, všelicos vymýšlejí. Tak jsme si jednou zašli do besídky po večeri, asi v deset hodin. Byla černá noc, na nebi ani hvězdičky. Jeden ze slovenských přátel volal do lesa po dvou až čtyřech slabikách jakoby modlitbu za národ: Bože! A z lesa ozval se týž chvějící se hlas. Potom volal dále: vysvobod — (vysvobod) Slováka — (Slováka) z trápenia — (z trápenia).

Potom jsme společně zpívali:

Hej, Slováci, — (Hej, Slováci,
ešte naša — (ešte naša)
slovenská reč — (slovenská reč)
žije — (žije)...

Sedlák od Trenčína.

Gazda v kraji drátenickém.

Sedlák od Prešova.

KROJE LIDU NA SLOVENSKU.

U BÁČI.
(Kreslil St. Hudeček.)

Druhý den ráno zase jsme se tady všickni sešli. Přátelé vyznali, že dlouho do noci nemohli usnouti — tak je noční ozvěna rozrušila — a vyslovovali uspokojení nad tím, že své vlastenectví tak zajímavým způsobem projevili. Jeden ze starších se zamyslel a po chvíli řekl: „Milí přátelé, to, co jsme tady včera provedli, byla zábava. Tmavá noc, zpěv a ozvěna národu nepomohou. Nechejme blouznění. Slované jsou duchovním vývojem na stupni jinocha: mnoho blouzní a Slováci zvláště. Nechejme blouznění a chopme se práce!“

Některým přátelům byla tato řeč nemilá, bylo jim divno, že řečník není uspokojen s tak pěkným vlasteneckým projevem. Ale on nedbal a mluvil dále: „Vychovejme nejprve každý sama sebe za hodného a vzdělaného člověka, vychovejme a vzdělejme každý svou rodinu, svou čeládku, pracujme pilně ve svém povolání, rozšiřujme mezi lidem dobré knihy a časopisy, nepijme a nekuřme, šetřme a shromažďujme, mějme se navzájem rádi, pána i sedláka i dráteníka, a když při tom všem budeme mít na mysli národ svůj a jazyk jeho, budeme zajisté dobrými národovci, tak — a jen tak — dodáme národu síly a vážnosti.“

Přátelé neodpovídali. Mně ovšem byla řeč staršího přítele milá. Ját vím, že se Slováci podobají dobrému, ale snivému jinochovi. Jinoch by nejraději sloužil národu zpěvem, slavnostmi, tancem; taková jest jeho přirozenost. My Češi jsme o něco mužnější, opravdovější, k práci pohotovější, ale též ještě mnoho našich lidí myslí, že slouží národu „vlasteneckými“ zábavami a „vlasteneckým“ pitím. Ne blouznit, ale rozumně myslet, ne zábava, nýbrž práce pomohou národu na nohy. My jsme vedle Slovákův jako starší bratr vedle mladšího, proto máme povinnost Slovákům radit a pomáhati. —

Než se rozloučíme se Železným, povím vám ještě něco o salaši.

Na Slovensku je množství ovce. Pasou se po horských lýchvích (holích) a lukách. Také v Železném polovici louky spásaly ovce. Stála tam koliba; to je velká bouda, v níž pastevci spí. Poblíž byl košiar; to je ohrada z proutí, do níž ovce při dojení a na noc shánějí. Košiar se vždy za několik dní postaví dále a tak se pastvisko pohnojuje. Kde je koliba a košiar, tomu místu se říká

salaš. Hlavní pasák, obyčejně nejstarší, jmenuje se bača, mladší valaši a chlapcům se říká honelníci.

S bačou jsem si rád u koliby poseděl. Nanil mi do čerpáku (dřevěného hrnku) žinčice (ovčí syrovátky) a já popíjeje pomaloučku se starcem jsem rozmlouval. Měl černou košili z hrubého plátna, jakou u dráteníků vidáme. Než takovou košili oblekou, vyvaří ji v másle, aby se jim do ní neusadila všelijaká zvířátka.

„Vypravujte, bačo můj, něco ze svých zkušeností.“

„Hia, paně môj, aj s medvedem som sa boril a kol'kokrát som vlka od oviec odháňal.“

„O tom medvědu, bačo můj.“

„Hia, paně môj, ruvali sme sa; on povalil mňa, ja jeho, až prišli valasi a dobili ho, mrchu. Veru som mal zomrieť, dostal som zapálenie. Pozrite.“ A ukázal mi jizvy po tváři, po krku a na prsou, kde mu medvěd kusy masa vytrhal.

„A kde to bylo, tady v Železném?“ optal jsem se.

„Tu nie sú medvedi, ani vlci, lebo tu l'udia stále chodia. Na Maguru něchoďte, tam je v grúni vždy niekoľko mackov.“

„A udělal by mi něco?“

„Keď mu dátě pokoj, něurobí nič, ale človek sa l'akně.“

Já opravdu neměl vůli s medvědem se v lese setkat, ale přece se mi jednou té cti dostalo. To vám povím, až tam dojdeme.

„Umíte-li nějakou bačovskou píseň?“ optal jsem se jednou.

„O hej, ale spievať vám ju něbuděm.“ Smutným hlasem odříkával mi píseň i u nás známou. Jistě při ní myslel na sebe.

Ja som bača vel'mi starý,
nědožijem do jari:

něbudú mi kukučky kukať
na tom našom košiari.

Pomaly, ovečky,
hore dolinami:

ja som bača starý,
něvládzem za vami.

Ani kukuk, ani sova,
ani sojka klebetná,
něbudě ma viac prebúdzaf
laštovička štěbetná.
Pomaly, ovečky, atd.

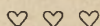
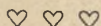
Ja som bača vel'mi chorý,
nеспôsobný na hory;

něvládzem už po vrškoch chodiť,
ani ovečky dojiť.
Pomaly, ovečky, atd.

Stíchly spevy po lučinách,
smutno, ticho v dolinách;
stíchly gajdy i fujary:
nežije bača starý.
Pomaly, ovečky, atd.

Když jsem ze Železného odcházel, šel jsem se k bačovi rozloučit. Strčil mi kus tvrdé brynzy, prý na cestu. Brynza je ovčí sýr; vídal jsem, jak ji bača v kolibě dělával. Slovenská brynza rozposílá se daleko po Evropě, i ruský car prý si na ní pochutnává.

Vystoupiv na prievalec (přesmyk) nad Železným, rozhledl jsem se naposled. Ale v myšlenkách se mi často to milé hnízdečko vynořuje. Až tam někdy přijdete, vzpomeňte si na mě.

OD MĚSTA K MĚSTU.

III.

Najděte si stolicí Zvolenskou. Na Hronu je město Zvolen. Je skoro uprostřed Slovenska. Nad městem na kopečku stojí zámek.

Ze Zvolena, k východu se ubírajíce, přijdeme do rozsáhlého městečka Dětvý. Severně je vysoká hora Polana. Široko daleko kolem ní jsou hory, lesy, pastviska a kopanice. V kraji tom rodí se veliký, silný a rázovitý lid. Dětvané jsou známí po celém Slovensku. Chlapi mají na hlavě malé kloboučky, na těle krátké košile, tak že mají v létě v zimě hřbet i břicho holé. Rukávy při košili velmi široké. Kol pasu ozdobný opasek, který prý dává chlapovi sílu. V létě nosí plátěné gatě, krátké a tak široké, že se vám zdá, jako by se chlapi do sukní odívali. Na svátky si oblekou širice; širica je z hrubého bílého sukna, široká a dlouhá až na paty. Dět-

vané mají i zlou pověst. V okolí Dětvy častěji se ztratí vůl, jalovice, beran; i komoru podkopají a oloupí. V kraji je množství ovcí, jež jsou přes léto na horských pastviskách; pastevcům často se ztratí beran, ježž živáni v noci ukradli a na rožni si upekli nebo uvařili v žinčici. Také potulují se někdy krajem zlodějské bandy, které i z vlaků uhlí a zboží kradou. Před soudem Dětvané se hájí obratně jak advokáti. V kraji dětvanském zdržoval prý se Janošík, zvláště na Polaně a od něho prý se obyvatelé naučili zbojnictvu. Avšak zloději dětvanští nikdy neolupují poštu neb úřad nebo továrnu nebo kupecké krámy. Jsou zajisté v kraji i hodní lidé a těch je mnohem více. Mají pěkné písně, skládají nové a nové, hrají na píšťaly a fu-jary. Bloudit jejich krajem, horami a lesy, po pastviskách a po polích, což to zažiješ dojmů, jako bys na jiném světě žil.

Slovenský básník Ondřej Sládkovič (* 1820., † 1872.) napsal velkou báseň, zvanou Dětvan. Začíná:

Stojí vysoká, dívá Pol'ana,
mať stará ohromných stínov,
pod ňou dědina Dětvou volaná,
mať bujná vysokých synov.

Dále píše, že matka porodila syna v poli, trávnicku (plachtu) od buka k buku přivázala a na ni jej položila. Když ponejprv oči otevřel, co viděl? Vysokou Polanu. Šum stoletých dubův dítě uspává, vítr duje horami a lesy a takovéto písně dítě přivyká. Však mu i matka zpívá, aby zcela nezdivočil. Tak je vychován Dětvan: v bujně přírodě a ve zpěvu matky. Je též on bujný a zpěvný.

Sládkovič žil na blízku Dětvy, totiž v Radvani, kde pod lipou pochován jest. Radvaň hledejte na Hronu severně Zvolena.

Blízko Radvaně je pak nejkrásnější město slovenské, totiž Baňská Bystřice. Málokteré české neb moravské město se jí vyrovná. Slováci říkají: Za živa v Bystrici, po smrti v něbi. V Bystřici jsem pozoroval, jak několik hádajících se lidí vyšlo od soudu. Jedni křičeli: „Si odsúdený!“ A ten zase: „Nie som!“ Každá strana dokazovala svoje, křičeli víc a více, až přišel strážník, aby je napomenul. Vám je zajisté divno, jak se to stalo, že odcházejíce od soudu neznali rozsudek. Já to vím, třeba jsem s nimi

u soudu nebyl. Obžalovaný i svědci jsou předvoláni obsílkou maďarskou, soudce se dotazuje sice vesnického lidu slovensky, ale protokol diktuje maďarsky a rozsudek rovněž vynáší v řeči maďarské. Proto se někdy stává, že lidé odcházejíce nevědí, jak se rozsoudilo. Strážník rozvaděné na chvíli utišíl, ale opět je slyším na konci náměstí křičeti. Já byl plný trpkosti vida, jak zle úřady lidu přisluhují.

Z Baňské Bystřice, jedouce podle Hronu na východ, dojedeme do Března. Potom opustíme Hron, dráha odchyľuje se k jihovýchodu a krásnými lesy, horami a skalami zaměřuje k T i s o v c i. Tisovec je už ve stolici Gemerské. Je to malé město, ale rád tam jezdím; je tam lid dobrý a národu věrný. Žil tam Štěpán M. Daxner, národní bohatýr (* 1823., † 1892.). Ten byl r. 1848. odsouzen k smrti provazem. Toho roku Slováci se vzbouřili proti Maďarům. Vůdcem slovenského vojska byl evangelický kněz Josef M. Hurban. Daxner byl jeho spojencem. Maďaři jej zajali a s ním ještě dva a všechny tři odsoudili na šibenici. Daxnerův bratr Jiří byl přichystán střelou předejít kata, až by mu bratra na potupnou šibenici vedl. Lid se již scházel k hroznému divadlu, když v tom přišel rozkaz, že se všem třem má život ponechat. Po válce stal se Daxner podžupanem v stolici Gemerské. Hlavně jeho přičiněním bylo ve V e l k é R e v ú c i, blízko Tisovce, zřízeno r. 1862. slovenské evangelické gymnasium. Národ si je sám ze sbírek vydržoval, ale vláda je r. 1874. zrušila. K tomu ještě dvě jiná slovenská gymnasia. Byl to tenkrát zármutek a zděšení v celém národě! Chleba pozbavení profesori rozešli se k různým zaměstnáním. Nejvzdělanější z nich, Samuel Ormis, zařídil si obilní obchůdek.

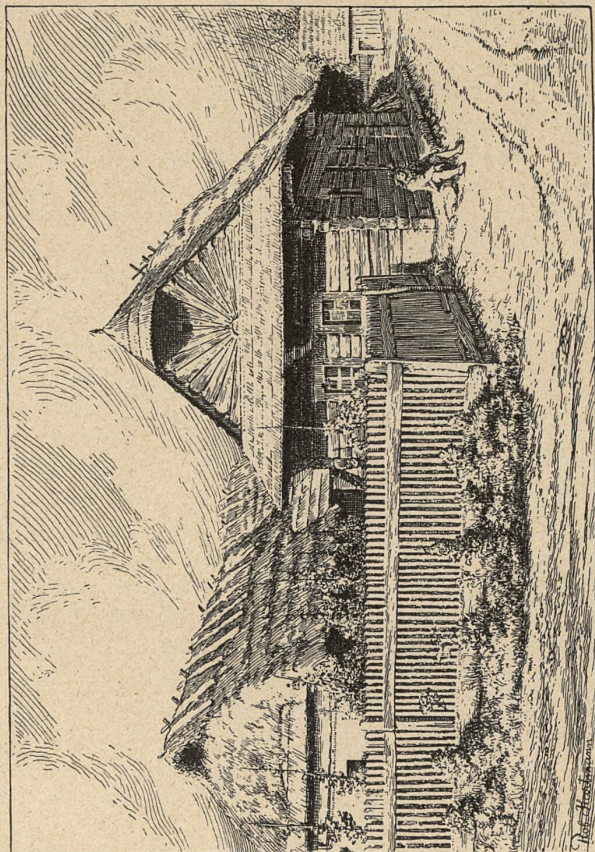
Severovýchodně od Revúce je D o b š i n a. U Dobšiny je veliká ledová jeskyně; za největšího parna letního led v ní neroztaje. My si však více povšimneme malé slovenské vesničky jižně Dobšiny. Je to K o b e l i a r o v o, kde r. 1795. narodil se na chudobné evangelické faře našemu národu veliký křisitel P a v e l J o s e f Š a f a ř í k. On první ze slovanských učenců prozpytoval nejstarší dobu všeho Slovanstva, totiž dobu pohanskou a popsal ji v díle Starožitnosti slovanské. A tak vidíte, že Slovensko dalo národu našemu dva veleduchy, Kollára a Šafaříka, veleduchy takové, že

je toliko Palacký převyšoval. Tato trojice největších duchů českých v devatenáctém století byla dědicem Českých bratří, byli to evangelíci a všickni tři spojovali v sobě ducha českého se slovenským. Oni a ještě jiní vynikající mužové utvrzují mě v domněnce, že se český duch se slovenským navzájem doplňují, zúrodňují a že by Češi i Slováci zmohutněli, kdyby se duchem spojili, kdyby totiž prožívali jednu společnou osvětu.

Ale ustaňme v rozjímání, neboť nám třeba putovati dále. Překročíme do stolice Spišské a zaměříme k Popradu, z něhož už jednou jsme se po krásných Tatrách rozhlíželi. Od Kriváně až do Třínोžky vidíme přes dvacet štítů. Když jsem byl ponejprv v Popradě, sedl jsem si před jedním domem na lávku a hledě na Tatry probíral jsem štít po štítu. Dojem byl tak mocný, že mě po nějaké půlhodině spánky tlačily. Šel jsem do blízkého Husova sadu do stínu stromů, aby si duch odpočinul. Sad má jméno po svém majetníku, nikoli po našem mistru Janu Husovi. V sadě je veliký hostinec a domy i villy pro hosty. Tisíce lidí sem přijde přes léto. Při obědě slyšíte mluvit různými jazyky. Cikánská hudba hraje, hosté jsou veselí, nechavše starosti doma, každému chutná, sklepníci běhají sem tam, inu, je tady živo, veselo.

Ve Spišské stolici je více pěkných měst, jmenuji K é ž m a r k, L e v o č a N o v o u V e s. Jsou založena od Němcův, staří lidé dosud se praví býti Němci, ale děti jejich, chodíce do maďarských škol, vyhláší se už za Maďary. V Levoči, sedě tak na náměstí pod lipami, dal jsem se do řeči s děvčaty, která děti chovala. „Vietě slovensky?“ otázal jsem se jedné. „Viem,“ odpověděla. „A prečo k dětem nehovoríte po slovensku?“ „Nesmiem, mám zakázané; páni sa boja, že by sa dieťa naučilo slovensky.“ „Odkiaľ sú?“ optalo se děvče. „Z Moravy, takto narozený v Čechách; vietě niečo o Čechoch?“ „Viem, to sú muzikanti, i v Levoči sú Česi u vojanskej bandy.“ „Tiež komediantom sa vraví Česi,“ pravilo děvče druhé. „A nič iného o Čechoch neviete?“ otázal jsem se ještě. „Nič,“ pravila děvčata.

Jestliže cizina už o nás nic neví, aspoň to ví, že jsme dobří hudebníci. Já se ani za komedianty nestydím. I ti jsou dokladem, že máme umělecké nadání.

Z DĚDINY V TURCI.
(Kreslil Robert Hartmann.)

Najděte si Prešov ve stolici Šarišské. Tam jsem se dal do řeči se ženičkou, která ovoce prodávala.

„Čo stojí takáto hruška?“ „Dudek.“ V západním Slovensku říkají dvěma krejcarům groš, ve východním dudek. „Odkiaľ sú?“ otázala se ovocnářka. „Z Moravy; vietě, kde to je?“ „Něviem.“ „A vietě, kde je Praha?“ „Tiež něviem; ja bola najďalej v Levoči.“ V Liptovské stolici lidé vědí o Moravě, o Čechách i Praze, ale za Tatrami ubývá znalosti té, až konečně babička v Prešově neví nic. Ani podle sv. Jana Nepomuckého Prahy nezná, ačkoli má sochu jeho na očích. Čecha dojme, nezná-li Slovák matičku Prahu. V těch krajích, za Tatrami, začíná tma, ubývá totiž vzdělanosti, a třeba je kraj dosti úrodný, je tam mnoho bídy a množství lidu stěhuje se do Ameriky.

Za městem byl dobytčí trh. Šel jsem se podívat. Mnoho mil cesty shánějí sem stáda ovci, množství koní, vepřů, volů a krav. Byl tady obchodník s berany z Marmarošské stolice, osmnáct dní hnal sem svoje stádo. To bylo na celém tržišti křiku! Tam se chlap hádá s pánem. Tento již chlapovi tyká, za chvíli i chlap tyká pánovi, napřahují na sebe hole, ale v tom přiskočí okolní chlapi a roztrhnou je. V oddělení pro koně je mnoho cikánů, kteří přišli koně prodat nebo koupit. Vidiš, jak cikán šlehá hubenou herku, honí ji, aby dokázal, jak je mladá a bujná. Cikánka zpola nahá drží druhého koně. Cikánata prostovlasá praskají biči a křičí, kluk má na sobě máminu sukni, stáhnutou hned pod bradu, nejmenší cikánata jsou docela nahá, černá a špinavá. Na celém tržišti je mnoho polských židů v černých kaftanech, špinavých a páchnoucích. Trojí řeč slyšíš stále, slovenskou, maďarskou a německou, slovenská ovšem převládá. Projdeš celé tržiště, tu tam s člověkem porozprávíš a zase rád z hluku a zápachu trhového spěcháš do vlídných, stromy vysázených ulic města.

Z Prešova jede se po dráze k jihu do Košic, města velkého a výstavného ve stolici Abauj-Torňanské. Ale nebudu vám památnosti města popisovati; mládež to nerada čte a čte-li přece, hned zase zapomene. Raděj vám povím příhodu jistého Slováka, žida a jenerála.

Jistý jenerál, rodem Čech a v Košicích sídlící, vyšel si za město na procházku. Potkal Slováka, an nesl v nůši do města kuřata na prodej. K Slovákovi přistoupil mladý žid a otázel se, po čem kuřata jsou. Slovák mu pověděl, ale židovi se kuřata zdála drahá. „Čo? Tol'ko ty za kurčatá pýtaš?“ I jal se do Slováka strkati a ten bez reptání snášel židovu surovost. Tu přistoupil k nim jenerál a řekl Slovákovi: „Proč se necháš bít, ty jsi přece silnější, ty bys ho přepral.“ „To máte pravdu,“ řekl Slovák a hned chytil žida, porazil jej na zem a strašlivě jej bil. „Dost, dost!“ vzkřikl jenerál, „vždyť bys ho zabil!“ „To máte pravdu,“ řekl opět Slovák a hned ustal.

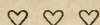
Tuto příhodu mi vypravoval zvěčnělý dr. Fr. L. Rieger a jemu ji sdělil onen jenerál. Oba považovali příhodu za významnou, proto si ji zapamatovali a proto ji i druhým vypravovali. Rozumíte-li jí také vy?

Slovák byl nesamostatný a bylo mu potřebí rady; radu ochotně přijal od toho, kdo s ním dobře smýšlel. Už jsem řekl, že Čech vedle Slováka jest jako starší bratr vedle mladšího: mámeť věru úkol státi při Slovácích s dobrou radou. Ale především musíme lásku svou ke Slovákům osvědčit, aby měli v radu naši důvěru.

Z Košic pojďme na východ přes stolicí Zemplínskou do Užhradské. V té je hlavní město Už h r a d, rusky Užgorod, maďarsky Ungvár. Tam končí slovenské území, tam se stýkají tři národové: Slováci, Rusové a Maďaři. Naše mapa vám to dobře znázorňuje.

Když jsem v Užhradě vystoupil z nádraží, obstoupilo mě několik mladých Israelitů, zrzavých a divoce hledících a tahali mi malinký kuřířik z ruky chtěce mi jej nésti. Město a celý kraj jest pln židů, z nichž mnoho je nehodných a za něž by se naši židé hanbili. Marie Rjašková vypůjčila si od žida Jaegra před patnácti lety 5 zl. Za tu dobu splácela svůj dluh tak, že mu dala 40 zl., pár koní, pár volů, 5 krav a 15 ovec. To je ukázka z nesčetných případů soudně vyšetřených. I zlodějské společnosti židovské kraj obtěžují a soudcové se obávají zločince odsoudit, neboť jim vyhrožují smrtí. Některé fary musily dány býti do ochrany četníkům před násilníky židovskými. Slovenský i ruský lid z kraje toho stěhuje se houfně

do Ameriky a židé jistě k tomu přispívají, že ubohý lid musí z vlasti. Žid je člověk jako druhý, ale je-li nehodný, chválit ho nemůžeme. Každému buď dáno, co mu patří. Pravda má vždy právo, aby byla vyjádřena.

HEJ, SLOVANÉ!

Všickni tu píseň znáte. Jako elektrický proud křísila národ náš k slovanskému vědomí. Původcem písně je Slovák S a m o T o m á š í k, *) narozený r. 1813. v Jelšavské Teplici u Jelšavy v Gemerské stolici. R. 1834. šel přes Prahu na evangelickou universitu do Berlína. V Praze ubytoval se v hostinci na Poříčí. Navštívil Šafaříka, svého blízkého krajana a ten jej uvedl k Jungmannovi, Palackému a Preslovi. Také u Hanky v museu byl a Amerling provodil jej po všech památných místech. Mladý Tomášík byl pln nadšení.

Večer byl v českém divadle. Tam hráli „Praha v jiném dílu světa“ a hráli dosti dobře. Tomášíka zarmoutilo, že divadlo bylo odpolou prázdné, byli tu jen chudobnější měšťané, řemeslníci, tovaryši a učňové. Po Praze zřídka jen uslyšel mluvit česky, a to jen od chudobného lidu. V hostincích, krámech a na ulicích panovala němčina. Když se už předtím blížil Praze, oslovil jistou paní z Kutné Hory česky a ta mu odsekla v němčině, že u nich každý vzdělaný člověk mluví po německu. Nyní pokračujme slovy samého Tomášíka. „Všecky tyto trpké zkušenosti rozžehly moje srdce, že jsem s myslí skormoucenou spěchal na hospodu, přemýšleje cestou, či by opravdu matička Praha, tato perla a duševní metropole západního Slovanstva, měla býti pro nás ztracenou a utonouti v moři německém? A či by tak i moje drahá vlast, to milé Slovensko, které z Prahy dostává svůj duchovní život, mělo zaniknouti v moři cizím? Ne, to nesmí býti, to se státi nemůže! V takých myšlenkách pohrouženému přišla mi na mysl polská píseň: „Jeszce Polska niezginela, póki mi żyjemy —“ a na tento nářev se

*) Slovenským pravopisem Tomášik.

mi jako ze srdce vinuly sloky mé písně: „Hej, Slované!“ Vkročím z ulice do své jizby, zapálím svíci a tužkou napíšu do svého deníku všechny tři slohy; píseň byla hotova. Tak hle, když jsem nejprv oduševnělý ohnivými řeči mladých spisovatelů maloval si v mysli růžovou budoucnost českého i svého národu, jako bych omráčený zůstal, skoro bych byl upadl do pochybování —, ale víra i naděje na lepší budoucnost přelomila konečně všechny mé pochybnosti a tato víra vyrazila se z hlubin duše mé v písní: „Hej, Slované!“

Později dal rukopis písně do musea Matice Slovenské. Matice byla r. 1875. vládou zrušena, museum bylo uzamknuto a tak i památný rukopis sežírají prach a molí.

Tomášik žil blízko Kobeliarova, totiž v Chyžném, kde byl evangelickým farářem, proto jsme místo to na naši mapě označili. R. 1884. bylo padesát let, co píseň vznikla. Tenkrát jsme památku tu pěkně oslavovali, ba i pro Tomášika si Češi dojeli, přivezli si jej, už starého a vetchého, do Prahy a vzdávali mu čest největší. I darem jej národ náš obmyslil. Za tři roky potom Tomášik zemřel.

Tomášik byl Slovák, ale píseň vznikla v Praze.

Nad tím se třeba pozastavit.

Amerling vodil Tomášika po Praze a s nadšením mu vykládal dějiny každého místa; i na Vyšehrad a na Žižkov jej zavedl. Potom vyslechl Tomášik nadšené řeči českých spisovatelů. To dvojí vznítilo jiskru v nitru Tomášikově a vyšlehla píseň: „Hej, Slované!“ Dřímajícího ducha slovenského probudil silný český vznět. Kdyby byl Tomášik Prahu minul, nebylo by písně: „Hej, Slované!“

K nám, bratři Slováci, chodte roznítit jiskru v nitru svém!

PO DĚDINÁCH.

Začneme zase z kraje, totiž územím drátenickým.

Jednou v neděli jsem se nahodil do vesnice, když tam byl právě odpust (pout'). Odpoledne byla muzika. Hráli na dvoje housle a na basičku. Vešel jsem do hostince. Ne pansky a pyšně, nýbrž pří-

větivě a vesele. Řekl jsem, že jsem z Moravy, že iděm zkúšat svet. A hned jsem byl jako jejich. Muziky hrály polku.

Ó, jak sa točili, jak sa vykrúcali! Juchuchu! Všickni pili pálenku (kořalku), chlapi hodně, babky (provdané ženy) méně, děvčence nejméně. Já jsem si dal sifon. Po polce hráli čardaš. To je uherský tanec, u nás neznámý. Vrtěli se a křepčili na jednom místě, chvílku mírně, chvílku divoce. Juchuchu!

Mně bylo po chvílce horko a dusno. Šel jsem ven. Však vyšli i tanečníci a muzikanti. Tančili v kolně. Potom i tam bylo tanečnickům těsno, tož šli na zahradu a tančili na pažitě. Čardaš a zase čardaš, vášnivě, divoce! A pili a pořád pili. Však se jim oči přimhuřovaly, veselý předtím obličej dostával nepěkný opilý vzhled a pohyby tanečníků byly mdlé a nemotorné. Počalo mi býti mezi nimi nevolno, ale chtě vidět celé divadlo, setrval jsem dlouho do noci. Chodil jsem po zahradě a oblokem nahlížel do hospody, kamž se tanečníci večerem navrátili.

Milý čtenáři, divadlo skončilo škaredě; avšak nebudu konec jeho popisovati. Mám Slováky rád, ale nade vše mám rád pravdu, proto vám musím říci, že Slováci v některých krajích mnoho pijí, zvláště kořalku. Žal veliký mám z toho a nevím, co bych udělal, abych slovenské pijáctví zmenšil. Musíme o tom všickni přemýšleti. Předcházejme dobrým příkladem a posílejme na Slovensko knížky o zhoubných účincích kořalky.

Po dědinách i městech jsou hostinskými na malou výjimku židé, a ti lid k pití svádějí. Jednou jsem zašel do hostince — bylo to již dále, v kraji úrodnějším — a zasednuv k otevřenému obloku požádal jsem o hrnek mléka. Vedle hostince šel mladý sedlák. Hostinský přiskočil k obloku a sedláka takto oslovil: „Jano, pojd ma navštívif, dostal som čosi fajného.“ „Něpijem,“ odpověděl sedlák. „Veď ja něhccem, aby si pil, pojd len okoštovať; pojd len, pojd!“ Sedlák vstoupil a žid nalil půl kalíšku borovičky. „Okoštuj a povedz, aká je?“ Sedlák ochutnav praví: „Hm, dobrá, dobrá.“ Žid nalil do druhého kalíšku. „Okoštuj túto, veď je to zadarmo, chcem len od tēba zvedief, či mi poslali dobrú.“ Sedlák nahnul a už byl kalíšek v něm. „Aaa, tá hreje (hřeje),“ liboval si. „To je nič,“ pravil hostinský, „mám ešte lepšiu.“ A nalil plný kalíšek kořalku. „Čuchni,

ako vonia; vieš, Jano, to stojí 15 krajciarov, ale tebe (tobě) bude zdarma, aby si veděl, že ťa mám rád.“ Sedlák vypil douškem. „Nalejť ešte,“ řekl sedlák, „ale za peniaze.“ „Ach, viem, ty na to máš, ty by sis' mohol dožiť každý deň liter.“ Sedlák si potom sedl a pil ďalej. I hostinská prišla a syn, sedli si k napilému sedlákovovi a bavili jej. Chytrák hostinský začal rozhovor o obilí. „Což je tobě, ty pán, sklidiš 50 metrických centův pšenice. Prodej mi 40 centů, cent za 6 zl., dám ti peníze napřed.“ I vyplatil sedlákovovi 60 zl. závdavku. Potom mu dal závdavek na tele, které nebylo ještě na světě, dal mu závdavek na švestky, které byly ještě zelené.

Za tuto malou chvíli jsem poznal, jakým způsobem se slovenské dědiny ožebračují. Poznal jsem vesnice, v nichž všecek dobytek, co ho bylo ve vesnici, byl majetkem židů. Sedlák voly krmlil, s nimi oral, ale nebyli jeho. Lesy, nejlepší louky a pole skoupili židé, oni za babku pokoupili chalupy zadlužených chalupníkův, oni skoupili i mnohé selské statky. Celá dědina dře se na ně, jako kdysi robotila pánům na hradech. Ó, lidé slabý, lidé neosvícený!

Není tak všude, ale dost smutno, že tak přece někde jest. Celkem můžeme říci, že celé Slovensko na židech velmi závislé jest.

Dobrych obecných škol s mateřským jazykem — to je první, čeho Slovensko potrebuje. —

Naproti Tatrám, na levém břehu Váhu, jsou též hory, nižší než Tatry a zovou se Liptovské hory. Jednou jsem chodil po vesnicích na úpatí těchto hor. Dohonil jsem sedláka, jenž vезl hnůj. „Hodně jste naložil, sedláčku milý,“ řekl jsem mu. „Ja nie som sedliak,“ pravil, ani na mě nepohlednuv, „ja som zeman.“ „Račť odpustiť, urodzený paně,“ odprosil jsem zemana. Takových zemanů, kteří vozí hnůj, je na Slovensku množství. Někde celé vesnice jsou zemanské. Do r. 1848. byla robota, na zemany robotil lid, ale nyní musí sami orat a vláčit. Šatí se jako druzí sedláci, ale zůstalo jim pyšné vědomí, že jsou zemané. Někteří zemané mají větší statky a kaštely (panské domy). Mnoho zemanů zaujímá místa úřednická, zvláště úřady stoličné, kde si hrají na velké pány, jsou líní, požitkářští a lid utiskují. Zemané přidali se — až na malou výjimku — k vládnoucím Maďarům, a tak i židé i zemané jsou pomocníky Maďarův a celá tato trojice dusí dobrý lid slovenský.

Vzpomínám si na příhodu v jisté zemanské vesnici v Liptovské stolici. Stál jsem před kuzní s kovářem, jenž byl též zeman a vypravoval mi, z jakého bohatého a mocného rodu jest. Pojednou slyšíme dětské volání: Otěckooo! otěckooo! Zdvihneme hlavy a co uvidíme? Proti kovárně stojí vysoká kostelní věž. Na věži v okně sedí dva malí chlapci, nohama ven, křičí na otce radující se, že jsou tak vysoko. Otcí vypadlo kladivo z ruky. Ničeho neřeknův běžel na věž. Já přistoupil k věži mysle si, kdyby chlapci spadli, že je zachytím. Na věži řekl otec tiše: „Pojďte domov.“ A chlapci se obrátili a seskočili s okna do vnitř věže. Bylo dobře; mně se ulehčilo, otcí zvláště. Teprv dole dostali chlapci lískovou masť. Kdykoli jsem na Slovensku a uslyším děti volati: otěskooo, vždy se mi vynoří dva zemánkové v okně na věži a čtyry bosé nohy ven.

V předu již slíbil jsem pověděti, jak jsem se setkal s medvědem. Bylo to též v Liptovské stolici na horách za dědinami. Slyšel jsem hrčēt potůček. Jdu za zvukem a najednou uvidím černé huňaté zvíře, ano tam na výsluní hlavu má skloněnu do potoka. Od dětství jsem měl takovou myšlenku, že jakékoli setkání s medvědem nebo vlkem skončilo by mou smrtí. Obrátil jsem se potichoučku a po špičkách šel jsem zpět, napřed pomalu a potom útekem, co nohy stačily, vždy se do zadu ohledaje, jestli strašné zvíře za mnou neběží. Kdyby mne byl medvěd pronásledoval, byl jsem rozhodnut, že vylezu na strom. Za mládí mého nám říkali, že medvěd i na strom člověka pronásleduje, ale bača v Železném to popíral tvrdě, že medvěd po stromech léztí neumí. —

Asi jste nikdy takové paláce neviděli, jaké já vidávám za slovenskými dědinami. Bouda a v ní cikáni. Nebo jen jáma a z ní vykukují hlavy cikánů. Jakmile cikánata uvidí pána, hup! všecka za ním. Skuhrají zpěvavým, plačtivým hlasem: „Pán vel'komožný, proším ši krajčiarik.“ Dáš jednomu, žadoní druhé a třetí a musíš dáti všem. I půl hodiny za tebou poběhnou, až tě jejich žebronění omrzí a dáš přec. První vlastnost cikánů je lenost. Povalovati se na slunko, to jest jejich nejmilejší zaměstnání. Když se cikáně narodí, položí před ně smyčec a peníz. Sáhne-li po smyčci, bude z něho muzikant, vezme-li peníz, bude z něho zloděj. Kromě muziky a zlodějství živí se cikáni kovářstvím, kotlářstvím, zřídka ko-

láštvím. Uherské cikány vyučují hudbě obyčejně čeští hudebníci. Cikáni neznají not, všecko je kapelník musí naučit zpaměti. Hrají obyčejně jen na smyčcové nástroje a na cymbál. Slováci umějí vypravovati o cikánech množství anekdot; poslechněme některé.

Zeman šel vedle cikánského tábora a pravil k nejstaršímu: „Nu, More, to jsou všecko tvoje děti, co tady pobíhají?“ „Ano, velkomožný pane, jak je tu ráčíte vidět, všecky moje.“ A ukazuje na nahého klučika, obvázaného povříslm, dodává sebevědomě: „A všecky já šatím.“

Do hostince přišli cikáni. Hostinský si pomyslně, že si může udělati s nimi žert. I ptá se: „Zbyla nám miska halušek; který z vás rád halušky?“ „Já, já,“ vzkřikl cikán Jonáš. „A který sníte na jedno posedění celou husu?“ „Já, velkomožný pane!“ zvolal opět Jonáš. „No dobře; a který vypijete litr vína?“ „To já, — já, já!“ ozval se zase Jonáš. „A který mi poštipete sáh dříví?“ Cikáni mlčí, až po chvíli praví Jonáš k ostatním: „No, chlapi, hlaste se také jednou vy, já nechci všecko jen pro sebe!“

Cikán se obával, aby mu syna neodvedli. Zavedl jej na hřbitov a sám šel k odváděcí komisi. Tam na otázku, kde je syn, se žalem odpověděl: „Milí páni, prosím poníženě, můj syn je na hřbitově.“ Dva jiní cikáni to přísahou dotvrdili a tak byl mladý cikán od vojny osvobozen. —

V slovenských dědinách (také i v městech) jsou ponejvíce stavení do ulice úzká, ale do dvoru dlouhá. Dvě, tři čtyři i šest rodin bydlí v jednom takovém stavení. V čele domu bydlí otec, dále do dvora ženatí synové, někdy i cizí rodiny. Mnohdy se celý dům schází k otci k jídlu, také hospodářství zůstává společné, nerozdělené. Vídávám též, že synové se svými rodinami bydlí s otcem a matkou v jedné jizbě; společně jedí, společně se modlí, společně pracují. Mají-li se rádi, je jim dobře; jsou-li nesvorní, je taková jizba místem trápení. A kde se pije, jistě se svornost porušuje velmi snadno. Musím pravdu říci, že Slováci se mnoho pravotí (soudí); majíť ze slovanské nesvornosti hodný díl.

V některých krajinách, na př. kolem Nitry, sedláci nemají stodol. Obilí skládá se do kozla a mlátí se pod širým nebem na holohumnici (mlatě), a to nejvíce strojem. Ale viděl jsem tu též

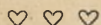
staroegyptský způsob mlácení: chlapec proháněl pár volů po obilí, aby zrna z klasů vyšlapali. Vymláčené obilí sypou v tomto kraji do jam, podobných baňaté láhvi. Půda je vesměs hlinitá, v ní se jámy snadno vykopou, nevyzdí se a když se do nich obilí sype, obkládá se slamou. Jdouce po vesnici vidíte před staveními malícké kuželovité hromádky. To jsou vrcholky sýpek, aby po nich voda, když prší, stékala.

Na konci své pouti po dědinách navštívíme Mafašku. To je vesnice v Šarišské stolici. Z Prešova jde se severovýchodně ke hradu Kapušanskému, odtud na východ a už skoro na hranicích stolice je Mafaška. Z mapy poznáváte, že ve stolici této připojují se ke Slovákům Rusové. Ti mluví v Šarišské stolici slovensky, ale mají staroslovanskou bohoslužebnou řeč a kněží jejich se žení, takto uznávají za hlavu církve římského papeže. Říká se jim podle náboženství sjednocení čili uniati. Slováci jim říkají Rusňáci. V českých knihách říká se jim Rusíni, ale když jsem se otázel tamních kněží, co jsou, pravili: Jsme Rusi.

V Mafašce z dospělých lidí neumí nikdo číst a psát, ani rychtár (starosta). Do staré školy perun (hrom) strelil (udeřil) a shořela jim. Já viděl už školu novou. Je to dřevěná chalupa, podlaha školní světnice i bytu učitelova je z hlíny a místo školních lavic jsou dva dlouhé úzké stoly (tabule). Učitelem je murár (zedník), člověk světa zkušený, ale veliký piják. A přece i takovýto učitel je dobrodiním pro obec; mládež v Mafašce už čte, píše i trošku počítá, ač přichází do školy teprv v prosinci nebo až po novém roce a jakmile staje sněh, už zase školu opouští. Děti, jdouce do školy, nesou v podpaždí dvě, tři louče; tak se skládají na otop pro školu i učitele. Do školy děti chodí přes potok, který se dědinou sem tam rozlívá, čtyřikrát i šestkrát jej přecházejí v papučích, které si smáčejí, protože lávek přes potok není a tak jsou po celý den v mokré obuvi. Už malí Slováčkové učí se snášeti všecku psotu. Lepší a zámožnější děti chodí do školy až do května. V tom měsíci je veřejná zkouška. Po zkoušce chodí dům od domu nose na dlani květinu v květináči. Na květináči je ruský nápis. Učitel odřiká několik slov a lidé mu dávají dárky, buďto peníze nebo potraviny.

V Mafašce a v celém tom kraji nosí lidé kožichy i v létě a na krku černé šátky v zadu svázané. I prevelebný pán měl na krku šátek, ale bílý a svázaný v předu. Prevelebný pán vzal mě na nocleh a prevelebná paní laskavě mě pohostila. Rád jsem pohostinství přijal, neboť jinak bych byl musil spát v seně. V hostinci pro nocležníka místa nemají a neprodávají nic leda kořalku. Zastaviv se tam požádal jsem o pohářík (sklenku) vody, ale hostinský mi pravil, že v celé dědině jest jen jedna studna, od hostince daleko, a v té že je voda špatná. Lidé berou vodu z potoka.

Cítíte, že je to tam už jiný svět?

NA ZÁROBKY.

Bída vyhání Slováky do světa. Už jsme poznali šindelkáře, dráteníky a pltníky; poznejme ještě ostatní.

Mužští i ženské chodí hned z jara na Dolňáky, t. j. na nížiny uherské, Maďary obydlené. Berou si motyky, lopaty, kosy, cepy a vėjačky. Na Dolňácích konají polní práce: orají, sejí, okopávají, kosí louky, žnou, kukuřici lámou, víno sbírají, ještě i obilí vymílají. Teprv na zimu se domů se zárobkem (výdělkem) vracejí. Co by si Maďaři počali, kdyby jim Slováci v polních pracích nevypomáhali! Maďarský lid je pohodlný, též v práci méně obratný. Hahaha! Se smíchem vypravovali mi jednou slovenští robotníci, jak napálili robotníky maďarské. Maďaři mají u motyk dlouhá topořiska, aby se při okopávání nemusili shýbat. Slováci jim přes noc topořiska zkrátili. Ubozí Maďaři! Ti prý se potom napostávali, navzdychali a nahekali. Slovenští dělníci se jim potají smáli.

Někteří slovenští robotníci konají práce polní na Dolňácích i sobě doma. Na Dolňácích je tepleji, proto se tam dříve seno kosí, jsou také dříve žně; a tak Slováci, vykonavše práce tam, pospíchají domů, kde právě jejich úroda dozrála.

I do Dolních Rakous, na Moravu a do Čech chodí Slováci na polní práce. Pamatujme na to, aby u nás byli spravedlivě placeni, aby se s nimi laskavě zacházelo, aby chodili do kostela na kázání,

aby se jim podalo poučení o škodlivosti kořalky. A když se domů navracejí, podělme je starším oděvem a obuví, také oděvem a prádlem pro děti, též i dobrou knížečkou.

Známi jsou u nás slovenští sklenáři, Slováci jim říkají s k l á r i nebo o b l o č i a r i. Jdouce slovenskými dědinami neb městy křičí zpěvavě: Obloooky spraviť, obloooky! Po maďarských městech vyvolávají: Ablakot čiňalni!

Sklenkáři nakoupí ve skelných hutích rozličných sklenek a lahví a po kraji je roznášejí, někdy na vozících sami rozvázejí a s malým zárobkem prodávají. Někteří nosí sklenky v koších na hlavách.

H a n d r á r (hadrář) chodí s píšťalkou a píská po ulicích i na dvorech, lidé vybíhají z domů oznamující, že mají handry (hadry). Některý píská jeden tón, některý přebírá více tónů a tak si čas krátí. Na obrázku vidíte handrára z Brvnišť v Trenčanské stolici. Toho jsem se jednou zeptal, proč píská. I zasmál se, ferina, a pravil: „Hia, my Slováci sa máme tak dobre, že si aj handrár nôti.“

K l o b u k á r objedná si všelikých slaměných klobouků, sám si jeden posadí na hlavu a chodí široko daleko.

Také košíky Slováci roznášejí objednávajíce je obyčejně z Čech. I do Italie a na Balkán s nimi chodí. Jistý český vyrabitel cestoval po Italii a uviděl košíkáře, jenž právě jeho výrobky prodával. Jak srdečně se v daleké cizině pobavili! Jindy se setkal se svým slovenským zákazníkem v Bosně a sám mi o těchto dvou příhodách dopsal.

Z Oravské stolice rozjíždějí se po celých Uhrách pláteníci s plátnem, kanafasem a rozličným tlačným zbožím. Uvidíme je na trzích všech měst uherských. Umějí slovensky, srbsky, maďarsky, německy, jak si kdo ráčí. Slováci se tuze snadno cizí řeči ve světě přiučují.

Z Turčanské stolice jsou š e f r a n í c i. *) Jezdí po Uhrách, po Rumunsku, po Haliči, ale nejvíce po Rusi. Dříve prodávali šafrán

*) Šefrán = šafrán.

a různé koření, nyní drobné a střížné zboží. U nás takovým obchodníkům říkáme kramáři.

V ý š i v k á r i prodávají po světě výšivky. Nejkrásněji vyšívají kol Trnavy a Píšťan, ale i jinde po Slovensku ženičky a děvčence vyšívají doma a na pastvách. Také i malé děti, chlapci i chlapi vyšívají. Nejvíce kolem Píšťan. Ženičky, které třeba ani do školy nechodily, s velikou zručností nakreslí nejprve výšivku na plátno a potom bavlnou neb hedvábím vyšívají. Píšťanské výšivkyně roznášejí výšivky po celém našem mocnářství. Mnoho vytrpí a málo zarobí. Na výstavě v Paříži r. 1900. Maďaři vystavili mimo jiné věci též výšivky, prý maďarské, a byli za ně vyznamenáni velkou odměnou. Ale ta nepatřila jim, nýbrž Slovákům, neboť výšivky byly dílem tvořivého ducha slovenského a dovedných rukou slovenských žen. *) Viděl jsem též pěkné obrazy, které olejovými barvami namaloval kováč (kovář); znám slovenského podruha, který křeše kameny a pomníky na hřbitov, spravuje hodiny a knihy váže; znám takového člověka, který spravuje varhany, ačkoli se tomu nikde neučil; znám i takového, co sám od sebe naučil se dělati basičky. Slováci jsou lid nadaný, kéž by se jen duch jejich mohl volně rozvíjeti!

Konečně jde množství Slovákův za výživou do Ameriky. Celá šestina národu, totiž 430.000 lidí je v Americe; to je úkaz žalostný, ojedinělý v Evropě!

ČEŠI NA SLOVENSKU.

V IX. století bylo Slovensko součástí říše Velkomoravské. Na hradě Nitře sídlil slovenský kníže, poddaný knížeti velkomoravskému. Nejmocnější kníže velkomoravský byl Svatopluk, jehož vrchní moc uznával i český kníže Bořivoj a tak žili jsme od Šu-

*) Kdyby si vaše maminka přála slovenských výšivek, může si je objednat u hodné ženy vdovy, Alžběty Klučovské v Krakovanech, p. Vrbové, Nitranská stolice v Uhrách.

mavy až za Tatry v jednotě, pod jednou vrchní knížecí mocí. Morava byla jako tělo, Čechy a Slovensko jako mocná křídla. Dobře nám tak bylo pohromadě.

Maďaři říši Velkomoravskou rozbili. Čechy a Morava se později spojily, ale Slovensko zůstalo od nás odloučeno.

Slováci za této odloučenosti žili v duchovní tmě. Neznali písma, neměli knih. Byli obklopeni různými národy a podobalo se,

HUSITSKÝ HRBITOV A KOSTELÍK TERIAKOVSKÝ POD MAGINOM HRADEM.
(Kreslil Jan Koula.)

že vyhynou. Pomoc přišla od západu, od Čechův. Husita Jan Jiskra z Brandýsa byl r. 1440.—1462. správcem Slovenska. Přivedl s sebou české husitské válečníky a vymanil Slovensko z poslušnosti koruny Uherské. Husité přišli na Slovensko i s rodinami, přinesli tam národní vědomí, novou víru, nové náboženské obřady, náboženskou vroucnost a náboženské knihy. A tak první knihy na Slovensku byly české. Duch český spojil se se slovenským a hned vzňala se doutnající jiskra slovenská: Slovensko počalo žítí duchovně.

Za války třicetileté utíkali na Slovensko Čeští bratři a čeští evangelíci, opět s náboženskou vroucností, opět s knihami. Těmito

českými přistěhovalci zase přibýlo Slovensku vzdělání, ovšem též vroucí zbožnosti a mravní čistoty. Husité, bratři a evangelíci obrátili množství Slovákův na svou víru. Jeť na Slovensku na 700.000 evangelíkův a to jsou dědici českých vystěhovalců. Slovenští evangelíci byli povždy pěstiteli vzdělanosti a víme, že z nich vyšli Kollár, Šafařík, Hurban, Štúr, Daxner, Tomášik a mnoho jiných vynikajících mužů. Husitský a českobratrský duch žije na Slovensku dosud, sílí Slováky stále a jím hlavně Slováci vzdorují pomaďarštění.

Povím vám příhodu ze své cesty.

R. 1901. cestoval jsem po stolici Šarišské, o níž jsem už v předu pravil, že je tam lid velmi zanedbán. Lidé neumějí číst a psát, desetiletý synek nevěděl na příklad, kolik je dvě a tři. Najednou jsem potkal chlapce, který rozumně rozprávěl. „Si evanjelík?“ otázal jsem se ho. „Áno, som,“ odpověděl. „Vieš niečo o Husovi?“ Chlapec trhl hlavou, pohledl mi do očí a pravil důrazně: „Viem, bol upálený.“ „A prečo bol upálený?“ tázal jsem se dále. „Pre pravdu, pre čisté kresťanské učenie.“ „A vieš tiež o Českých bratoch, o Komenskom?“ „Viem, boli z vlasti vyhnaní.“ „A prečo?“ „Tiež pre čisté kresťanské učenie.“

Ani vám nemohu pověděti, jak mi bylo milo na takové duchovní poušti slyšeti ta dvě jména: Hus a Komenský! Vycítil jsem, jak velkou sílu dávají tato dvě jména pronásledovaným Slovákům, trpícím pro pravdu, totiž pro svou zděděnou národnost. Rozjímal jsem, jaké to bylo pro Slováky štěstí, že se s Čechy duchovně sdružili! Však i štěstí pro Čechy, už na příklad proto, že nám Slovensko v těžké době zrodilo Kollára a Šafaříka.

Slováci psali česky až do polovice devatenáctého století. Teprv půl století píší svým nářečím. Ale českou knihu a český časopis čtou na Slovensku stále. Kam se obrátíte, všude vidíte stopy české osvěty, i v té zanedbané stolici Šarišské. Prevelebný pán v Maťašce, rozmlouvaje se mnou, zabíhal úmyslně do češtiny. „Kde jste se naučil česky?“ otázal jsem se ho. On pak odpověděl: „Měl jsem na gymnasiu v Levoči české profesory, totiž Javůrka a Dvořáčka; to byli profesori, jakých nebylo v celých Uhrách! Když jsem

přestoupil na gymnasium do Užhradu a vtipně odpovídal, hned jeden profesor poznal, že jsem předtím studoval v Levoči pod českými profesory. Slovensku je potřebí hodně ř, totiž českých vzdělanců, jako byl Dvořáček.“ Vidíte, že v tomto staříčkém uniatském knězi hárá česká osvěta. A co je takových lidí na Slovensku, které k vyššímu duchovnímu životu povznesla osvěta česká!

I v nejvýchodnějším Slovensku ukáží vám zámky a budovy, které stavěli čeští stavitelé; umělé práce na železnicích konají čeští inženýři a dělníci; po městech slovenských mají české ředitele kůru; vojenské kapely mají ponejvíce české kapelníky a české hudebníky; kde jakou cikánskou kapelu jsem slyšel, každá měla za učitele českého hudebníka; kde jaký pivovar, každý má sládka Čecha; v továrnách jsou čeští správcové a čeští dělníci; v knihtiskárnách čeští sazeči.

Tedy pořád česká osvěta je Slovensku velikým pomocníkem a musíme ji tam pouštětí plným proudem.

Prehlá síla kdy se vrátí? —
Svůj až bude k svému státi,
a v čarovnou krásu splynou
Podtatransko s Polabinou!

(A. Heyduk.)

ČESKÁ MLÁDEŽ MILÉMU SLOVENSKU.

Může-li i česká mládež Slovensko podporovati?

Může.

A jak?

Tak na příklad vyhledejte loňský ročník Malého Čtenáře nebo Dětských Květův nebo Besídky Malých nebo i starší ročníky dětských časopisů. Dejte celý ročník nebo i dva tři ročníky dohromady svázati, složte potom knížky ode všech dárců dohromady a pošlete na Ježíška slovenské mládeži. Každý se na knížku podepište, třeba připište několik srdečných slov a řekněte si: Jdi,

česká kniha, tam pod Tatry a křišů bratry naše, jako jsi křišila národ můj! I jiné knížky můžete na Slovensko posílati, jen když jsou dobré. Také sbírejte knihy pro lidi dospělé, tak zvláště staré kalendáře. Knihy pro Slovensko posílejte s adresou: Československá Jednota v Praze. Nebo rovnou na Slovensko, já (v Pisku) vám povím, který Slovák si českých knih žádá.

Poznali jste, že je na Slovensku hodně chudoby. Možná, že mnozí byste mohli posílati na nejchudobnější školy slovenské trochu prádla a oděvu, z něhož jste vyrostli. Chudobní žáčkové slovenští by si řekli: „To nám poslali spolužáci z Čech a z Moravy, jistě nás mají rádi.“ České přísloví praví: Máš-li koho rád, darem to dej znát.

Je otec váš řemeslníkem?

Což abyste vzali slovenského chlapce do učení? On vám bude povídati krásné slovenské pohádky, bude vás učit krásným podtatranským písním a vy ho zase vyučíte dobře řemeslu, budete ho posílati do pokračovací školy, budete mu půjčovati dobré české knihy a až ho dobře vyučíte a vychováte, pošlete ho s ranečkem dobrých knih do jeho vlasti. Ten si potom dovede vydělati lepší chléb a tak vyvázne z bídy a bude vždy pamatovati na ty, kteří ho dobře vyučili a vychovali. On také sroste s námi a zůstane přítelem Čechův, bude dále číst české knihy a časopisy, bude objednávat suroviny nebo výrobky od českých firem a my zase budeme to a ono kupovati od firem slovenských. —

Slovenská mládež má také časopis. Jsou to Noviny Malých. Do roka vyjde osm čísel po 2 kr., tedy celoroční předplatné jest 16 kr. Je to časopis dobrý, ale obávám se, že zanikne, neboť nakladatel si naříká, že jest málo odběratelů. Ve vaší moci jest slovenským dětem časopis zachránit. Kdyby naši dospělejší žáci odbírali na každé škole jen 5 výtisků, jest časopis zabezpečen. Už jsem se o tom kolikrát přesvědčil, že česká mládež má zlaté srdce: vidíte, že nemluví nadarmo, když vás prosím, abyste se těch drobných Slováčků ujímali?

Znám případ, že si český chlapec dopisuje se slovenským. I sobě podobizny navzájem poslali, také druh druhá obdaruje

časem knihou. Budete-li odebíratí Noviny Malých, pan redaktor vám ochotně poradí, s kým byste si mohli dopisovati.

Na konec vám podávám seznam slovenských knih, které byste si mohli koupit; věřte mi, že každý Čech je povinen mít ve své knihovně vedle českých knih také několik slovenských.

Slovenské pohádky. Jsou s českými vysvětlivkami, stojí 50 hal., lze koupit u Fr. Hrnčíře v Nymburku.

Kytka z Tatier, uvil Strýčka Slavoš, má 10 obrázků, stojí 2 K, lze koupit u Fr. A. Urbánka v Praze.

Zeslovenskej chalúpk y, pohádky s obrázky, 1 K 60 h, u Fr. A. Urbánka v Praze.

Salva a Herle v Ružomberku (Liptovská stolice, Uhry) mají pro vás na skladě tyto knihy:

Priatel' dietok, časopis, ročník I., pěkně vázaný, 1 K 10 h.

Priatel' dietok, ročník II., vázaný 1 K 10 h.

Nezábudky, svaz. I., s obrázky, 1 K.

Rozprávky pre deti, překlady z ruštiny, knížka velmi cenná, 1 K.

Zo sveta malých, povídky, napsal Vítězslav Unzeitig, 80 h.

Slovenské povesti (pohádky), objemná kniha, pěkně vázaná, 3 K 60 h.

Slovník slovenskočeský a československý, pro toho, kdo čte důkladně, 1 K 20 h.

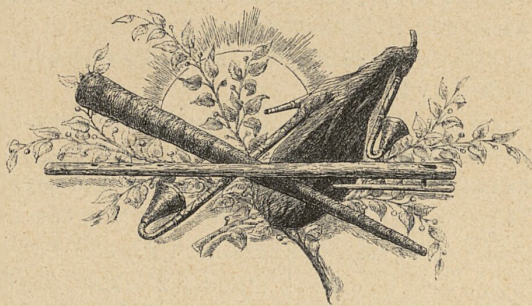
U Jos. Gašparíka v Turč. Sv. Martině lze objednat:

Zlaté perličky pre dobré detičky, básně, napsal Ľehoř Uram, 30 h.

Sedmero poviedok, napsal Ľehoř Uram, 30 h.

Škola reči slovenskej (mluvnice od Jana Zigmundíka), svaz. I. a II., dílko výborné, pro každého Čecha, který se chce správně slovensky naučit.

Již jdi, knížečko moje, a vdechuj mládeži české lásku k trpícím bratrům, lásku takovou, která hýbe srdcem a pudí k činům. V mé srdce první seménko lásky k trpícím Slovákům zasela drahá matka moje: její památce věnuji tuto skrovnou knížku.

OBSAH:

	Strana
PRVNÍ KROK NA SLOVENSKOU PŮDU	1
DĚDINA V HORÁCH	5
ŠKOLA	8
DĚTI	12
MECÚRIK	14
DRÁTENÍCI	15
VATRA A PÍSEŇ	21
ISKOLA	22
HORE VÁHOM, DOLU VÁHOM	23
PLTNÍCI	24
LOKTIBRADA	28
HRADY	35
NA STRÁNÍCH	37
STOLICE ČILI ŽUPY	40
TATRY	44
PO ŽELEZNICI	48
OD MĚSTA K MĚSTU I.	52
O VETRNM KRÁL'OVÍ	59
BÁSNĚ: JARNÍ POCHOD. (NAPSAL REHOR URAM PODTATRANSKÝ) .	61
» MALÝ DROTÁR. (NAPSAL SVETOZÁR HURBAN VAJANSKÝ) .	62
» ACH, NEHAŇTE . . . (NAPSALA L'UDMILA PODJAVORINSKÁ) .	64
OD MĚSTA K MĚSTU II.	67
JANOŠÍK	76
ŠKOLA II.	78
V ŽELEZNÉM	79

	Strana
OD MĚSTA K MĚSTU. III.	85
HEJ, SLOVANÉ!	93
PO DĚDINÁCH	94
NA ZÁROBKY	100
ČEŠI NA SLOVENSKU	102
ČESKÁ MLÁDEŽ MILÉMU SLOVENSKU	105

SEZNAM VYOBRAZENÍ.

PŘÍLOHY: HUSITSKÝ KOSTEL A HRBITOV V RIMAVSKÉ BANI. —
 SLOVENKA OD TRENČÍNA. — KROJE LIDU NA SLOVENSKU. —
 KROJE SLOVENSKÝCH DĚV A ŽEN. — KROJE SLOVENSKÉ
 MLÁDEŽE. — SLOVÁCI VE SVĚTĚ.

POHLED NA RADHOŠŤ	2
SLOVENSKÝ ŠINDELÁŘ	3
CHALUPA V TURZOVCE	6
ŠKOLA V DRÁTENICKÉ DĚDINĚ	9
DRÁTENÍK	15
CHALUPA V ČACI V KRAJI DRÁTENICKÉM	16
VATRA A PÍSEŇ	17
PLTNÍCI	21
TRENČÍN	25
HRAD BECKOV	31
HRAD LIETAVA	33
NA STRÁNI	38
STREČNO	41
TATRY OD POPRADU	45
ŠTRBSKÉ PLESO	49
NITRA	53
PREŠPURK	57
MALÝ DROTÁŘ	62
TURČANSKÝ SV. MARTIN	65
RUŽOMBEROK	68
ORAVSKÝ ZÁMEK	69
MOŠOVCE	73
U BÁČI	81
Z DĚDINY V TURCI	89
HUSITSKÝ HRBITOV A KOSTELÍK TERIAKOVSKÝ POD MAGINOM HRADEM	103

Pěkné knihy pro mládež.

Dobráček. Napsala G. Sandová. Ilustr. K 1'20, váz. K 2'70. Historie odstrkovaného, trpělivého hošíka.

Zlato kouzelníka Merlina. Napsala J. Schulzová. Ilustr. K 1'50, váz. K 3'—. Merlin je kouzelník francouzských pohádek.

Princ Pukavec. Napsal J. Watin. Ilustr. K 1'40, váz. K 2'90. Strážák z vinice vypravuje svá dobrodružství.

Kytice z básní Karla J. Erbena. Ilustr. K 1'—, váz. K 2'—. Známé vzácné ballady a pověsti.

Slavný Honza. Napsal A. Assollant. Ilustr. K 2'50, váz. K 4'—.

Včelka. Naps. Anatol France. Ill. K 1'40, váz. K 2'90.

Za slávou pěveckou. Napsal Lad. Benýšek. Ilustr. K 1'—, váz. K 2'20. Historie hochy, jenž dorostl ve výborného pěvce.

Dcera exulantova. Napsal Fr. J. Čečetka. Ilustrov. K 2'—, váz. K 3'50. Povídka z doby pobělohorské.

Pod praporem blankytné barvy. Napsal A. Dostál. Ilustrované. K 2'—, váz. K 3'50. Ličí se tu cesta Karla IV. do Itálie.

Pro rodné město. Napsal A. Dostál. Ilustr. K 1'—, váz. K 2'—. Odboj českého tehdy Žatce proti králi je podkladem této povídky.

Za vlast. Napsal A. Dostál. Ilustrov. K 2'—, váz. K 3'—. Tři povídky dýšící láskou k vlasti.

Z dob těžkých zkoušek. Napsal A. Dostál. Ilustr. K 1'70, váz. K 2'70. Čtyři velepout. povídky z českých dějin.

Jan Hus. Naps. K. Herloš. Ilustr. K 1'70, váz. K 2'50. Veleb. postava Husova je středem tohoto vyprávění.

Jan Žižka. Napsal K. Herloš. Ilustr. K 1'90, váz. K 2'70. Vyprávění z dob válek husitských.

Poslední Táborita. Napsal K. Herloš. Ilustr. K 1'80, váz. K 2'80. Dokončení slavné trilogie husitské.

Věrné přátelství. Napsal K. Hirschfeld. Ilustrov. K 4'—, váz. K 5'60. Osudy vojáka ve válce švédsko-dánské.

O českou korunu. Napsal V. Řezníček. Ilustr. K 3'60, váz. K 6'—. Povídka z dob francouzsko-bavorské vlády v Praze.

Čumil a Chytroš. Napsal T. E. Tisovský. Ilustr. K 1'50, váz. K 2'50.

Na panství kmotra čápa. Napsal T. E. Tisovský. Ill. K 2'—, váz. K 3'50. Rozkošné obrázky ze života ptačího.

Uprchlíci. Napsal T. E. Tisovský. Ilustr. K 1'20, váz. K 2'40. Dobrodružství papouška Filipa a špačka Štěpána.

=== Na skladě ve všech knihkupectvích. ===

Nakladatelství Jos. R. Vilímka v Praze,
Spálená ul. 13. — Filiálka VÍDEŇ I., Schottenring 1.

Pěkné knihy pro mládež.

Pohádky modré vily. Napsala L. A. Čarská. Přeložil L. Ryšavý. Ilustr. Věnc. Černý. K 2:50, váz. K 4—. Jedna z nejkrásnějších knih, jaké kdy v tomto způsobu pro mládež napsány byly.

Humoru kvítky pro hodné děti. Cyklus podařených šprýmovných obrázků K. L. Thumy s veselými veršiky Václava Kovaříka. Dvě řady. Kart. po K 3—. Kniha nevázaného veselí, vyplývajícího z opravdové radosti ze života, plna svěžího humoru a taškařic. Kniha tato najde velkou obec mladých nadšených čtenářů.

Dobrodružství cvrčka houslisty. Druhé vydání. Napsal dr. A. Candéz. Ilustrováno. K 3—, váz. K 4:50. Humoristické vylíčení cest cvrčkových.

Zakletý Gustávek. Napsala Žofie Urbanovská. Ilustr. K 1:60, váz. K 3:10. Zábavné a při tom mravoučné líčení.

Bídníci. Román V. Huga. Dle polského originálu pro mládež. Ilustr. K 4:50, váz. K 6:50. Hrdina tohoto díla pro nepatrný přestupek dostal se přísným odsouzením na galeje, odkud pak uprchl a stal se vzorem cti, mužnosti a poctivosti pro celé okolí.

Student hrdina. Napsal V. Řezníček. Třetí vydání. Ilustr. Histor. povídka z doby švédského obležení Prahy. K 2:50, váz. K 4—.

Na kraji světa. Napsal Nemirovič-Dančenko. Ilustr. K 2:50, váz. K 4:50. Krásné popsání výpravy za zmizelým soudruhem.

Robinson na Otavě. Napsal K. Klostermann. Ilustrov. K 2:50, váz. K 4—. Bertík a Karel usmyslili si robinsonovati na šumné, zlatonosné Otavě. A co všechno prožili tito dva odvážní hoši, co zakusili, jaká dobrodružství a svízele překonali! O tom vám poví jen tato kniha.

Lída Vlasovská. Dívčí román. Napsala L. A. Čarská. Ilustr. K 2:80, váz. K 4:30. Zajímavý životní běh petrohradské „maturantky“.

Druhá Nina. Dívčí román. Napsala L. A. Čarská. Ilustr. K 2:40, váz. K 3:90. Románek ušlechtilé tendence a poutavého děje.

Řádová dáma. Naps. F. Littleová. Dívčí román. Ilustrov. K 2:40, váz. K 3:90. Román dámy nekonečně obětavé, vzácné, ušlechtilé povahy.

=== Na skladě ve všech knihkupectvích. ===

Nakladatelství Jos. R. Vilímka v Praze,
Spálená ul. 13. — Filiálka VÍDEŇ I., Schottenring 1.